

AFRICANIA

İNÖNÜ UNIVERSITY INTERNATIONAL JOURNAL OF AFRICAN STUDIES

Cilt/Volume: 2 Sayı/Number: 1



AFRICANIA

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI AFRIKA ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

İNÖNÜ UNIVERSITY INTERNATIONAL JOURNAL OF AFRICAN STUDIES

Cilt / Volume: 2, Sayı / Issue: 1, (Ocak / January 2022)
(e-ISSN: 2757-8925)

Yayımcı | Publisher

**İnönü Üniversitesi Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (İNÜAFAM)
adına**

On Behalf of İnönü University Center for African Studies

İsmail SÖYLEMEZ

Yazı İşleri Müdürü | Managing Editor

Halil İbrahim KOÇ

Mizanpaj – Tasarım | Layout – Design

Beyza Betül EKİCİ

Africana, uluslararası hakemli bir dergidir. Altı ayda bir yayımlanır.
Dergide yayımlanan yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tarandığımız İndeksler

ASOS
indeks

İletişim Adresi | Correspondence

İnönü Üniversitesi Afrika Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (İNÜAFAM)
Bulgurlu Mahallesi, İnönü Üniversitesi Merkez Kampüsü, 44210, Battalgazi /Malatya

Telefon: (0422) 377 49 01

E-Posta: africana@inonu.edu.tr

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/africana>

Çevrimiçi (Online) Yayın Tarih | Online Release Date

30 Ocak/January 2022

EDİTÖR KURULU | EDITORIAL BOARD

Baş Editör | Editor in Chef

Osman KARACAN | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8250-1981

Editörler | Editors

İbrahim MULUSHWA | CeNRİS/Etiyopya

ORCID ID: 0000-0002-2755-6418

Murat KAYACAN | İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-2131-0692

Mustafa Yunus GÜMÜŞ | Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-2432-2955

Süleyman EKİCİ | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8477-000X

Kasım SALIFU | Gana

ORCID ID: 0000-0002-3522-8983

Editör Yardımcıları | Assistant Editors

Halil İbrahim KOÇ | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-9536-762

Beyza Betül EKİCİ | Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-7872-1583

Bülent YAŞAR | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-8990-4991

Alan Editörleri | Section Editors

Cihan DABAN | Selçuk Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-2890-2415

E. Zeynep DABAN | Necmettin Erbakan Üniversitesi/Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8811-9193

Esmâ KARADAĞ | Cape Town Üniversitesi /Güney Afrika

ORCID ID: 0000-0002-3516-7260

Fatma YILDIZ | Cape Town Üniversitesi /Güney Afrika

ORCID ID: 0000-0002-8392-5142

Gözde SÖĞÜTLÜ | İstanbul Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-5263-0886

Zekeriya AKDAĞ | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-0866-603X

Ramazan Meşe | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8524-7923

Dil Editörleri | Language Editors

İsmail SÖYLEMEZ | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7000-3686

Kenan TOPRAK | Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8634-1823

Ümit YAKAR | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-2317-5159

Zahide PARLAR | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-4616-9579

Osman ŞAHİN | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-2959-241X

Selahattin Yıldırım | İnönü Üniversitesi /Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-3104-0251

YAYIN KURULU | EDITORIAL BOARD

Dr. Abdurrahman ALİ	Samara University Ethiopia
Dr. Ahmet KAVAS	Dakar BE Türkiye Senegal
Dr. Askia Nasir KABARA	Kano University of Science and Tecnology Nigeria
Dr. Bellil ABDELKARİM	Chadli Bin Jadid University, Algeria
Dr. Elem EYRİCE TEPECİKLİOĞLU	Yaşar Üniversitesi Türkiye
Dr. Enver ARPA	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Türkiye
Dr. Gökhan TUNCEL	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Harun BEKİROĞLU	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. İrfan NEZİROĞLU	Hartum BE/Türkye Sudan
Dr. Jama Musa JAMA	Redsea Cultur Foundation Somaliland Somalia
Dr. Kasim SALİFU	Ghana
Dr. Mbaye LO	Duke University USA
Dr. Mehmet Emin ŞAHİN	Hakkari Üniversitesi Türkiye
Dr. Mohamed El- Moctar El-SHINQITI	Hamad Bin Khalifa University Qatar
Dr. Mohamed Jama MADAR	Hargeisa University Somaliland Somalia
Dr. Mohamoud Yusuf MUSE	Hargeisa University Somaliland Somalia
Dr. Muddathir ABDEL-RAHİM	International University of Africa Sudan
Dr. Muhammed HARON	Bostwana University/Sellenbosch University South Africa
Dr. Muhammed OSMAN	International University of Africa Sudan
Dr. Murat KAYACAN	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Türkiye
Dr. Mustafa Yunus GÜMÜŞ	Türkiye
Dr. Mürsel BAYRAM	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Türkiye
Dr. Neslihan DERİN	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Osman KARACAN	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Recep KARABULUT	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Selim ARGUN	Diyanet İşleri Başkanlığı Türkiye
Dr. Süleyman EKİCİ	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Usame EŞKAR	International University of Africa Sudan
Dr. Yahya BAŞKAN	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Zahide PARLAR	İnönü Üniversitesi Türkiye
Dr. Zekeriya AKDAĞ	İnönü Üniversitesi Türkiye

DANIŞMA KURULU | BOARD OF ADVISORY

Prof. Dr. Ahmet KIZILAY	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Yasin AKTAY	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Talip KÜÇÜKCAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet UYSAL	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU	Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ali GÜZELYÜZ	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ	Siirt Üniversitesi
Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KUBAT	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Sabri TÜRKMEN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Suna AĞILDERE	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ	İnönü Üniversitesi

SAYI HAKEMLERİ | REFEREES OF THE ISSUE

Abdül Samet ÇELİKÇİ , Muş Alparslan Üni.	Mürsel BAYRAM , Ankara Sosyal Bilimler Üni
Bilge ŞAHİN , Bolu Abant İzzet Baysal Üni.	Serhat Orakçı , İNSAMER
Ebru OĞURLU , Lefke Avrupa Üniversitesi	Süleyman Ekici , İnönü Üni.
Ekrem Zahid BOYRAZ , Ankara Sosyal Bilimler Üni.	Zafer Akbaş , Düzce Üni.
Mustafa Solmaz , İnönü Üni.	Zekeriyya Akdağ , İnönü Üni.

İÇİNDEKİLER | CONTENTS

•

Araştırma Makaleleri | Research Articles

Etnik Kimlik Yaklaşımları ve Şiddet: İnşacı Yaklaşım Üzerinden Ruanda ve Burundi Vakalarının
Tarihsel Bir Karşılaştırması

*Ethnic Identity Approaches And Violence: A Historical Comparison Of The Rwanda And Burundi Cases
Through The Constructivist Approach*

Cihan AY – Süleyman EKİCİ

(1-24)

•

Strategic Dimensions Of The Sudanese-Turkish Relations And Their Impact On Turkish- African
Relations

Sudan – Türkiye İlişkilerinin Stratejik Boyutları ve Türkiye – Afrika İlişkilerine Etkisi

Tirab Abkar TİRAB

(25-40)

•

The Post-Focac's Dynamics of The China-Africa Relationship: An Assessment

Focac Sonrası Çin ve Afrika İlişkilerinin Dinamikleri: Bir Değerlendirme

Faroukou MİNTOİBA

(41-65)

•

Güney Afrika'nın Zulu Halkı

Zulu People Of South Africa

Hatice Zehra BÜYÜKTAVŞAN

(66-83)

•

Etiyopya'nın Kimlik Politikalarının Tarihsel Dönüşümü ve Tigray Krizine Giden Süreç

*The Historical Transformation Of Ethiopia's Identity Policies And The Process Leading To The Tiigray
Crisis*

Begüm GÜN – Necdet Burak ÖZYURT

(84-101)

•

ETNİK KİMLİK YAKLAŞIMLARI VE ŞİDDET: İNŞACI YAKLAŞIM ÜZERİNDEN RUANDA VE BURUNDİ VAKALARININ TARİHSEL BİR KARŞILAŞTIRMASI¹

ETHNIC IDENTITY APPROACHES AND VIOLENCE: A HISTORICAL COMPARISON OF THE RWANDA AND BURUNDI CASES THROUGH THE CONSTRUCTIVIST APPROACH

Yıl 2, Sayı 1, ss.01-24.

Year 2, Issue 1, pp. 01-24.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 05.11.2021

Submitted: 05.11.2021

Kabul Tarihi: 24.12.2021

Accepted: 24.12.2021

Atf Bilgisi / Reference Information

Ay, C. & Ekici, S. (2022). Etnik Kimlik Yaklaşımları ve Şiddet: İnşacı Yaklaşım Üzerinden Ruanda ve Burundi Vakalarının Tarihsel Bir Karşılaştırması, *Africana-Inönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 01-24.

Cihan AY

Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ay.cihhan@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9808-9976

Süleyman EKİCİ

Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
suleyman.ekici@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8477-000X

Öz

Bu çalışmanın amacı; primordiyal, araçsal ve inşacı etnik kimlik yaklaşımlarının etnik kimliklerin doğası, tanımı, işlevi ve kimlik-şiddet ilişkisi hakkındaki temel iddialarını Ruanda ve Burundi vakaları üzerinden eleştirel bir şekilde incelemektir. Ruanda ve Burundi, etnik kimlikler ve bu kimliklerin demografik dağılımı, dil, din, kültürel yapı ve tarihsel deneyimler açısından benzer özellikler taşımalarına rağmen farklı tarihlerde etnik kimlikler ile ilişkilendirilen şiddet vakalarına bakıldığında Ruanda'da Burundi ile karşılaştırıldığında daha yoğun bir çatışma yaşandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca Ruanda'da bu şiddet vakalarına sıradan insanların daha yoğun bir katılım gösterdiği görülmektedir. Çalışma, Ruanda'daki bu farklılığı tarihsel süreç içerisinde etnik kimliklerin inşa edilme biçimleri ve devletin merkezileşme ve otoriterleşme yönünde yaşadığı dönüşüm ile açıklamaktadır. Sömürge öncesi, sömürge dönemi ve sömürge sonrası şeklinde üçlü bir tarihsel dönemselleştirmeye gidildiğinde her üç dönemde de Ruanda'da Burundi'ye kıyasla daha katı, ayrımcı ve dışlayıcı bir etnik kimlik inşasının olduğu, bu inşa sürecinin siyasi yapının merkezileşmesinden daha çok etkilendiği ve sonuçta şiddet vakalarının daha yoğun bir şekilde geliştiği gözlemlenmektedir. İki ülkenin sömürge öncesi ve sömürge döneminde etnik gruplar arasındaki ilişkilerin ve siyasi yapıları arasındaki farklılıkların sömürge sonrası dönemdeki şiddet vakalarının yoğunluğunda önemli etkisi olmuştur. Genel olarak bakıldığında yapılacak karşılaştırmada inşacı yaklaşımın kimliklerin tarihsel olarak nasıl inşa edildikleri ve kitleler tarafından nasıl aktif bir şekilde benimsedikleri yönündeki argümanları bize şiddet vakalarını daha iyi analiz edebilme imkânı tanımaktadır.

Anahtar kelimeler: Etnik kimlik yaklaşımları, kimlik inşası, şiddet, Ruanda, Burundi

¹ Bu çalışma İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Süleyman EKİCİ danışmanlığında yazılan "Etnik kimliklerin sosyal inşası ile şiddet arasındaki ilişki: Ruanda ve Burundi vakalarının karşılaştırmalı bir analizi" başlığı ile tamamlanarak 18.01.2019 tarihinde savunulan Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

Bu çalışma İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 2018/1460 proje numarası ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'ne teşekkürü borç biliriz.

Abstract

This study critically examines the main claims of primordial, instrumentalist and constructivist approaches regarding the nature, definition, functions of ethnic identities and identity-violence relationship through the cases of Rwanda and Burundi. Although Rwanda and Burundi have similar characteristics in terms of ethnic identities and demographic distribution of these identities, language, religion, cultural structure and historical experiences, when the violence cases associated with ethnic identities at different dates are examined, it is observed that there is a more intense conflict in Rwanda compared to Burundi. In addition, it is seen that ordinary people participate more intensely in these violence cases in Rwanda. The study explains this difference in Rwanda with the way ethnic identities are historically constructed and the transformation of the state towards a more centralized and authoritarian structure. When a triple historical periodization is made as pre-colonial, colonial and post-colonial periods, in all three periods, there is a stricter, more discriminatory and more exclusionary ethnic identity construction in Rwanda compared to Burundi; this construction process is more affected by the centralization of the political structure, and as a result more the incidences of violence occurred. The relations between ethnic groups and the differences between the political structures of the two countries during the pre-colonial and colonial period had a significant impact on the intensity of violence in the post-colonial period. In general, the arguments of the constructivist approach on how identities are historically constructed and how they are actively adopted by the masses allow us to analyze cases of violence better.

Keywords: Ethnic identity approaches, identity construction, violence, Rwanda, Burundi

Extended Summary

Rwanda and Burundi, two small African countries with similar characteristics in most points, have witnessed genocides in the historical process as well as having similar characteristics. It would be an incomplete attitude to reduce these genocides, which have had consequences for humanity, to a single simple cause and to ignore more than one factor. It is possible to talk about many genocide events in different regions throughout history. In this context, when genocides are examined, it is normal to detect similar and common features. However, in order to fully reveal the main lines, causes and reflections of the genocide events, the basic parameters of the state, region and society where the genocide took place must be determined correctly. Along with the genocide, conflicts and violence in countries should also be emphasized.

Rwanda and Burundi have many similar characteristics. These similarities can be listed as ethnic identities and demographic distribution of these identities, as well as language, religion, cultural structure and historical experiences. However, these similar characteristics between the two countries are not enough to say that the events in Rwanda and Burundi are caused by the same problem infrastructure. Because although the two countries have many similar characteristics, when violence based on "ethnic identity" is considered, it is observed that there is a more intense conflict in Rwanda compared to Burundi. Ignoring this difference or treating it as an ordinary difference will cause a great deficiency in the resolution of the incidents of genocide, conflict and violence. In addition, that the events experienced in two similar countries have different intensity is an issue that should be emphasized on. In this context, the differences between the two countries and the ethnic groups in the countries can generally be considered as pre-colonial, colonial and post-colonial periods. In this periodical classification, that the nature of the groups and political structures in the relevant countries is significantly affected by the struggles to have a say over the state apparatus and the identity policies carried out and in fact, that these identities are socially constructed is understood

When identities are considered in a historical sense, they can form a basis for important explanations with their transformation and construction processes. Therefore, the determination of how ethnic identities are constructed, who the main actors are and which political strategies are based on have an important place in explaining the conflicts experienced and revealing the reasons that form the infrastructure. It is necessary to pay attention to these points in the incidents of genocide, conflict and violence in Rwanda and Burundi. Thus, while analyzing the events of genocide, conflict and violence in Rwanda and Burundi and identifying the differences between them, the two questions that the study focuses on will provide important determinations. First of all, it is tried to explain why there is a mass participation in ethnic conflicts, while

3 | Cihan AY, Süleyman EKİCİ

accepting that ethnic identities do not have a conflicting essence or quality against other ethnic identities through the examples of Rwanda and Burundi. Secondly, it is the question of why Rwanda and Burundi, which are almost similar to each other in every way and therefore sometimes defined as twin countries, face a different outcome when it comes to the intensity of violence.

Considering the 1950s, when Rwanda and Burundi entered the independence process, it is understood that the intensity of violence and conflict in Rwanda is higher in the incidents of violence and conflict occurring. The inequalities between the groups, including the pre-colonial period in Rwanda, and the fact that the political organization has become authoritarian with its central nature form the main lines of this situation. At this point, the effects of the construction processes of identities and political structures have a great importance in revealing the relationship between ethnic identity and violence. The differences between the two countries began to emerge in the pre-colonial period as well. These differences became more evident in the colonial and post-colonial period. In the pre-colonial period, a centralized structure came to the fore in Rwanda compared to Burundi, and Rwanda, which already had a central character during the colonial period, took on an authoritarian structure. It can be said that this process triggered and increased the post-colonial violence in Rwanda. In Rwanda, which has an extremely centralized authoritarian structure, political groups following ethnic identity policy have aimed to control the state apparatus. Thus, it is possible to talk about the formation of a political system where the winner takes everything and the loser loses everything. In Burundi, on the other hand, the situation followed a different course. It can be said that the political structure in Burundi before colonialism was not as centralized as it was in Rwanda. In addition, it can be said that there was no excessively centralized structure in Burundi during the colonial period. From this point of view, in the post-colonial period, different ethnic groups in Burundi did not resort to a violent and intense struggle against the state apparatus to reach the intensity of violence in Rwanda.

Another situation that has an effect on these violent incidents in both countries is the fact that the two countries are neighbors. When having similar ethnic groups in both countries is added to this neighborhood situation, a more sensitive dimension can be mentioned. Because the effects and results of ethnic policies in Rwanda or Burundi can affect both policies and groups in the other country. Refugees who took refuge in another country on the grounds of political discrimination in Rwanda or Burundi try to influence the ethnic policies of the country they took refuge in. In addition, these refugees were perceived as a political threat by the country they fled to. As a result, the relations between ethnic groups and the differences between the political structures of the two countries during the pre-colonial and colonial period had a significant impact on the intensity of violence in the post-colonial period.

In general, the arguments of the constructivist approach on how identities are historically constructed and how they are actively adopted by the masses allow us to analyze cases of violence better.

Giriş

Afrika'nın iki küçük ülkesi olan Ruanda ve Burundi'de sırasıyla 1994 ve 1972 yıllarında yaşanan ve yüzbinlerce insanın iştirak ettiği soykırımlar sonucunda Ruanda'da en az 800 bin, Burundi'de ise en az 200 bin insan hayatını kaybetmiştir. Üstelik bu kitlesel suçlar ne ilk ne de sondu. Bu iki ülkedeki şiddet vakalarında neden bu kadar çok insanın soykırıma uğradığı ve şiddet vakalarına sıradan insanların neden yüksek bir katılım gösterdiği önemli bir soru haline gelmiştir. Bu soruya cevap arayan çalışmalar genellikle iki ülkedeki etnik gruplar arasındaki ilişkilere ve kimlik farklılıklarına odaklanmıştır. Ancak her iki ülkede yer alan Hutu, Tutsi ve Twa grupları arasında literatürde etnik gruplar arasındaki ayrımları ifade etmek kullanılan dil, din, kültür, ortak tarih gibi özellikler bakımından belirgin farklılıklar yoktur. Bu gruplar arasındaki farklılıklar genellikle sömürge öncesi, sömürge ve sömürge sonrası dönemlerdeki siyasal yapıların niteliği, devlet aygıtı üzerinde söz sahibi olmak için verilen mücadele ve yürütülen kimlik

4 | Cihan AY, Süleyman EKİCİ

politikalarından etkilenmiş ve aslında bu kimliklerin sosyal olarak inşa edildiği görülmektedir. Dolayısıyla etnik kimliklere önemli bir rol atfedilen şiddet vakalarında bizatihi etnik kimlik farklılıklarını çatışma sebebi olarak göstermek özcü ve primordiyal bir yaklaşımdır. Çünkü tarihsel olarak etnik kimliklerin inşa edildiği şartları göz önünde bulundurarak etnik kimliklerin nasıl inşa edildiğini, temel aktörlerin kimler olduğu ve hangi siyasal stratejilerin izlendiği çatışmaları açıklamak için elzemdir.

Bu düşünceden hareketle bu çalışma, iki temel soru üzerine odaklanmaktadır. Birincisi, Ruanda ve Burundi örnekleri üzerinden etnik kimliklerin doğasında diğer etnik kimliklere karşı çatışmacı bir özün veya niteliğin olmadığını kabul ederken aynı zamanda etnik çatışmalara neden kitlesel bir katılımın olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Etnik temelli olmayan çatışmalara benzer şekilde etnik temelli çatışmalarda da iktidar paylaşımı üzerinden verilen mücadele, kaynakların paylaşımı ve kimliklerin temsili önemli bir rol oynadığı (Braathen, Boas, & Saether, 2000, s. 5) vurgulanmaktadır. İkincisi, neredeyse birbirlerine her yönden benzeyen ve bu yüzden de zaman zaman ikiz ülkeler olarak da tanımlanan Ruanda ve Burundi'nin konu şiddet yoğunluğuna geldiğinde neden farklı bir sonuç ile karşı karşıya kaldıkları cevaplanmaya çalışılmaktadır. Ruanda'daki çatışma yoğunluğu Burundi ile karşılaştırıldığında iki ülkenin de bağımsızlık sürecine girdiği 1950'lerin sonundan itibaren hep daha şiddetli bir şekilde seyretmiştir. Çalışma bu durumu Ruanda'da sömürge öncesi dönemden başlamak suretiyle gruplar arasında devam eden eşitsiz ilişkilerin mevcut olması ve siyasal örgütlenmenin daha merkezi ve otoriter bir nitelik alması ile açıklamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada sorulan iki temel sorunun cevaplanması etnik kimlik-şiddet ilişkisinde ve şiddet vakalarının ortaya çıkmasında kimlik inşa süreçlerinin ve siyasal yapıların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çalışmada, tarihsel ve betimsel araştırma tekniklerinden faydalanırken ikinci elden veri toplama teknikleri üzerinden de araştırma yapılmıştır.

Bu çalışma öncelikle primordiyal, araçsal ve inşacı olmak üzere üç farklı etnik kimlik yaklaşımını ve bu yaklaşımların kimlik-şiddet ilişkisini nasıl ele aldığını incelemektedir. Ruanda ve Burundi'deki özellikle sömürge döneminde etnik kimliklerin sömürge yönetimi tarafından nasıl algılandığı ve kurumsallaştığını anlamak açısından primordiyal yaklaşımın temel savlarını incelemek önemli bir hale gelmektedir. Ayrıca hem iki ülkenin bağımsızlığa giden sürecinde hem de bağımsızlık sonrası siyasal süreçlerde kimliklerin nasıl yapılandığını ve şiddet vakaları ile nasıl ilişkilendirildiğini kavramak için araçsal ve inşacı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Kimlik yaklaşımlarından sonra Ruanda ve Burundi'de sömürge öncesi dönem, sömürge dönemi ve sömürge sonrası dönem şeklinde üç temel dönemselleştirme ile bu iki ülkedeki etnik kimlik siyasetleri, etnik gruplar arasındaki ilişkiler ve devlet aygıtı üzerindeki mücadele analiz edilmektedir. Böylece dönemlere göre iki ülke arasındaki farklılıklar ve bu farklılıkların şiddet vakaları üzerindeki etkileri daha iyi anlaşılabilir. Karşılaştırma ve analiz başlığı altında ise iki ülke arasında kimlik-şiddet ilişkisi bağlamında karşılaştırmalı bir analize yer verilerek iki ülkenin şiddet olayları bakımından neden farklı yönlere gittikleri açıklanmaktadır.

1. Etnik Kimlik Yaklaşımları ve Şiddet

Etnik kimliklerin doğası, tanımı, işlevi ve nitelikleri üzerine farklı iddialar ortaya atan yaklaşımlar, etnik gruplar arasında şiddet vakalarının neden ortaya çıktığı sorusuna da farklı yanıtlar vermektedirler. Genel olarak primordiyal yaklaşım etnik kimliklerin değişmez bir öze sahip olduğunu ve bu niteliğinin onu diğer gruplara karşı çatışmacı bir pozisyona sürüklediğini iddia ederken araçsal yaklaşım kimliklerin seçkinler tarafından şiddet vakalarına da neden olabilecek şekilde manipüle edilebilirliğine vurgu yapmaktadırlar. İnşacı yaklaşım ise kimliklerin çok yönlü, akıcı ve dönüştürülebilir özelliklerine dikkat çekerek kimlik-şiddet ilişkisinde tarihsel süreç içerisinde etnik kimliklerin nasıl inşa edildikleri ve bu inşa biçimlerinin şiddet vakalarını nasıl etkilediğini incelemektedir. Dolayısıyla, bu bölümde etnik kimlik yaklaşımlarının kimliklerin oluşumu ve kimlik-şiddet ilişkisi hakkındaki temel iddiaları primordiyal, araçsal ve inşacı olmak üzere üç farklı yaklaşım ile ele alınmaktadır.

1.1 Primordiyal Yaklaşım

İlk olma özelliği taşıyan veya başlangıçtan beri var olan gibi anlamlara gelen İngilizcedeki 'primordial' kavramı 'tözsel, en eski, ilkel, ilköç' gibi kelimeler ile Türkçeleştirilebilir (Özkırmı, 2008, s. 23). Aile içerisindeki ilişkileri taşıyan bireylerin soyun devamını açısından önemli ilişkilere sahip olduğunu belirten ve primordiyal terimini ilk kullanan Edward Shils'e göre ailedeki ilişkilere bağlılık, karşılıklı etkileşim yolundan ziyade çok güçlü bir kan bağı ile sağlanmaktadır. Shils'e göre ailedeki bu bağ her şeyden önce yaratıldığı ve doğal olarak hep varmış gibi algılandığı için 'ilk olma' özelliğini taşımaktadır ve toplum da bu güçlü kan bağının olduğu ailenin daha geniş bir örneğini temsil etmektedir (Shils, 1957, s. 142). Primordiyal yaklaşım ile ilişkilendirilen diğer bir isim olan ABD'li antropolog Clifford Geertz ve onu takip eden araştırmacılar tarafından da kullanılan primordiyal kavramı üç temel iddia barındırmaktadır. Birincisi, primordiyal kimlikler ve bağlılıklar verilidir yani türetilmemiş ve bütün deneyimlerden, etkileşimlerden önce (a priori) gelmektedirler. Dolayısıyla primordiyal bağlılıklar sosyolojik olmaktan ziyade 'doğal' hatta 'ruhsal' bir özelliktir. Ayrıca bu düşünceye göre primordiyal bağlılıkların sosyal bir kaynağı yoktur çünkü bu bağlılıklar çok uzun tarihlere sahiptirler. Bu yüzden primordiyal kimlikler a priori bir özelliktir (Geertz, 1973, s. 259). İkincisi, primordiyal duygular tarif edilemez ve tanımlanamaz bir niteliktedir. Bu duygular sosyal etkileşime bakılarak analiz edilemez. Eğer birey bir grubun üyesi ise o birey zorunlu olarak üye olduğu gruba belirli duygular ve bağlılıklar besler. Ayrıca birey o grubun dilini ve kültürünü özümser. Üçüncü olarak, primordiyal düşünce esasında bir etki ve duygu sorusudur. Örneğin, Geertz primordiyal bağlılıklardan, duygulardan ve bağlardan söz ederken primordiyal kavramının aslında duygular ile ilgili olduğunu iddia etmektedir (Geertz, 1973, s. 259-261). Ancak, bu düşünceye eleştiri getirenler herhangi bir gruba duyulan bağlılığın biyolojik olarak verili olmadığını, bu bağlılığın oluşturulması gerektiğini ve bunun da sosyal etkileşim ile mümkün olduğunu savunmaktadırlar (Eller & Coughlan, 1993, s. 195).

Primordiyal yaklaşım içerisinde sosyo-biyolojik, kültürel ve doğalcı olmak üzere en az üç farklı bakış açısının olduğu ileri sürülebilir. Pierre L. van den Berghe tarafından savunulan sosyo-biyolojik bakış açısına göre etnik kimlikleri belirleyen en önemli faktör akrabalık-yakınlık ilişkileridir ve etnik kimlik bu akrabalık ilişkisinin bir uzantısıdır (Berghe, 1995). Bu bakış açısına göre etnik bağlılık öncelikle çekirdek ailenin üyeliği ile başlar sonra daha büyük bir aileye olan bağlılık ile devam eder ve en sonunda bir etnik gruba mensubiyet ile sonuçlanmaktadır (Yang, 2000, s. 42). Bu düşüncede etnik kimlik, grup üyelerinin soydan gelen ortak bağları sebebiyle gelişip ve ayakta kalmaktadır. Dolayısıyla akrabalık ilişkileri var olmaya devam ettikçe etnik kimlikler de ortadan kalkmaz (Yang, 2000, s. 43). Primordiyal yaklaşım içerisindeki ikinci bakış açısı olan kültürel yaklaşım ise etnik grup üyeliğinin belirlenmesinde ortak bir kültürün varlığına vurgu yapmaktadır. Buna göre ortak bir dil veya din gibi kültürel öğeler etnik kimliğin oluşumunda ve sürekliliğinde belirleyici olmaktadır. Bu durumda ortak bir soy olmama da etnik kimlik oluşabilir düşüncesi hâkimdir. Dolayısıyla ortak biyolojik bağları olmama da aynı ülkeden gelen ama farklı ırksal gruplardan olan insanlar etnik bir grubu oluşturabilir ve etnik bir kimlik geliştirebilirler (Yang, 2000, s. 43). Özkırmı, Smith'in 1995 yılındaki çalışmasından esinlenerek primordiyal düşüncede 'doğalcı' olarak nitelendirilebilecek üçüncü bir bakış açısının olduğunu öne sürüp bu perspektifin primordiyal düşüncenin en aşırı biçimi olduğunu iddia etmektedir (Özkırmı, 2008, s. 84-85). Doğalcı perspektife göre etnisite; konuşmak, görmek, duymak kadar doğal bir parçamızdır. Bireylerin hangi etnik gruba mensup oldukları çok önceden belirlenmiştir. Yani birey doğduğu andan itibaren ailesinin dâhil olduğu etnik gruba dâhil olur. Bir etnik gruba üye olan kişi diğer etnik grupların üyelerini dışlama eğilimindedir. Özkırmı'ya göre doğalcı perspektifi benimseyenler milletlerin doğal sınırlara sahip olduklarını ve milletlerin belli bir kökeninin, karakterinin, amacının ve kaderinin olduğunu öne sürmektedir. Genelde doğalcı yaklaşımın öne sürdüğü fikirlerin milliyetçiler tarafından benimsediğini dile getiren Özkırmı, bu milliyetçiler arasında yer alan tarihçilerin geçmişte 'milletlerin kendi kendini gerçekleştirme hikâyesi' olarak gördüklerini iddia etmektedir (Özkırmı, 2008, s. 85).

Primordiyal düşüncede etnik kimlikler verili olarak ele alınırken etnik gruplar ise belirlenmiş bir

statü olarak nitelendirilmektedir. Bu düşüncede kimlik atalardan miras kalan bir olgudur. Etnik kimlikler ataların soyuna bağlılık içeren ve çok derinlerde kökleşmiş bir şeydir (Yang, 2000, s. 42). Diğer yandan primordiyal düşüncede bireyin bir toplumun veya ulusun üyesi olmadan önce de ortak bir köken algısına sahip olduğu; kültürel ve fiziksel anlamda başka üyeler ile benzerliğe sahip olduğunun bilincinde olduğu kabul edilmektedir (Taylor, 1996, s. 890). Primordiyal yaklaşımda verili olanlar değişime açık olarak görülmezler çünkü bunlar ilkel ya da atalardan gelen bağlardır (McKay, 1982, s. 397). Primordiyal özellikler genellikle sabit, irade dışı ve zorlayıcı olarak görülmektedir. Bu düşüncede insanoğlu beneklerini değiştiremeyen bir leopar olarak temsil edilebilir. Primordiyal kimlik insanın taşıdığı diğer kimliklere göre öncelikli sayılmaktadır. Başka bir deyişle kişilerin dâhil olduğu etnik grup esas kimliği olarak kabul edilmektedir (McKay, 1982, s. 398). Primordiyal düşüncede etnik bir grubun içerisinde yer alan üyelerin gruba olan bağlılıklarını hissedebilmek ve anlayabilmek dışarıdan mümkün olmamaktadır çünkü bu bağlılığı anlamak için onlardan biri olmak gerekir düşüncesi hâkimdir (McKay, 1982, s. 399).

Primordiyal düşünceyi benimseyenler etnik gruplar arasında yaşanan şiddet vakalarının kaçınılmaz bir nitelik taşıdığını kabul etmektedirler. Gruplar arasındaki çatışmaların kaçınılmaz olarak görülmesinin nedenini etnik grup üyelerinin derin bir şekilde kökleşmiş, doğuştan gelen ve çoğunlukla değişmeyen kimlik yapılarından kaynaklandığı iddia edilmektedir (Fearon & Laitin, 2000, s. 849). Bu yaklaşıma göre etnik grupların üyeleri sürekli bir biçimde birbirlerine karşı nefret ve düşmanlık beslemektedir. Gruplar arasındaki nefret ve düşmanlıklar etnik grup üyeleri arasında etkileşimi ve rekabeti hızlı bir şekilde arttıran modernleşme süreçleri ile daha yüksek seviyelere ulaşmaktadır. Farklı grup üyeleri arasındaki etkileşimin artması sonucunda kültürel farklılıkların daha belirgin bir şekilde ortaya çıkacağı ve bu farklılıkların da gruplar arasındaki şiddeti körükleyeceği varsayılmaktadır (Nasong'o, 2015, s. 13). Primordiyal yaklaşımda etnik gruplar arasındaki nefret ve düşmanlığın sürekli ve sonsuz olarak görülme durumu hem inşacı hem de araçsalci perspektifin eleştirilerine hedef olmuştur. Primordiyal yaklaşıma yönelik getirilen diğer eleştiriler arasında etnik kimliklerin zamanla neden değişime uğradıklarına cevap verememesi, biyolojik ve kültürel olarak farklı olan gruplar arasından yeni kimliklerin ortaya çıkmasını açıklayamaması, etnik kimliklerin oluştuğu tarihsel ve yapısal koşullara önem vermemesi bulunmaktadır (Yang, 2000, s. 43). Diğer bir eleştiri ise primordiyal bakış açısının etnik duygular ve pratikler ile yakından ilişkilendirilen ekonomik ve siyasi çıkarları dikkate almadığı yönündedir. Bu son eleştiri özellikle etnik kimlikleri araçsalci bir bakış açısı ile ele alanlar tarafından dile getirilmektedir.

1.2 Araçsalci Yaklaşım

Etnisite ve milliyetçilik literatüründe sıklıkla kullanılan araçsalci yaklaşım, etnik kimlikleri ve milliyetçi fikirleri seçkinlerin kendi menfaatleri için kullandıkları araçlar olarak görmektedir. Bu bakış açısı, etnik kimliklerin geliştirilmesinde kişisel tercihlere, kimliklerin içinde bulunduğu koşullara ve seçkinlerin kimlikler üzerinden gerçekleştirdiği manipülasyonlara vurgu yapmaktadır. Seçkinler var olan kaynaklara ulaşmak ya da bu kaynakları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için etnik kimlikleri stratejik bir araç olarak görmektedirler (Yang, 2000, s. 45-46). Bu anlayışa göre bireylerin sahip olduğu etnik kimlikler önemli getiriler sağlayacak bir potansiyele sahip ise bireyler kendilerini etnik terimler ile tanımlayıp bu durumu devam ettirmek eğilimde olmaktadır. Bu anlayışta etnik kimliklerin işlevsel bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Kimliklerin sağladığı faydalar etnik ilişkilerden elde edilen etik ve maddi yardımdan seçimlerde etnik parti ittifaklarının sağladığı siyasi kazançlara kadar uzanmaktadır. Kısacası araçsalci yaklaşıma göre, etnik kimlikler grupların menfaatlerini geliştirmek için siyasal hareketlerin bir aracı olarak görülebileceği için etnik toplulukları aynı zamanda çıkar grupları olarak nitelendirmek mümkündür.

Araçsalci anlayışa göre seçkinlerin etnik grupları dönüştürme gücü büyük toplumsal dönüşümlerin yaşandığı süreçlerde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Paul R. Brass modernleşme sürecindeki ülkelerde etnik grupların belli seçkinler tarafından yaratıldığını ve dönüştürüldüğünü, bu süreçte etnik topluluklar üzerinden seçkinler, yönetici sınıflar ve gruplar arasında siyasi iktidar, ekonomik çıkar ve

toplumsal statü mücadelesi yaşandığını öne sürmektedir (Brass, 1991, s. 25). Modernleşme süreçlerinin hızla yaşandığı dönemlerde özellikle bünyesinde birden fazla etnik topluluğu barındıran ülkelerde modernleşmenin getirdiği kazançların eşitsiz bir şekilde paylaşıldığına dikkat çeken Brass, bu eşitsiz paylaşımın etnik temelli taleplerin ortaya konulması ile etnik çatışmalara dönüştüğünü öne sürmektedir. Brass birden fazla etnik grubun birbiri ile mücadele ettiği sömürge altında olan toplumlarda etnik sembollerin sıklıkla manipülasyon amaçlı kullanıldığını iddia etmektedir (Brass, 1991, s. 29). Bu durumda etnik semboller, sömürgeci devlet ile işbirliği yapan yerli gruplar tarafından diğer etnik toplulukları bastırmak ve kendisine toplumsal destek bulmak amacı ile kullanılmaktadır. McKay de etnik sembollerin manipüle edilme yolunun toplumsal, siyasal ve ekonomik kaynaklara ulaşılması amacıyla bireyler ve etnik topluluklar tarafından bilinçli olarak kullanıldığını belirtmektedir (1982, s. 399). Araçsalci yaklaşımda esas olan kavramın 'etnik çıkarlar' olduğunu iddia eden McKay, etnik grupları rasyonel bir biçimde davranıp kendi çıkarları ile ilgili politikaların belirlenmesinde söz sahibi olmayı takip ettikleri için etnik grupların sınıflar ile benzeştiğini ileri sürmektedir.

Araçsalci yaklaşım, modernleşme ile beraber ortaya çıkan yeni olanakların etnik gruplar arasında yeni çatışma ihtimallerini meydana getirdiğini ileri sürmektedir. Modernleşme sürecinin neticesinde okuma-yazma oranlarında yaşanan hızlı artışlar, kentleşmenin yaygınlaşması, sanayileşme hareketlerinin gelişmesi ve kamu istihdam olanaklarında yaşanan artışlar etnik gruplar ve seçkin gruplar için yeni fırsatlar doğurmaktadır. Brass, modernleşmenin getirdiği yeni istihdam olanaklarının sömürge yönetimi ile işbirliği yapan aristokrasi sınıfındaki seçkinlerin çocuklarının ödüllendirmek ve yeni işbirlikçi sınıflar ya da gruplar yaratmak için kaynakları eşitsiz bir şekilde paylaşarak yoluyla çeşitli araçlar sunduğunu iddia etmektedir (1991, s. 33). Toplumdaki bütün etnik grupların üyelerine yetecek kadar iş olanağı sunulmadığı zamanlarda eşitsiz bir paylaşım ile karşı karşıya kalan etnik gruplar toplumsal olarak harekete geçmektedir. Bu durumda etnik topluluklar arasında muhtemel şiddet vakalarının artması kaçınılmaz bir hâl almaktadır çünkü haksız bir paylaşım maruz kalan etnik gruplar hâkim etnik grup ile olan farklılıklarını arttırmaya ve derinleştirmeye yönelik politikalar izleyebilmektedir. Dolayısıyla modernleşmenin getirdiği yeni olanaklar, etnik kimlik temelli talepler üzerinden yorumlanıp gruplar arasında yeni çatışmalara neden olmaktadır. Brass, bu konuda ayrımcılığa maruz kalan etnik grubun hâkim grubun kültürel bakımdan kendisinden çok farklı olduğunu ve hatta bu grubun sömürgecilerin soyundan geldiğini iddia edebileceğini ifade etmektedir (1991, s. 33). Bu ihtimalden yola çıkarak ayrımcılığa uğrayan etnik grubun toplumdaki gerçek ve yerli kültürü bir tek kendisi tarafından temsil edildiğini ileri sürmesi şaşırtıcı olmamaktadır.

Etnik kimliklerin siyasi ve ekonomik anlamda maddi bir kazanç elde etmek isteyen seçkinlerin elinde bulunan bir araç olarak görüldüğü araçsalci bakış açısı, siyasetin etnikleştirilmesi veya etnisitenin siyasileştirilmesini doğal karşılamaktadır. Nasong'o bu durumun seçkinlerin oluşturduğu araçsalci politikaların ve stratejilerinin bir parçası olduğunu iddia edip buradaki asıl amacın siyasi ve ekonomik kazançlar olduğunu vurgulamaktadır (Nasong'o, 2015, s. 13-14). Bu düşünceden hareketle, etnik kimliklerin ve sembollerin seçkinlerin algılanan tehditlerden kaçınmak ve var olan fırsatları elde etmek için kullandıkları araçlar olduğunu söylemek mümkündür. Ancak araçsalci yaklaşımın çıkarlar üzerindeki vurgusunu daha aşırı seviyelere taşıyan yorumların olduğunu da söylemek gerekir. Örneğin etnik kimliklerin belirlenmesinde çıkarların tek kistas olduğunu ileri süren araçsalcılığın aşırı yorumları, etnik kimliklerin temelini, gücünü, kapsamını ve hayatta kalma becerisini kişilerin ekonomik çıkarlarına hizmet edip etmediği ile ölçmeye çalışmaktadır (Yang, 2000, s. 46). Dolayısıyla bu yorumdan yola çıkarak etnik bağlılıkların ekonomik fayda durumuna bağlı olarak değişken, süreksiz ve durumsal olduğu ileri sürülebilir. Bu duruma dikkat çeken Banton, birden fazla kimliğe sahip bir grubun üyelerinin zaman içerisinde kendilerini farklı kimlik türleri ile tanımlamalarını kimliğin getirdiği fayda durumunun değişkenliği ile açıklamaktadır (2000, s. 483-484). Örneğin, hem dini hem de etnik özelliklere sahip bir etnik grubun bazen kendisini dini etiketler ile öne çıkarması bazen de etnik etiketler ile tanımlamaya çalışması bu durumu özetlemektedir. Araçsalci yaklaşımın daha ılımlı yorumları ise etnik kimliklerin gerektirdiği bağlılıklar ile çıkarları birleştirmeye çalışmaktadır. Yani insanların kültürel olarak homojen bir yapı oluşturmaları belirli çıkarlar etrafında daha etkin bir şekilde organize olmalarını kolaylaştırmıştır.

Dolayısıyla bu yorumda etnik bağılıklar ve dayanışma kültürü ön planda tutulmaktadır.

Etnik grupların oluşumunda çıkar kavramını vurgulayan araçsalci yaklaşıma çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Öncelikle, araçsalci görüşün çıkarları dar ve sığ bir çerçevede ele aldığını, siyasal ve ekonomik çıkarların yanında ülküsel (ideal) çıkarların da mevcut olduğunu ve insanların ülküsel çıkarları için de mücadele verdiklerini dile getiren eleştiriler mevcuttur. Etnik toplulukların değerler üzerinden belli çatışmalara ya da uzlaşmalara gidilebileceğini ifade eden diğer bir eleştiri, araçsalci görüşün etik meselelerin üzerinde durmadığını öne sürmektedir (McKay, 1982, s. 400). Bu eleştiriden yola çıkarak araçsalci görüşün etnik bağılıkların duygusal gücünü önemsemediği söylenebilir. Ayrıca ekonomik ve siyasal çıkarların az gelişmiş toplumlarda etnik kimlikler üzerinde yarattığı etkinin abartıldığı öne sürülmektedir (Horowitz, 1985, s. 104). Fakat buradan etnik topluluklara üye kişilerin siyasal ve ekonomik çıkarlara sahip olmadığı şeklinde yorumlar çıkartmak da yanlış olacaktır. Çünkü ekonomik menfaatlere sahip etnik topluluklar ile ekonomik menfaatler üzerinden tanımlanan etnik topluluklar aynı şey değildir. Araçsalci yaklaşıma getirilen diğer bir eleştiri ise herhangi bir etnik grubun üyelerinin toplamından ibaret olmadığı ve grup kültürünün de grup üyelerinin takip ettiği stratejilerin toplamından ibaret olmadığı şeklindedir (Cohen, 1974, s. 8). Bu eleştiriye göre normlar, inançlar ve değerler etnik grup kimliği üzerinde etkilidir. Bireyler etnik gruplara üye olduklarında o grubun geleneklerini ve sembollerini manipüle etme olanağına da sahip olmaktadırlar. Ancak etnik gruba katılan bireylerin kendileri de manipüle edilir. Çünkü birey başkaları tarafından manipüle edilmeyi kabul etmeden başkalarını manipüle edemez. Cohen, bireylerin herhangi bir etnik gruba katılmaları için ödemeleri gereken bedelin, grubun sembolik etkinliklerine iştirak etmekten ve grubun amaçlarına belli ölçüde de olsa sadık kalmaktan geçtiğini iddia etmektedir (Cohen, 1974, s. 8). Son olarak, araçsalci yaklaşım, etnik grup üyelerinin elitleri neden takip ettikleri sorusuna ekonomik getiriler elde etme, etnik grupların yanlış bilinç sahibi olmaları ve elitlerin kitleleri manipüle etme kabiliyetleri gibi cevaplar verilirken bu açıklamalar yeterli bulunmamıştır. Çünkü bu açıklamalar etnik grup üyelerini siyasal olaylar hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan edilgen aktörlere indirgemektedir (Horowitz, 1985, s. 105). Bu durum da etnik grup üyelerinin çeşitli durumlara ilgili sorgulamaksızın kabul eden ve kitle psikolojisine uygun hareket eden bireylere dönüşmesine yol açmaktadır.

1.3. İnşacı Yaklaşım

Etnik kimlikleri inşacı bir yaklaşım ile ele alanların paylaştığı temel nokta etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edildiği ve bu kimliklerin insan düşüncesi ve eylemlerinin sonucunda ortaya çıktığı düşüncesidir. Ancak inşacı yaklaşımın siyasal önemi, neyin inşacı olarak düşünülmesi gerektiği ve inşacılığın teorik temellerinin neler olması gerektiği gibi konularda inşacı yaklaşımı benimseyenler arasında bir uzlaşma yoktur (Yeros, 1998, s. 1). Dolayısıyla inşacı görüşün temel savlarının ve siyasal gerekliliklerinin neler olduğu açıklanmaya muhtaçtır.

Etnik kimlikler bağlamında inşacı görüşün temel iddiası etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edilmiş olduklarıdır. Diğer bir ifadeyle primordiyal yaklaşımın verili kimlik anlayışının yerine inşacı yaklaşım, kimliklerin doğal olmadığını iddia etmektedir. Toplum içerisinde üretilen ve şekillenen etnik kimlikler değişmez bir öze sahip değildirler. Ayrıca toplumda inşa edilmiş olan kimliklerin uzantısı olarak etnik sınırların da esnek ve değişebilir özelliğe sahip olduklarını söylemek gerekir. Böylece inşacı yaklaşımdan hareketle etnik kimliklerin dinamik ve canlı bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür. İnşacı görüşün başka bir iddiası etnik bağılıkların ve etiketlerin içerisinde yaşanan toplum tarafından inşa edildiğidir. Etnik kimlikler toplum tarafından belirlenirken bu sürecin belli sosyal koşullar altında oluştuğunu ve değişen sosyal şartlar ile etnik kimliklerin bu değişiminden etkilendiğini görmek gerekir (Yang, 2000, s. 44). İnşacı görüşe göre bireyler kendilerinden önce var olan çevreye hemen uyum sağlayıp bu çevrenin gerektirdiği eylem ve düşünceleri benimsememektedir. Bunun yerine bireyler içinde bulunduğu çevreyi sürekli bir biçimde ve aktif bir rol üstlenerek değiştirmeye yönelik bir eğilim içerisinde olmaktadırlar (Bilgin, 2007, s. 60).

İnşacı yaklaşımda etnik kimliklerin belirli bir tarihsel süreç içerisinde geliştiği ve bu tarihselliğin kimliklerin kurgulanması ve icat edilmesine sahne olduğu söylenebilir. Bireylerin neden bir geçmiş ve kimlik istediğini sorgulayan Balibar ve Wallerstein geçmişin insanların eylemlerini gerekçelendirme ve bireylere gösterdikleri eylemlere ikna edebilme gücünün olduğunu ifade etmektedirler (Balibar & Wallerstein, 1991, s. 78). Bu yüzden etnik kimlik tanımlamalarının geliştirilmesinde, kimliklerin birbiri ile olan mücadele ve çekişmelerinde geçmiş sürekli olarak başvurulan bir zaman dilimidir. İnşacı yaklaşımda, kurgulanan geçmiş olgusunun devamlı bir değişim içerisinde olduğunu ve bu durumun siyasette kabul edilen gerçeklere göre sürekli olarak değişmeye devam ettiği kabul edilmektedir. James D. Fearon da etnik kimliklerin oluşumunda tarihselliğin ve siyasetin belirleyiciliğine dikkat çekerken ABD ve Kuzey İrlanda'daki Protestan ve Katolik ayrımının nasıl tanımlandığını örnek vermektedir (Fearon, 2008, s. 854). Bu örneğe göre ABD'de Protestan ve Katolikler dini grup kategorisinde ele alınmaktadır çünkü bu dini gruplara üyelik tarihsel olarak inanç üzerinden belirlenmiştir. Fakat Fearon, Kuzey İrlanda'da iki grup arasındaki ayrıcı noktanın kültürel anlamda din olduğunu kabul etmekle beraber bu gruplara üyeliğin inanç üzerinden değil de tarihsel olarak soy üzerinden belirlendiğini iddia etmektedir. Dolayısıyla bu iki grup ABD'de dini gruplar olarak görülürken, Kuzey İrlanda'da etnik grup kategorisinde ele alınmaktadır (Fearon, 2008, s. 854). Fearon'ın dile getirdiği örnek inşacı bakış açısından incelendiğinde etnik farklılıkların biyolojik ayrımlar ile doğrudan bir ilgisinin olmadığı ve bu farklılıkların esasında gelenekler, tarihsellik ve siyaset ile alakalı olduğu söylenebilir.

Etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edilmeleri sosyal bir kategori olarak etnik gruba kimin dâhil olup olmayacağı ve bu etnik grup içeriğinin nitelikleri ile yakından ilişkilidir. Gruba kimin üye olabileceği grup üyelerine özel olan amaçlardan, fiziki tutumlardan, inançlardan ve ahlaki bağlılıklardan oluşmaktadır. Grup içeriği ile kastedilen ise üyelere özgü olduğu düşünülen çeşitli özellikler ya da grup üyelerinden beklenen ya da istenilen tutum ve davranışlardan oluşmaktadır. Grup içeriğinde diğer toplumsal gruplara kıyasla sosyal anlamda neyin değerli olduğu veya üyelerin neye daha çok değer attığı önemlidir (Fearon & Laitin, 2000, s. 848). Etnik kimliklerin inşa edilme biçimleri incelendiğinde Fearon ve Laitin inşa sürecinin üç temel şekilde gerçekleştiğini iddia etmektedir. Birincisi geniş yapısal güçlerin aktör olarak gerçekleştirdikleri eylemler yolu kimlikler tekrardan üretilebilmektedir. Bu inşa biçimde büyük toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin kimlik inşası üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Modernleşme ve sanayileşme gibi sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı süreçlerde ortaya çıkan yeni imkânlar sayesinde toplumsal hareketlilikte artış gözlenmektedir. Böylece daha önce birbirine kayıtsız olan gruplar arasında etkileşim artmakta ve kültürel değişim sayesinde kimliklerin yeniden inşa edilmeleri kaçınılmaz bir hale gelmektedir (Fearon & Laitin, 2000, s. 849-850). İkinci inşa biçimine bakıldığında bireylerin söylemlerin ürünleri olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Söylemler, bireylerin eylemlerinden bağımsız olarak hareket etmektedirler. Toplumdaki söylemler ve sembolik sistemler kişileri ve grupları inşa etmektedirler ve bu inşa süreçleri analiz edilebilmektedir (Fearon & Laitin, 2000, s. 851). Bu inşa biçimini ortaya koyarken Clifford Geertz'in 1958'de Bali'de yürüttüğü çalışmalardan etkilenen Fearon ve Laitin, söylemsel biçimleri 'bireylerin rollerini bilinçsizce oynadığı kültürel kodlar' olarak düşünülmesi gerektiğini iddia etmektedirler (Fearon & Laitin, 2000, s. 852). Bu inşa biçimine göre söylemler ve kültürel yapılar, etnik kimliklerin tanımlanması, kimliklerin farklı şekillere konulması ve grup üyelerinin eylemleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır. Ancak söylemlerin karmaşık yapılarda olmaları ve çok yönlü niteliklere sahip olmaları hangi söylem biçimlerinin şiddete neden olduğu üzerinde doğru analizlerin yapılmasını engellemektedir.

Fearon ve Laitin'ın öne sürdüğü etnik kimliklerin inşa edilme biçimlerinin üçüncüsünde bireylerin eylemleri temel bir rol oynamaktadır. Bireylerin kimlik inşasında aktif bir rol üstlendiği bu inşa biçimi 'seçkinlerin stratejik eylemleri' ve 'tabandaki stratejik eylemler' şeklinde kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Birinci inşa biçiminde seçkinlerin etnik kimlikler üzerinden yürüttüğü stratejik politikalar araçsal yaklaşımın temel iddiaları ile benzerlikler taşımaktadır. Seçkin grupların iktidarı ele geçirmek, iktidar üzerindeki yetkilerini sürdürmek, siyasi destek almak veya bu desteğini arttırmak amacıyla etnik gruplar arasında çatışmaya neden olacak gerginlikler yaratması mümkündür. Etnik kimlikler ve etnik

çatışma seçkinler tarafından bir araç olarak kullanılabilir (2000, s. 854). Kimliklerin şiddet bağlamında bir araç olarak kullanılmaları bu kimliklerin daha katı ve çatışmacı bir şekilde inşa edilmelerine neden olmaktadır. Bu inşa sürecinin sonunda daha fazla şiddetin ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmektedir. Chaim Kaufmann yoğun şiddet nedeniyle katı bir şekilde inşa edilen kimliklerin daha fazla şiddet ürettiğini, bu şiddet döngüsünde etnik topluluk üyelerinin diğer grup üyeleri hakkında hasmane fikirlere sahip olma başladıklarını iddia etmektedir (Kaufmann, 1996, s. 141). Bu durumun temel nedeni seçkin kesimin etnik gruplar arasında düşman algısı yaratmaya yönelik faaliyetleri ve bireylerin diğer grup ve kişilerden gelmeye başlayan gerçek tehditlerdir. Bireylerin temel aktör olduğu ikinci inşa biçimine bakıldığında burada seçkin gruplar ve kişiler temel bir aktör değildir. Bunun yerine sıradan insanların her gün gerçekleştirdikleri eylemler, aktiviteler sonucunda sosyal kimlikler yeniden inşa edilmektedir. Çünkü sıradan kişiler kendilerini belirli kimlikler çerçevesinde tanımlayıp bu kimliklerin onaylanması, çoğalması ve sağlamlaştırılması süreçlerinde etkin olmaktadır. Etnik kimliklerin sınırları kesin ve değişmez olmadığı için sıradan insanların neden olduğu değişiklikler kimliklerin yeniden üretilmesinde aktif bir rol üstlenmektedir (Fearon & Laitin, 2000, s. 855-856).

İnşacı literatürde etnik kimliklerin akışkan ve değişebilir niteliğine vurgu yapılırken genellikle farklı kimlikler arasında tercih yapma şansının bireylerin kendi tasarrufunda olduğu iddia edilmektedir (Horowitz, 1985; Kasfir, 1979). Ancak Ruanda ve Burundi vakalarında da görüleceği üzere bu durum her zaman geçerli olmamaktadır. Çatışmanın yoğun yaşandığı dönemlerde bireylerin önlerinde seçebilecekleri çok fazla tercih yoktur. Kaufmann çatışmanın yoğun olduğu dönemlerde çeşitli kimlik tanımlamalarının daha çok karşı tarafın dayatmasıyla oluştuğunu ileri sürüp bu durumu Bosnalı Müslüman bir öğretmenin yakınmasını alıntılıyarak örneklendirmektedir: ‘Savaş başlayana kadar biz kendimizi Müslüman olarak tanımlamazdık. Çünkü biz Yugoslav’dık. Fakat Müslüman kimliğimizden dolayı öldürülmeye başladığımızda işler değişti. Kim olduğumuzun tanımını katillerimiz yapmaya başladı’ (Kaufmann, 1996, s. 144). İnşacı yaklaşım araçsalci yaklaşımdan farklı olarak hem seçkinlerin hem de kitlelerin şiddet olayları üzerindeki etkisine vurgu yaparken aynı zamanda kitlelerin etnik çatışmalara aktif bir şekilde katılım göstermesini sorunsallaştırması nedeniyle soykırım ve etnik temizlik gibi yoğun şiddet vakalarını açıklamada daha iyi bir teorik çerçeve sunmaktadır.

2. Ruanda ve Burundi’de Kimlik, Devlet ve Şiddet

Konuştukları dil, inandıkları din, paylaştıkları ortak kültür ve tarih gibi birçok yönden benzer olan Ruanda ve Burundi detaylı bir şekilde incelendiğinde sömürge öncesi dönemden itibaren kimlik grupları arasındaki ilişkiler, siyasal sistemin yapısı bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Bu farklılıklar sömürge sonrası dönemde kurulan yeni devlet aygıtı üzerindeki mücadeleleri ve gruplar arasında ortaya çıkan şiddet yoğunluğunu etkilemektedir. Tarihsel olarak sömürge öncesi, sömürge dönemi ve sömürge sonrası olarak üçlü bir dönemselleştirmeye gidilmesinin sebebi bu dönemler arasında kimlik politikaları ve siyasal sistem bakımından hem ülkeler arasında hem de ülke içlerinde dönemler arasında farklı uygulamaların daha sonraki şiddet vakaları üzerinde etkili olmasıdır. İncelenmiş olan dönemler çok uzun olduğu için özellikle kimliklerin değişimi üzerinde etkili olan olgular, siyasal sistemin dönüşümü ve şiddetin ortaya çıktığı tarihler ön planda tutulmaya çalışılmıştır.

2.1 Sömürge Öncesi Dönem (1899 öncesi)

Ruanda ve Burundi’de genel olarak üç temel kimlik kategorisinden bahsedilebilir. Bunlar Twa, Tutsi ve Hutulardır. Hem Ruanda hem de Burundi’de sayısal olarak yüzde 1’den daha az bir nüfusa sahip olan Twalar (ya da Batwalar) pigme bir topluluk olup Büyük Göller Bölgesine diğer iki gruptan önce yerleşmişlerdir. Bölgeye yerleşen ilk topluluk olduğu için birçok tarihsel kaynakta Ruanda ve Burundi’nin yerlileri olarak kabul edilen Twalar, 13. yüzyıldan itibaren bölgenin geniş ormanlık alanlarını işgal edip bölgedeki büyük hayvanları avlamaya başlamışlardır (Ogot, 1984, s. 509). İki ülkede de en çok ayrımcılığa

uğrayan ve en düşük toplumsal statüye sahip olan Twaların askerî başarı ve ekonomik zenginlik yoluyla sosyal statü olarak bir üst basamağa yükselmesi sömürge öncesi dönemde zor olmasına rağmen yine mümkün idi (Nzongola-Ntalaja, 2001, s. 63; Hintjens, 2001, s. 28). Bölgeye Twalardan sonra 14. yüzyılın başlarında büyük Bantu göçü sırasında geldiği kabul edilen Hutular ise her iki ülkede çoğunluğu oluşturan (nüfusun %80'inden fazlasını bu grup oluşturmaktadır) gruptur. Hutular yerleştikleri ormanlık alanları temizleyip tarım alanları açmışlar ve bölgede tarımı yaygınlaştıran topluluk olarak bilinmektedirler. Son olarak, her iki ülkede de nüfusun yaklaşık %15'ini oluşturan Tutsiler tarihsel kaynaklara göre bölgeye en son gelen gruptur. 15. yüzyılın ilk yarısında Ruanda ve Burundi'ye göç ettikleri bilinen Tutsiler genel olarak büyükbaş hayvancılık ile uğraşmışlardır. Tutsi grubuna üye olanların çoğu bölgedeki kraliyet kurumları ile yakından ilişkilendirilmiş ve kraliyet gücünün bölgeye yayılmasında önemli rollerinin olduğu iddia edilmiştir (Isabirye & Mahmoudi, 2001, s. 50).

Sömürge öncesi dönemde Hutu, Tutsi ve Twa grupları arasında kimlik aidiyeti anlamında belli bir geçişkenlikten söz etmek mümkündür. Bu kimlik gruplarının sınırları katı ve değişmez bir şekilde yapılanmamıştır. Örneğin, bu üç topluluk üyeleri arasında yapılan evliliklerin önünde herhangi bir engel yoktu. Lemarchand, toplumsal statü olarak kendisinden daha yüksek bir konumda olan bir Tutsi ile evlenen Hutunun bu durumu toplumsal statü olarak yükselmenin aracı şeklinde kullanabildiğini ifade etmektedir (Lemarchand, 1996, s. 8). Hutuların toplumsal statüsünden dolayı Tutsi grubuna geçiş yapması yaygın bir durum iken, Tutsi kimliğinden Hutu kimliğine geçiş çok sık rastlanan bir olgu olmamıştır. Yine kimlik grupları arasında geçişkenliğinin mümkün olduğunu göstermek amacıyla Twaların diğer grup kimliklerine geçiş yapmaları gösterilebilir. Toplumsal statü olarak hem Ruanda hem de Burundi'de en alt sırada yer almasına rağmen Twalar, sömürge öncesi dönemdeki kraliyet kurumlarında yer alabilmişler ve soylu sınıflara dâhil olabilmişlerdir. Nzongola-Ntalaja, soylu sınıfına dâhil olan bir Twanın geleneksel sistem içerisinde artık bir 'Tutsi' olduğunu öne sürmüştür (Nzongola-Ntalaja, 2001, s. 63). Hintjens de maddi olarak zenginleşen ya da askerî olarak başarılar elde eden bir Hutunun toplumsal sistem içerisinde artık bir 'Tutsi' olduğunu dile getirmiştir (Hintjens H. , 2001, s. 28).

Hutu, Tutsi ve Twa kimliklerinin sömürge öncesinde katı bir şekilde yapılandırılmadığı her iki ülkede bölgesel anlamda kimlik farklılıklarının oluşu ve alt kimlikliklerin kimliklerin güçlü yapısını koruyabilmesi ile daha iyi anlaşılabilir. Hutu, Tutsi ve Twa kimlikleri her iki ülkede kendi içlerinde bölünmelere ve farklılıklara sahip olabilmekteydi. Newbury, Burundi'deki Tutsi kimliğine bakıldığında bu kimliğin içerisinde en az dört farklı kategorinin çıkabileceğini iddia etmektedir. Örneğin, kralların soyundan gelenler ile ilişkilendirilen Baganwa kimliği Tutsiler ile ilişkilendirilmektedir. Tutsiler ile aynı mesleklerde çalışan ancak kültürel olarak farklılıklar arzeden Hima kimliği yine Tutsiler ile bağdaştırılmaktadır (Newbury, 2001, s. 274). Ruanda ve Burundi'deki Hutuların içerisinde de kimlik anlamında ayrılıkların söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Burundi'deki Hutulardan oluşan ve temel görevleri kraliyet topraklarında yapılan ritüelleri sürdürme, şifa bulma, türbelerin muhafaza edilmesi ve diğer dini faaliyetleri devam ettirme olan ritüelci Hutular sıradan Hutulardan farklı bir konumu işgal etmekteydiler. Hutulardan oluşan başka bir grup ise görevi merkezi iktidar ile yerel halk arasında aracılık yapmak olan abashingantahe grubudur (Newbury, 2001, s. 275). Her iki ülkede alt kimlikler mevcut iken kimlik çeşitliliğinin Burundi'de Ruanda'ya göre daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durumun temel sebebi Burundi'deki merkezi iktidar gücünün Ruanda'ya kıyasla daha dağınık ve yerel bir nitelik taşımasından ötürü yerel grupların kimliklerini kalıcı bir şekilde koruyabilesidir. Burundi'de Hutu, Tutsi ve Twa kimliklerinden bağımsız olarak var olan ganwa kimliği toplumsal hiyerarşide ayrı bir yer teşkil etmekteydi. Lemarchand'a göre ganwa sosyo-politik hiyerarşinin en tepesinde bulunan ve diğer topluluklardan farklı bir konumu işgal eden yönetici bir sınıfı ifade etmektedir (Lemarchand, 1996, s. 10). Burundi'de krallık görevinde yer alan çoğu kişinin ganwa grubunun içerisinde bulunduğu bilinmektedir.

Ruanda ve Burundi'deki kimlik kategorilerinin sosyal statü veya toplumdaki sınıfsal yapı ile yakından ilintili olduğu söylenebilir. Jacquemin, Kinyarwanda dilinde Tutsi kelimesinin anlamının 'büyükbaş hayvan çobanı', Hutu kelimesinin ise 'çiftçi' veya 'yetiştirici' anlamlarına geldiğini belirtip bu

grupları birbirinden ayıran temel noktanın etnisite olmayıp meslek olduğunu iddia etmektedir (Jacquemin, 2015, s. 94). Vansina ise Tutsi kelimesinin büyükbaş hayvan çobanları tarafından 17. yüzyılın sonuna doğru, Hutu kelimesinin ise aynı dönemlerde kraliyet kurumlarında hizmetçileri tanımlamak amacıyla kullanıldığını öne sürmektedir (Vansina, 2004, s. 134-135). Ancak gruplar arasında çatışma yaratabilecek asıl gelişme sınıfsal ilişkileri yeniden düzenleyen hamı-yanaşma ilişkisinin hayata geçirilmesi ile olmuştur (Mamdani, 2001, s. 65). 17. yüzyılın sonuna doğru Ruanda'da uygulanmaya başlanan bu yanaşmacılık ilişkisinin farklı türleri vardır. Newbury hamı-yanaşma ilişkisinin umuheto, ubuhake ve uburetwa olarak üçe ayrılabilirliğini iddia etmektedir (Newbury, 1978, s. 18). Umuheto, yanaşmaların kendilerini koruma karşılığında hamilere büyükbaş hayvanları hediye vermeleri durumunda ortaya çıkmıştır. Hamiler daha sonra yanaşmaların kendileri için büyükbaş hayvan yetiştirmelerini talep etmişlerdir. Hamı-yanaşma ilişkisinin ilki olan umuheto'nun toplumsal düzeyde doğrudan bir çatışma yarattığı söylenemez. Ancak ubuhake ilişkisine bakıldığında iki taraf arasındaki toplumsal ilişkinin daha eşitsiz bir duruma dönüştüğünü ve mütəkabiliyet esasının bozulduğu görülmektedir. Umuheto ilişkisinde yanaşmalar topluluk (veya aile olarak) şeklinde umuheto sefîne bağlı iken ubuhake ilişkisinde topluluk üyeleri bireysel olarak hamı olan kişiye bağlı olmak durumundaydı (Mamdani, 2001, s. 65). Ubuhake zaman içerisinde büyükbaş hayvan sahibi olmayan kişileri de kapsamaya başlayıp ve yanaşmaların sahip olduğu hayvanlara keyfi bir şekilde el konulmasını kolaylaştırmıştır. Bu arada Hutu ailelerin ekip biçtiği arazilerin ubukonde denilen bir uygulama ile kral tarafından kraliyet kurumlarına yakın kişilere dağıtılması birçok Hutu ailenin işsiz kalmasına neden olmuştur. Bu uygulama hamı-yanaşma ilişkisinin üçüncüsü çeşidi olan uburetwa ile yakından bağlantılıdır. Mamdani, uburetwa ilişkisinin devreye girmesi ile taraflar arasındaki mütəkabiliyet ilişkisinin tamamıyla ortadan kalktığını ve böylece Hutuların toplumsal konumunun serflige indirgenliğini öne sürmektedir (Mamdani, 2001, s. 66). Benzer bir şekilde Vansina da uburetwa ilişkisi ile beraber Hutular ile Tutsiler arasındaki ilişkinin çatışmacı bir hal aldığını savunmaktadır (Vansina, 2004, s. 136). Arazileri elinden alınan Hutu nüfusunun başına idareci olarak atanan Tutsi tepe şefleri, Hutuların kendilerine işgücü sağlama zorunluluğunu getirmişlerdir. İki taraf arasındaki toplumsal ilişki sınıfsal yapının bir sömürü ilişkine dayandırılması ile daha çatışmacı bir hale gelmiş ve Ruanda'daki kraliyet gücü Tutsi iktidarına dönüşmeye başlamıştır.

Burundi'deki hamı-yanaşma ilişkisine bakıldığında Ruanda'dakine benzer eşit durumda olmayan iki tarafın mübadele ilişkisine dayanan bir hamı-yanaşma ilişkisi vardır. Bugabire diye adlandırılan bu ilişkide bir tarafta koruma talep eden yanaşma diğer tarafta bu korumayı sağlayabilecek genelde büyükbaş hayvan sahibi veya toprak sahibi varlıklı hamiler yer almaktaydı. Ancak bugabire'nin Ruanda'daki hamı-yanaşma ilişkilerinden farklılık arz ettiği yönleri de vardır. Lemarchand, Burundi'deki bugabire kurumunun zor ile kurulmadığını ve yanaşma durumundaki insanların dilediği zaman bu hamı-yanaşma ilişkisinden çıkabileceğini iddia etmektedir (Lemarchand, 1996, s. 12). Bu düşünceye göre kurulan hamı-yanaşma ilişkisi her iki tarafa da fayda getirdiği için hamiler yanaşmalardan aşırı taleplerde bulunmazdı çünkü onları kaybetme riskini göze alamazlardı. Böylece Burundi'deki bugabire kurumunun adaletli bir mübadele ilişkisini temel olarak aldığını ifade eden Lemarchand, bu şekildeki bir ilişkinin toplumsal uyum sağladığını iddia etmektedir (Lemarchand, 1996, s. 12).

Ruanda ve Burundi'deki kimlik kategorilerinin yapılanmasında önemli bir rol oynayan diğer bir etmen bu ülkelerin siyasi yapılarıdır. Her iki ülkede de kolonyal güçlerin bu ülkeleri sömürge haline getirmesinden çok önce örgütlü siyasi yapıların varlığından söz etmek mümkündür (Chretien, 2003, s. 25, 41-42; Newbury D. , 2001, s. 258). Ruanda'da kurulan krallık 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış ve iktidar gücü mwami olarak anılan kralın etrafında birleşmiştir (Vansina, 2004, s. 34). Merkezileşmiş bir güce sahip olan mwamiler halk tarafından kutsal olarak görülmüşlerdir. Ülkedeki iktidarın bütün kaynaklarının ve sembollerinin bu krallardan geldiğine inanılırdı (Lemarchand, 1970, s. 27). 19. yüzyıla gelindiğinde kraliyetteki merkezileşme süreci ivme kazanmış ve mwamiler'in baskıcı politikaları merkezi iktidara tehdit oluşturabilecek tarafların gücünü kısıtlamıştır. Burundi'deki sömürge öncesi siyasal yapıya bakıldığında merkezi bir iktidarı elinde tutan krallığın 1680 yılında kurulduğu bilinmektedir (Newbury D. , 2001, s. 283). 19. yüzyıla doğru Burundi krallığı içerisinde kralların otoritesi

artmasına rağmen Ruanda'dakine benzer hızlı ve güçlü bir merkezileşme sürecine rastlanmamıştır. Burundi'nin koloni öncesi siyasi sistemi, yereldeki güç merkezlerinin iktidarlarını belli ölçülerde koruyabildiği yarı özerk bölgelerin gevşek bir toplamı olarak ele alınabilir. Lemarchand, Ruanda krallarının kullandığı iktidar yetkilerinin despotik özellikler barındırıp bu ülkedeki mwamiler'in kralliyet topraklarında mutlak hâkim olduğunu iddia ederken Burundi'deki mwamiler'in iktidar gücü için eşitler arasındaki birinciden biraz daha fazla güçlü bir kral olduğunu öne sürmektedir (Lemarchand, 1970, s. 27).

Sonuç olarak sömürge öncesi dönemde her iki ülkede de kimlik grupları arasında katı ayrımların olmadığı ve kimlik-altı çeşitliliğin yaygın olduğu bir durum söz konusudur. Ayrıca kimlik grupları arasında geçişkenliğin sık olmasa da mümkün olduğu söylenebilir. Ancak sömürge öncesi dönemde Ruanda'daki durumun Burundi'ye göre belirgin farklılıklar gösterdiği söylenmelidir. Ruanda'da gruplar arasında kimlik temelli ayrımcı uygulamalar daha katı ve dışlayıcı iken Burundi'de kimlikler arasındaki farklılıklar toplumsal yapıyı bozacak seviyede olmamıştır. Diğer önemli farklılık ise yine Ruanda'da iktidar örgütlenmesinin Burundi'ye göre daha merkeziyetçi ve otoriter olmasıdır. Bu durum yerel ve bölgesel düzeyde merkezi otoriteyi denetleyecek ya da frenleyecek geleneksel mekanizmaların ortadan kaldırılması ile gruplar arası ilişkilerin iktidar politikalarından daha fazla etkileneceği anlamına gelmektedir. Bu iki ülke arasındaki önemli farklılıkların sömürge dönemindeki katı ve ayrımcı politikaların uygulanabilirliğinde ve doğurabileceği sonuçlar üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

2.2 Sömürge Dönemi (1899-1962)

Avrupalı güçlerin uyguladığı sömürge politikası etnik gruplar arasındaki ayrımları belirgin hâle getirmek suretiyle katılaştırmış ve böylece gruplar arasında kıyaslamalar yapılmasına imkân tanımıştır. Sömürge güçlerinin sömürge bölgesinde düzen oluşturma ve yönetimi kolaylaştırma amacıyla aldığı tedbirler etnik gruplar arasındaki ayrımların keskinleştirilmesine neden olmuştur. Sömürge öncesi dönemde belli belirsiz bir şekilde göze çarpan gruplar arasındaki farklılıklar sömürge yönetimi ile beraber artık bütün toplumu etkileyen kaçınılmaz etiketler haline getirilmiştir (Horowitz, 1985, s. 149). Ruanda ve Burundi'deki Alman ve Belçika sömürge yönetimleri bu duruma herhangi bir istisna oluşturmuyordu. Sömürge yönetimine girmeden önce bölgede yaşayan topluluklar arasındaki ilişki, siyasal sistem, sınıfsal yapı ve kimlik yapısı gibi çeşitli yönlerden kendine has nitelikler barındıran Ruanda ve Burundi devletleri, sömürge yönetiminin gelmesi ile beraber her alanda köklü değişimlere maruz kalmıştır. İki devlet 1890'lı yılların sonundan itibaren Alman Doğu Afrika yönetimine girmiş ve Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra Belçika tarafından işgal edilmişlerdir. 1916 yılında Ruanda ve Burundi'yi sömürgeleştiren Belçika, Milletler Cemiyeti'nin manda sistemi sayesinde resmi anlamda 1921 yılında bu bölgenin idaresini devralmıştır. Ruanda ve Burundi bağımsızlıklarını resmi olarak ilan ettikleri 1962 yılına kadar Belçika sömürgesinin idaresinde kalmışlardır.

Sömürge döneminde Ruanda ve Burundi devletlerinin geleceğini doğrudan etkileyen en önemli gelişmelerden biri bu dönemde kimlik politikaları alanında yaşanan dönüşümlerdir. Hem Alman hem de Belçikalı sömürge yönetimleri Hutu, Tutsi ve Twalar grupları arasında kimlik anlamında kesin ayrımlar olduğuna inanıp bu ayrımların fiziksel görünüş üzerinden tanımlanabileceğini düşünmüşlerdir. Avrupalı keşiflerin Ruanda ve Burundi'deki gruplar ile ilgili gözlemlerinde gruplar arasında var olduğu iddia edilen fiziksel görünüş farkları önemli bir yer tutar. Bu gözlemlere göre Hutular kısa boylu, tıknaz ve güçlü bir yapıya sahip, Tutsiler uzun boylu, zayıf ve ince bir bedene sahip, Twalar ise hem Hutu hem de Tutsilerden daha kısa olup, yuvarlak bir kafaya sahip, geniş burunlu ve kısa ayaklara sahiptirler (Newbury D. , 2001, s. 258). Örneğin, 1900'lerin başında Ruanda'da çalışmalar yürüten Alman bir antropolog, Hutular ile Tutsiler arasında 12 cm boy farkı olduğunu iddia etmiş, Fransa merkezli bir kuruluş adına bölgede incelemeler yapan başka bir araştırmacı iki grup arasında en az 10 cm boy farkı olduğunu öne sürmüştür (Mamdani, 2001, s. 44). Chretien ise sömürge döneminin sonlarına doğru bölgeyi gezen Belçikalı bir doktorun yazılarında şu ifadelerle rastladığını ifade etmektedir: "Tutsiler lord ırkına ait, 190 cm boya sahip, ince ve zayıf yapıda, düzgün bir buruna sahip, ince dudaklı insanlardır. Hutular ise Afrika'daki diğer tüm

zencilerin sahip olduğu sıradan fiziksel niteliklere sahip, çocuksu, sıkıcı ve tembel insanlar olup serfler grubunu oluşturmaktadır” (Chretien, 2003, s. 72). Prunier de bölgeye giden Avrupalıların Tutsi tanımlamalarına göz atıldığında ‘derilerinin siyah olması dışında diğer zenciler ile hiçbir ortak yönlerinin olmadığı’ ve ‘Tutsilerin zenci olmak için fazla iyi oldukları’ şeklinde ifadelerin yer aldığını belirtmektedir (Prunier, 1995, s. 6).

Bölgedeki grupların kimlikleri tanımlanmaya çalışılırken fiziksel özellikler üzerinden yapılan vurgunun en önemli nedeni o dönemde özellikle sömürge yönetimi, kiliseye bağlı misyonerler ve bazı yerel seçkinler tarafından desteklenen kimlikler ile ilgili mitlerdir. Bu mitlerden en önemlisi Hamitik Hipotezidir. Bu hipoteze göre Hamitik ırk, Kafkas bir ırka mensup olup Afrika kıtasına getirilen neredeyse bütün önemli gelişmelerin arkasında yer almaktadır. Dolayısıyla bu iddiaya göre Afrika’nın modern tarihi aynı zamanda bu üstün Hamitik ırkın tarihinden ibarettir (Sanders, 1969, s. 521). Bu hipotezin temelleri dini kaynaklar ile desteklenmeye çalışılmıştır. Nuh’un en genç oğlu olan Ham’ın ilk olarak İncil’in 5. bölümünde geçtiğini belirten Sanders, Ham’ın babası tarafından lanetlenip ‘hizmetçilerin hizmetçisi olması’ şeklinde cezalandırıldığını ifade etmektedir (Sanders, 1969, s. 521). Mamdani ise Ham’ın babası tarafından lanetlenmesinin İncil’de şu şekilde geçtiğini ifade etmektedir: “Ham babası Nuh’u sarhoş, sersem ve çıplak bir şekilde yere uzanmış görür ve babasını küçük görür. Nuh’un diğer oğulları babalarının çıplaklığını örtüp, gözlerini başka yönlere çevirirken, küçük oğlu Ham gözlerini babasına dikmişti. Bu olay üzerine Nuh’un oğulları Shem ve Japhet’in soyları kutsanırken, Ham’ın soyu lanetlenmiştir” (Mamdani, 2001, s. 80). Ham’ın soyunun ‘siyah’ olarak lanetlenmesi ile ilişkili İncil’de herhangi bir ibare yer almazken, siyah olarak lanetlenmenin ilk defa Yahudilerin sözlü geleneklerinde yer aldığı ve M.S. yaklaşık 6. yüzyılda Babylonian Talmud’da yer aldığı öne sürülmektedir (Sanders, 1969, s. 521-522; Mamdani, 2001, s. 80). Hamitik Hipotezi, zencilerin Ham’ın soyunun devamı olup Nuh tarafından lanetlendiklerini ve derilerinin siyah olmasının da bu lanetlenmenin işareti olduğunu iddia etmektedir (Sanders, 1969, s. 523). Bu hipotez Ruanda ve Burundi’ye giden Avrupalılar tarafından benimsenmiş ve bölgedeki önemli bütün gelişmelerin diğer gruplardan üstün bir ırk olduğu düşünülen Tutsilerin çabasıyla meydana geldiğine inanılmıştır. İki ülkedeki Hutular, Tutsiler ve Twalar hakkında ortaya atılan mitler Alman ve Belçikalı sömürge yöneticileri tarafından bilimsel doğrular olarak kabul edilmiş ve bu mitler sömürge devletlerinde uygulanan politikalarda önemli bir rol oynamıştır (Prunier, 1995, s. 9).

Avrupalı sömürge yönetimlerinin iki ülkede yaşayan grupları tanımlamaya çalışırken gruplar arasında hiyerarşik bir ilişkiyi öngören bakış açısı, toplumda gruplara verilen siyasi rollerin dağılımında etkili olmuştur. Sömürgecilerin bakış açısına göre ‘Tutsiler kültürel olarak akıllı, zarif ve korkusuz; Hutular ise ahmak, çirkin ve ödle oldukları için doğal olarak Tutsiler yönetmek, Hutular ise yönetilmek için doğmuştur’ (Lemarchand, 1970, s. 43). Kadende-Kaiser ve Kaiser de Alman sömürge yöneticilerin bölgedeki gruplar hakkındaki bakış açılarında ‘Tutsilerin doğuştan yönetici, kurnaz ve aristokrat kişiler olarak var olduğu, Hutuların ise efendileri olarak gördükleri Tutsilerden korkan yabani işçiler olduğu’ şeklinde ifadelerin olduğunu öne sürmektedir (Kadende-Kaiser & Kaiser, 1997, s. 32). Neden hem Ruanda hem de Burundi’de çoğunluğu oluşturan Hutuların sömürge yönetimi tarafından dışlandığı ve sayısal olarak azınlıkta olan Tutsilerin iktidara ortak edildiği önemli bir soru haline gelmektedir. İlk başta yukarıda da söz edilen Hamitik Hipotez gibi mitlerin sömürge yönetimi üzerinde etkili olduğunu söylenebilir. Ancak Batılı sömürge yönetimlerinin genel olarak monarşik, otoriter ve merkezîyetçi yönetimleri tercih etmesi (Braathen, Boas, & Saether, 2000, s. 7) ve Tutsilerin bu anlamda sömürge öncesi dönemden itibaren krala yakın bir pozisyonda olmaları gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Kralın iktidar üzerinde var olan bütün geleneksel denetleme ve dengeleme mekanizmalarının ortadan kaldırılması pahasına da olsa sömürgecilerin ülke yönetiminde daha kolay bir şekilde söz sahibi olmak ve işleri daha kolay bir şekilde yürütmek amacıyla bu yolu tercih ettiği görülmektedir. Bu düşünce biçiminin bölgedeki hayatta karşılığı sömürge yöneticilerinin Tutsileri devletin bütün alanlarında öncelikli bir konuma getirmesi ve diğer grupları ayrımcılığa uğratması şeklinde gerçekleşmiştir. Nitekim 1950 yılında Ruanda ve Burundi’deki önemli devlet kadrolarında yer alan kişilerin ait olduğu grupları gösteren Tablo 1 bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Tutsilerin iki ülkedeki toplam nüfusa oranı %15’leri geçmemesine rağmen devletin üst

kademelerinde %90'ları geçen düzeylerde yer alması sömürge döneminde bilinçli olarak bu grubun kayınılmasını göstermektedir.

Tablo 1. 1950 yılında Ruanda-Urundi'de Yönetici Kadrolardaki Kişilerin Etnik Dağılımı

Etnik Dağılım						
	Tutsi		Hutu		Toplam	
İdari Ofis	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%
Alt Şefler	1050	95.5	50	4.5	1100	100
Üst Şefler	81	98.8	1	1.2	82	100
Bölgesel Meclis	237	80.8	56	19.2	293	100
Üst Meclis	61	92.4	5	7.6	66	100
İdari Yardımcılar	284	67	122	33	406	100
Alt Şefler Konseyi → Üst Şefler Konseyi → Bölgesel Meclis → Üst Meclis						

Kaynak: J.J.Maquet ve M.d'Hertefelt'in 1959'dan akt. Lemarchand (1970, s. 82).

Kamu kurumlarındaki olanakların kullanılmasında Tutsilere ayrıcalık tanınması devletin eğitim politikasında da önemli bir yer tutmuştur. Öyle ki birçok okula sadece Tutsi kökenli kişilerin çocukları kabul edilmekteydi. Örneğin, 1925 yılında Nyanza şehrinde yer alan Ecole pour Fils de Chefs isimli devlet okulunda eğitim gören 349 öğrencinin tamamı Tutsilerden oluşmaktaydı. Yine 1928 yılında Burundi'nin Muramvya şehrinde bir devlet okulunda okuyan 170 öğrenciden sadece 53'ü Hutu kökenli kişilerin çocuklarından oluşuyordu (Lemarchand, 1970, s. 75). Mamdani, birçok okulun Tutsi dışındaki gruplara kapalı olması ve devlet okullarına girme olanağı bulabilen Hutu kökenli öğrencilerin de daha düşük bir eğitim kalitesi ile karşılaşmasından yola çıkarak Belçika idaresindeki eğitim politikasının 1930'lardan sonra ırksal bir ayrımcılığa dayandığını iddia etmektedir (Mamdani, 2001, s. 89-90). Eğitim politikası üzerinden yapılan ayrımcılıklar, Ruanda ve Burundi devletlerinin geleceğinde önemli idari ve siyasi mevkilere kimlerin getirileceğini doğrudan etkilediği için kilit bir rol oynamıştır.

Sömürge güçlerinin Ruanda ve Burundi devletlerini merkezi bir hale getirme faaliyetleri iki ülkenin geleneksel yapısı üzerinde olumsuz etkilerde bulunmuştur. Özellikle Belçikalı sömürge yönetimi son derece merkezi olan bir devlet aygıtı ve etkili olan bir bürokratik sistem oluşturmak için çaba harcamıştır (Kadende-Kaiser & Kaiser, 1997, s. 34). Belçika yönetiminin 1926 yılında yaptığı değişikliklerden önce Ruanda'da yönetim anlamında üçlü bir mekanizma mevcuttu. Bu üçlü mekanizmaya göre ülkedeki meralardan ve otlaklardan sorumlu şefler Tutsi kökenli, arazilerden sorumlu şefler Hutu kökenli ve halktan sorumlu olan şefler ise Tutsi kökenliydi (Mamdani, 2001, s. 90). Ruanda'daki bu üçlü mekanizma idare anlamında etnik gruplar arasında bir denge işlevi sağlıyordu. Ancak idari kurumların daha etkili ve verimli

çalışması amacıyla bu üçlü mekanizma kaldırılmış ve merkezi yönetimin kontrolünde daha hızlı karar alıp uygulayan bir sisteme dönüştürülmüştür. Yerel ve özerk yetkilere sahip olan bölge şefliklerin gücü ve sayısı Belçika sömürge yönetimi tarafından azaltılmıştır (Lemarchand, 1996, s. 43). Devlet idaresinin merkezileştirilmesi sömürge yönetimince uygulanan ayrımcı politikaların daha kolay ve hızlı bir şekilde hayata geçmesini sağlamıştır. Merkezileştirilen devlet yönetimi daha hızlı bir şekilde Tutsileştirilmiş ve toplumdaki Hutu çoğunluk daha kolay bir şekilde ötekileştirilmiştir. Fakat devlet aygıtının daha merkezi bir yapıya kavuşturulma çabalarının Ruanda'da daha etkili ve başarılı olduğu görülürken Burundi'de bölgesel ve yerel güçlerin tepkisi nedeniyle aynı başarı ve etkinlik yakalanamamıştır (Lemarchand, 1970, s. 62).

Sömürge döneminde Hutu, Tutsi ve Twa kimliklerinin inşa süreçlerine bakıldığında 1930'lerden itibaren bu gruplar arasındaki ilişkiler katı ve uzlaşmaz bir şekilde kurulmuş ve bu şekildeki inşa süreçlerinin sonucunda gruplar arasında çeşitli şiddet vakaları ortaya çıkmıştır. Hamitık Hipotezi bu grupları ırksal kategoriler olarak ele almış ve sömürge idarecileri bu hipotezin ortaya attığı ırksal üstünlük iddialarını ideolojiden kurumsal bir gerçekliğe dönüştürmüştür (Mamdani, 2001, s. 88). Bu gerçeklik öncelikle sömürge yönetimi ile işbirliği içerisinde olan Tutsiler tarafından kabul edilmiş ve daha sonra bütün toplumsal grupları etkilemiştir. Tutsiler kendi ırksal üstünlüklerini doğal bir durum olarak göstermek için geçmişi yeniden kurgulamaya başlamışlardır. Örneğin, Alexis Kagame'nin Tutsilerin ön plana çıkarıldığı ve onların iktidarını meşrulaştıran bir Ruanda tarihi yazması kimlik inşasında etkili olmuştur (Buckley-Zistel, 2006, s. 104). Geçmiş kurgulamak ve yeniden üretmek üzerine kurulu bu stratejiyi Hutu ve Twarlar da izlemişlerdir. Ayrımcılığa uğrayan bu iki grup Tutsilerin ülkelerini işgal eden yabancı bir göçmen güç olduğunu iddia edip kendilerinin Ruanda ve Burundi'nin asıl sahipleri ve yerlileri olduğunu öne sürmüşlerdir (Buckley-Zistel, 2006, s. 104). Bu durum, Hutuların 1950'li yılların sonundaki bağımsızlık sürecinde neden etnik kimlik temelli bir siyasi stratejiye başvurduklarını da açıklamaktadır. Çünkü etnik kimlik hem sömürge yönetimine hem de Tutsilere karşı bir tepki olarak Hutu yöneticiler tarafından öncelenmiştir. Böylece etnik kimlik temelli siyasi politikaların kolay bir şekilde meşrulaştırılabileceği planlanmıştı. ırksal üstünlük iddialarının pratikte uygulamaya konulmasının önemli bir örneği ise 1933 yılında Ruanda'da gerçekleştirilen resmi nüfus sayımında grupların tanımlanmasında meydana gelmiştir. Bu nüfus sayımında gruplara resmi kimlik kartları dağıtılmış ve Ruanda'da yaşayan herkesin bir grup ile özdeşleşmesi zorunlu hale getirilmiştir. Ancak insanların hangi kistaslar temel alınarak Hutu, Tutsi ve Twa diye tanımlandığı ve kimlik kartları verildiği tartışmalı bir konu olarak kalmıştır. Fiziksel görünüş, kilisenin sağladığı sözlü bilgiler, sahip olunan büyükbaş hayvan sayısı gibi çeşitli kistaslar tartışılrsa da bu konuda tutarsızlıkların mevcut olduğu bilinmelidir (Mamdani, 2001, s. 99).

2.3 Sömürge Sonrası Dönem (1962 sonrası)

Sömürge döneminin son yıllarında hem Ruanda'da hem de Burundi'de nüfusun çoğunluğunu oluşturan Hutular, Tutsi destekli Belçika sömürge yönetimine karşı örgütlenmeye başlamışlardır. Hutuların oluşturduğu toplumsal muhalefet kısa sürede şiddetli bir mücadeleye dönüşmüştür. İktidar için verilen bu mücadele Ruanda'da monarşinin yıkılması ve gücün Hutu çoğunluğuna geçmesi ile sonuçlanırken Burundi'de monarşi ayakta kalmış ve iktidar el değiştirmemiştir. 1962 yılında bağımsızlığımıza kavuşan iki ülkede de özellikle Hutular ve Tutsiler arasında çatışmacı bir hâle dönüşmüş ilişkiler siyasetin odağında yer almaya devam etmiştir. Bağımsızlığın ilk yıllarında bu iki grup arasındaki siyasi rekabet, etnik kutuplaşma ve şiddet vakaları eş zamanlı olarak artmıştır. Ortaya çıkan şiddet olayları kimliklerin daha katı ve dışlayıcı bir şekilde inşa edilmesi ile sonuçlanmıştır.

Belçika yönetiminin Ruanda ve Burundi'den çekilmesi ile beraber siyaset alanı ve imkânları birbiriyle rekabet halinde olan toplumsal gruplara kalmıştı. Dekolonizasyon sürecini yaşayan devletlerde sömürge hâkimiyetinin sona ermesi ile beraber yeni kurulan devletin kime ait olduğu tartışması, daha önce hasıraltında tutulan etnik farklılıkların ortaya çıkması ile beraber alevlenmiştir (Horowitz, 1985, s. 4). Bağımsızlık mücadelesi aynı zamanda etnik ayaklanmalara dönüşen bir süreci beraberinde getirmiştir.

Ancak siyasetin şiddet araçlarını da içerecek şekilde etnik kimlikler üzerinden yapılması çoğulcu bir demokratik alanın açılmasına izin vermemektedir. Mamdani, Ruanda'da iktidara gelen Hutuların sömürge döneminde Hutulara uygulanan ayrımcı ve ırkçı uygulamaları ortadan kaldırdığını ancak siyasal alanını Hutu dışındaki gruplara kapattığını belirtmektedir (Mamdani, 2001, s. 134). Sömürge dönemindeki Ruanda için 'Tutsi devleti' ifadesini kullanırsak bağımsızlık sonrası devlet için de 'Hutulaşan devlet' ibaresini kullanmak yerinde olur. Burundi'de bağımsızlık sonrası ilk yıllarda ganwa kökenli kral iktidarı elinde bulundurduğu için Ruanda'daki duruma benzer bir şiddet sarmalı yaşanmamıştır. Çünkü iktidarı temsil eden kral, güç mücadelesinde diğer gruplar arasında bir denge unsuru sağlayabiliyordu. Fakat bu denge çok uzun sürmedi. Ruanda'da kendilerine siyaset alanı bulamayan on binlerce Tutsi vatandaş sığınmacı olarak Burundi'ye göç etmekteydi. Ruanda'daki kimlik temelli ve şiddet içeren siyaset mücadelesi Burundi'deki toplumsal grupları da etkilemekteydi. 1965 yılında başbakan olarak seçilen ve Hutu kökenli olan Pierre Ngendandumwe görevine başladıktan üç gün sonra Ruandalı bir Tutsi mülteci tarafından yapılan saldırı sonucu öldürüldü. Aynı yıl yapılan parlamento seçimlerinde mecliste çoğunluğu Hutuların desteklediği siyasi parti kazanmasına rağmen kral tarafından atanan başbakan ganwa kökenli biri olmuştur (Stapleton, 2017, s. 68). Hutuların çoğunlukta olduğu meclisin ve yerel idari birimlerin yetkilerinde kısıtlanmaya gidilmesi 1965'in Ekim ayında askerlerden oluşan bir grubun başbakanın evine ve kralın sarayına saldırı düzenlemesine neden olmuştur. Bu darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış, kral panik içerisinde ülkeyi terk etmiştir (Lemarchand, 1996, s. 71). Başarısız darbe girişiminden sonra Hutu vatandaşlar üzerindeki siyasi baskı artmış, Hutu siyasi liderlerin çoğu tutuklanmış ve binlerce Hutu vatandaş yaşanan şiddet vakalarında öldürülmüştür. Askeri darbeyi bastıran Michel Micombero liderliğinde Burundi'de cumhuriyet kurulmuş ve Tutsi ağırlıklı bir hükümet kurularak iktidardaki siyasi parti hariç diğer siyasi parti ve örgütler yasaklanmıştır (Stapleton, 2017, s. 69).

Ruanda ve Burundi devletleri 1960'ların sonundan itibaren iktidarlarını sağlamlaştırmak için etnik temelli ayrımcı politikalar izlemekten, baskıcı ve otoriter bir yönetim sergilemekten ve zaman zaman toplumsal gruplardan gelen muhalefeti susturmak için şiddete başvurmaktan geri durmamıştır. Prunier, 1962-1973 yıllarında Gregoire Kayibanda'nın iktidarda olduğu Ruanda'daki Hutu cumhuriyetinin kraliyet yönetimine benzediğini, Başkan Kayibanda'nın ise Hutuların mwamisi gibi davrandığını iddia etmektedir (Prunier, 1995, s. 57). Lemarchand ise bu dönemdeki Ruanda'nın Jakoben özellikler taşıdığını, Kayibanda'nın terör yoluyla muhalefeti bastıran bir tavır sergilediğini öne sürmektedir (Lemarchand, 1970, s. 255). Tutsilere yönelik 1950'lerin sonundan itibaren başlayan şiddet olaylarında 1964 yılı itibarıyla en az 10 bin Tutsinin öldürüldüğü ve yaklaşık 300 bin Tutsinin de komşu ülkelere mülteci olarak sığındığı tahmin edilmektedir (Lemarchand, 1970, s. 225; Prunier, 1995, s. 62). Ülkeden kaçan Tutsiler Ruanda'nın baskıcı Hutu rejimi tarafından devamlı bir tehdit olarak algılanmış, ülkede yaşamaya devam eden Tutsiler ise siyasal alandan tamamıyla izole edilmiş ve birçok yönden ayrımcılığa maruz kalan vatandaşlar olarak kalmıştır (Mamdani, 2001, s. 135). Burundi'de ise aynı dönemlerde otoriter bir askeri yönetim sergileyen Tutsi yanlısı Micombero hükümeti, siyasal alanda Hutuları kalıcı bir tehdit olarak görmekteydi. Öyle ki 1969 yılında Hutulardan oluşan bir grubun kendisine darbe yapacağı söylentisi üzerine harekete geçen Micombero, devlet kurumlarında görevli birçok Hutu vatandaşı görevden atmış, bazı Hutulara idam cezası verilmiştir. 1972 yılının ilk aylarında komşu ülkelerde mülteci durumunda olan bazı Hutular silahlanıp Burundi'ye saldırmaya başlayınca Micombero sıkıyönetim ilan edip Hutulara yönelik büyük bir askeri operasyona girişmiştir (Stapleton, 2017, s. 70). 'Hutuları öldürmek ülkedeki tüm Tutsilerden beklenen bir vatandaşlık görevidir' gibi bir bakış açısının hâkim olduğu askeri operasyon kısa süre içerisinde bir katliam haline gelmiş ve 1972 yılının Ağustos ayı itibarıyla yaklaşık 200 bin insanın öldürüldüğü bir soykırıma dönüşmüştür (Lemarchand, 1996, s. 98-104).

Her iki ülkedeki kimlik temelli politikalar, Hutu ve Tutsi kimliklerinin katı ve birbirini dışlayacak şekilde inşa edilmesine neden olurken yaşanan şiddet vakaları bu inşa sürecini olumsuz anlamda bir adım daha ileri götürerek bu kimliklerin birbirine düşman olacak şekilde kristalleşmesine neden olmaktadır. Şiddetin aktif bir rol oynadığı bu inşa süreci sonucunda Hintjens'in ifadesiyle 'kimlikler bir bıçak haline gelmektedir' (Hintjens H., 2001, s. 25). Hutu, Tutsi ve Twa gruplarına aidiyet hissedilen sıradan vatandaşlar

kimlik inşa süreçlerinden etkilendiği ve bu inşa süreçlerinde doğrudan aktif bir rol alabildiği için gruplar arasında yaşanan çatışmalar daha şiddetli olabilmektedir. Çünkü dışlayıcı ve düşmanca inşa edilen kimlikler birbirlerinin varlığına ölümcül bir tehdit olarak algılanmaktadır. 1959-1964 yılında Ruanda'daki Tutsilere yönelik saldırılar ile 1972'de Burundi'deki Hutulara yönelik katliam çarpıcı bir benzerlik taşımaktadır. İki olay da iktidarda olan grup diğer grubu kendi varlığına tehdit olarak gördüğü için en etkili çözüm olarak diğerinin bütünüyle yok edilmesini ve bu amaçla şiddetin temel bir araç olarak kullanılmasını savunmuştur (Lemarchand, 1996, s. 101). Benzer bir tablo, 1990'lardan itibaren başlayan yoğun şiddet vakalarında hem Ruanda hem de Burundi'de görülmektedir.

Ruanda ve Burundi'de 1970'ler ve 1980'ler iktidarı ele geçirmek için yaşanan askeri darbelere ve gittikçe daha baskıcı politikalar izleyen otoriter liderlerin politikalarına sahne olmuştur. Ruanda'da 1973 yılında askeri bir darbe ile iktidara gelen Juvenal Habyarimana ülkeyi 21 sene boyunca Hutu çoğunluğunun çıkarlarını önceleyen politikalar izleyerek yönetmiştir. Mamdani, Habyarimana'nın iktidarda olduğu 1980'ler boyunca resmi çevrelerde artık Hutu ve Tutsilerden bahsedilirken 'ırk' yerine 'etnisite' kelimesinin kullanıldığını ifade etmektedir (Mamdani, 2001, s. 140). Bu durumun temel nedeni iktidarın artık ulusal bir Hutu ideolojisini benimsememesi ve Tutsi vatandaşlarının bir önceki iktidar döneminde maruz kaldıkları ayrımcı politikalarının bir kısmının ortadan kaldırılmasıdır. Hutular Ruanda'nın siyaset alanında halen temel aktör olarak yer alırken Tutsiler de sınırlı bir şekilde bu alana erişim sağlamaya başlamışlardır. Burundi'de 1972 yılında yaşanan katliamdan sonra Micombero hükümeti eleştirilere maruz kalmış ve 1976 yılında kuzeni Jean-Baptiste Bagaza liderliğindeki bir grup asker tarafından gerçekleştirilen darbe ile iktidardan düşürülmüştür (Bundervoet, 2009, s. 360). Burundi'de ulusal birliği sağlama vaadi ile göreve başlayan Bagaza toplum üzerindeki devlet baskısını arttırıp, Tutsi hegemonyasını kuvvetlendirmiştir. Özellikle Hutuların siyasal alandaki varlığının kısıtlanması ve devlet kurumlarında etnik ayrımcılık yapılması yönündeki eleştirilere Bagaza resmi olarak etnik kimliklere referans vermeyi yasaklayarak cevap vermiştir (Lemarchand, 1996, s. 107). Askeri bir darbe ile iktidara gelen Bagaza yine askeri bir darbe ile 1987 yılında iktidardan uzaklaştırılmıştır. Selefini yolsuzluk, etkisiz bir bürokrasi oluşturma, nepotizm ve devleti aşırı merkezileştirme ile suçlayan yeni lider Pierre Buyoya, tamamı Tutsi kökenli kişilerden oluşan yönetim kadrosu ile ülkede normalleştirmeyi sağlama sözü vermiştir (Lemarchand, 1996, s. 117). Ancak ülkede beklenen normalleşmenin aksine 1988 yılının ilk aylarında Hutular ile Tutsi idareci ve askerler arasındaki yaşanan gerilimler yoğun şiddet vakaları ile sonuçlanmıştır. Çoğunluğunu Hutu vatandaşlar oluşturmak üzere yaşanan şiddet olaylarında 15 bin ile 50 bin arasında insanın öldüğü tahmin edilmektedir (Reyntjens, 2016, s. 8).

1990'ların başında Ruanda ve Burundi'de demokratikleşme ve liberalleşme yönünde çeşitli adımlar atılmış ancak etnik gruplar arasında yaşanan yoğun şiddet vakaları artmaya devam etmiştir. Burundi'de 1993 yılında demokratik ve şeffaf bir şekilde yapılan başkanlık seçimlerinde Hutuların desteklediği aday Melchior Ndadaye oyların %64.75'ini alarak ülkenin yeni başkanı olmuştur (Reyntjens, 2000, s. 11). Aynı yıl yapılan parlamento seçimlerinde Hutuların desteklediği siyasal parti oyların %71.4'ünü alarak mecliste çoğunluğu sağlamayı başarmıştır. Seçim sonuçları, iktidarı baskı ve zor ile elinde bulunduran Tutsi seçkin grubunun halkın az bir kesiminin desteğine sahip olduğunu ve ülkenin etnik olarak kutuplaştığını göstermiştir. Başkan Ndadaye göreve başladıktan yaklaşık dört ay sonra askeri bir darbe sonucunda öldürülmüş ve bu olay ülkede Hutular ile Tutsiler arasında yeni bir şiddet döngüsünün başlamasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletlerin Nüfus Fonu verilerine dayanılarak yapılan bir tahmine göre askeri darbeden hemen sonraki iki buçuk ayda yaklaşık 116 bin insan öldürülmüştür (Bundervoet, 2009, s. 361). Burundi'deki şiddet vakaları 1990'ların sonuna kadar devam etmiştir. Ruanda ise 1994'te 20. yüzyılın en korkunç soykırımlardan birine sahne olmuştur. 1990'ların ilk yıllarından itibaren Tutsi mültecilerin oluşturduğu ve Paul Kagame'nin liderliğini yaptığı Ruanda Yurtsever Cephesi (RPF) ile Ruanda ordusu arasında yaşanan şiddetli çatışmalar belli aralıklarla devam etmiştir. 6 Nisan 1994'te Ruanda ve Burundi devlet başkanlarını taşıyan bir uçağın Kigali'ye iniş yapacağı sırada düşürülmesi ve bütün yolcuların hayatını kaybetmesi Ruanda'da Hutu milis güçlerinin ve ordunun etnik bir soykırıma girişmesi ile sonuçlanmıştır. Yaklaşık yüz gün içerisinde en az 800 bin insanın öldürüldüğü tahmin edilen soykırım,

RPF'nin başkent Kigali'yi işgal edip iktidarı eline alması ile sonlandırılabilmiştir.

1990'larda yaşanan yoğun şiddet olaylarından sonra Ruanda ve Burundi farklı kimlik politikaları izlemeye başlamışlardır. Soykırım sonrası Ruanda'da iktidara gelen RPF yöneticileri çatışmanın kaynağı olarak gördükleri bütün etnik kimlikleri yasaklama yoluna gitmişlerdir. Bu yöneticilere göre Hutu, Tutsi ve Twa kimlikleri sömürge döneminde yaratılmış ve siyasal alanda sürekli olarak rekabet, düşmanlık ve istikrarsızlık yaratmıştır (Vandeginste, 2014, s. 267). RPF Hutu, Tutsi ve Twalar arasında hiçbir etnik farklılığın olmadığına çünkü bu grupların aynı dili konuştuklarını, aynı kültürü paylaştıklarını ve aynı tepelerde yaşadıklarını iddia etmişlerdir (Mamdani, 2001, s. 57). Burundi'deki kimlik politikası ise etnik kimlikleri yasaklamak ya da bastırmak yerine bunların toplumsal bir gerçeklik olduğunu kabul etmek ve bu anlayışa uygun bir altyapı hazırlamak şeklinde olmuştur. Hutu, Tutsi ve Twaların şiddeti dışlayacak bir anlayışla demokratik kurallara uygun olarak siyasal ve diğer kamusal alanlarda temsil edilmesini garanti altına alacak kurumsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Parlamentoda, hükümet kabinesinde, kamu kurum ve kuruluşları gibi kamusal alanlarda etnik gruplara ve kadınlara çeşitli temsil kotaları getiren bu sistem toplumda dengeli ve çoğulcu bir yapının oluşturulması yoluyla çatışma ihtimalinin ortadan kaldırılmasını amaçlamıştır (Reyntjens, 2016, s. 68-69; Vandeginste, 2014, s. 268).

3.Karşılaştırma ve Analiz

Benzer özellikleri ele alındığında ikiz ülkeler olarak nitelendirilebilecek olan Ruanda ve Burundi, kimlik temelli şiddet vakaları söz konusu olduğunda belirgin farklılıklara sahiptirler. Ruanda'daki çatışmalar Burundi'dekilere göre daha şiddetli ve yoğun bir şekilde meydana gelmiş ve sıradan insanların şiddet vakalarındaki katılımının Ruanda'da daha yüksek olduğu görülmüştür (Mann, 2005, s. 472; Straus, 2004, s. 93; Hintjens H. , 2008, s. 22). İki ülke arasında böyle bir farklılığın ortaya çıkmasındaki temel nedenler Ruanda'da gruplar arası eşitsiz ilişkilerin daha ayrımcı ve dışlayıcı kimlik inşa etme süreçlerini beraberinde getirmesi ile devlet yapısının daha merkezi bir nitelik taşımasıdır. Bu temel farklar sömürge öncesi dönemden başlamak üzere sömürge döneminde daha belirgin bir hale gelmiş ve sömürge sonrası dönemde ise şiddet vakalarının başlıca sebepleri haline gelecek bir düzeye ulaşmışlardır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve dolayısıyla gruplar arası daha yakın temasın olduğu toplumlarda üzerinde anlaşmazlık çıkılabilecek meselelerin sayısı arttığı için şiddet riski artmaktadır (Gartzke & Gleditsch, 2006, s. 59). Ancak Ruanda ve Burundi örneklerinde iki ülke arasında gruplar arasındaki bir arada yaşama bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İki ülke arasındaki bu temel farklılıklar sömürge ve sömürge sonrası dönemlerde daha belirgin bir hale gelmişse de sömürge öncesi dönemde de bu farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştı. Örneğin, sömürge öncesi Ruanda'da Hutu, Tutsi ve Twa kimlikleri 17. yüzyılın ortalarından itibaren hami-yanaşma ilişkisinin kurumsallaşması ile beraber sınıfsal bir nitelik kazanmışlardır. Daha öncesinde bölge, klan ve akrabalık ilişkisi bu kimlikler üzerinde belirleyici olurken umuheto, ubuhake ve uburetwa gibi kurumların yaygınlaşması ile hami ve yanaşma arasındaki ilişki sömürüye dayalı sınıfsal bir ilişkiye dönüşmüştür. Fakat aynı dönemlerde Burundi'de Hutu, Tutsi ve Twalar arasındaki ilişki bölgesel bir nitelik taşımaya devam etmiştir. Burundi'de uygulamaya konulan bugabire kurumu her ne kadar bir hami-yanaşma ilişkisini içerse de ekonomik sömürüye dayalı olmaması nedeniyle gruplar arasında hiyerarşik bir ilişki oluşturmamıştır.

Sömürge öncesi siyasi örgütlenme biçimlerinin sömürge sonrası yaşanan etnik şiddet vakaları üzerindeki etkili olduğu kabul edilse de bu etkinin hangi yönde olduğu tartışmalıdır. Subhasish Ray, örneğin, İngiltere'nin eski kolonisi olan 33 ülke üzerinden yaptığı araştırmasında sömürge öncesi devlet yapısındaki merkezileşmenin sömürge döneminde etkisinin azaldığını ancak sömürge sonrası dönemde bu merkezileşmenin şiddet vakalarının artmasına neden olduğunu iddia etmektedir (Ray, 2019, s. 417). Fearon ve Laitin ise sömürge döneminde yaşanan çatışmaların sömürge sonrası dönemdeki şiddet vakalarının

yoğunluğunu arttırdığına vurgu yapmaktadır (Fearon & Laitin, 2014, s. 24). Ruanda ve Burundi vakalarında sömürge öncesi dönemde Ruanda'nın Burundi'ye kıyasla çok daha merkezi bir siyasi örgütlenmesinin olduğu görülmektedir. Bu merkezi yapı Alman ve Belçika sömürge yöneticilerinin var olan merkezi siyasi yapılar üzerinden daha kolay bir şekilde etnik politikalar uygulamalarına neden olmuştur. Sömürge döneminde ise zaten merkezi olan Ruanda siyasi yapısı daha da otoriter bir yapıya büründürülmüştür. Bu durumun sömürge sonrası şiddet vakalarını arttırdığı söylenebilir. Çünkü aşırı merkezileştirilmiş bir otoriter yapıya sahip olan devlet aygıtı kontrol etmek Ruanda'daki etnik kimlik politikaları izleyen siyasi gruplar için bir adeta bir ölüm kalım savaşına dönüşmüştür. Kazananın her şeyi aldığı kaybedenin ise her şeyi kaybettiği bir siyasi sistem oluşmuştur. Bağımsızlık sonrası Ruanda'da devlet aygıtını Tutsilerden arındırıp Hutulaştırmaya çalışan yeni siyasi seçkinler bu durumun farkında olduğu için siyasi rakip olan Tutsi siyasi seçkinleri bir güvenlik tehdidi haline getirmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Burundi'de ise sömürge öncesi dönemde siyasi iktidarın Ruanda'daki kadar merkezi bir yapıda olmadığı, sömürge döneminde de aşırı merkezi bir yapıya bürünmediğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla farklı etnik gruplar sömürge sonrası dönemde devlet aygıtı üzerinde bir Ruanda'dakine benzer şiddet vakalarının yoğun bir şekilde yaşanmasına varan amansız bir mücadeleye girişmemişlerdir.

Hem Ruanda hem de Burundi'deki şiddet vakaları üzerinde etkili olan başka bir unsur ise bu iki ülkenin komşu ülke olması ve benzer etnik grup dağılımlarına sahip olmalarından dolayı bir ülkedeki etnik politikaların getirdiği siyasi sonuçların diğer ülkedeki politikalar ve gruplar üzerinde etkili olmasıdır. Örneğin, Burundi'deki etnik çatışmalar ve bu çatışmaların yarattığı etkiler Ruanda'daki karar vericiler için adeta bir laboratuvar işlevi görmüştür. 21 Ekim 1993'te Burundi'nin ilk Hutu devlet başkanı Melchior Ndadaye'nin suikasta kurban gitmesi, Ruanda'daki Hutu yöneticilerin Tutsilere yönelik politikalarında etkili olmuştur. Ayrıca Burundi'de 1993 yılında yaşanan etnik çatışmalarda 50 ile 100 bin arası insanın öldürülmesine uluslararası kamuoyunun ve Birleşmiş Milletlerin kayıtsız kalması, 1994 Nisanında soykırım hazırlığında olan Ruandalı Hutu milislere cesaret vermiştir. Ayrıca iki ülkeden birinde siyasi ayrımcılığa uğrayan bir etnik grubun diğer komşu ülkeye sığınması ile ortaya çıkan mülteciler hem sığındıkları ülkenin etnik gruplar ile ilgili politikalarını etkilemeye çalışmışlar hem de kaçtıkları ülke tarafından siyasi bir tehdit olarak algılanmaya devam etmişlerdir.

4.Sonuç

Aynı dili konuşan, aynı dinlere mensup, benzer etnik grup dağılımlarına sahip ve ortak bir sömürge geçmişini paylaşan, ikiz ülkeler olarak da nitelendirilen Afrika'nın iki küçük ülkesi Ruanda ve Burundi, çatışma vakaları bakımından karşılaştırıldığında belirgin farklılıklara sahiptirler. Farklı çalışmalarda iki ülkede meydana gelen çatışma vakalarının temel nedeni olarak etnik gruplar arasındaki kimlik farklılıklarına yer verilse de bu açıklamalar Ruanda'nın neden daha yoğun şiddet vakalarına sahne olduğunu ve neden daha çok kişinin bu şiddet vakalarına iştirak ettiğini açıklamamaktadır. Bu farklılığa cevap arayan bu çalışma kimlik inşa süreçlerini tarihsel bağlamı içerisine oturtarak etnik gruplar arasında oluşan eşitsiz ilişkilere ve bu grupların içinde olduğu siyasi yapıların dönüşüme dikkat çekmektedir. İki ülke arasında sömürge öncesi dönemden itibaren hem etnik gruplara arasındaki ilişkiler hem de siyasi yapılar anlamında var olan farklılıklar sömürge sonrası dönemde yaşanan şiddet vakalarının yoğunluğu üzerinde etkili olmaktadır.

Çalışmada, bu şiddet vakalarını ve etnik kimlik politikalarını daha iyi analiz etmek için primordiyal, araçsal ve inşacı etnik yaklaşımların temel argümanlarına yer verilmiştir. Primordiyal yaklaşım hem sömürge yönetiminin var olan etnik gruplara bakış açısını anlamak hem de akademik çalışmalarda gruplar arası çatışmaları etnik kimlik farklılıklarına indirgeyen analizleri ele almak açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşımın temel iddiaları diğer iki yaklaşım tarafından sıkça eleştirilmektedir. Araçsal yaklaşım ise hem modernleşmenin getirdiği toplumsal ve ekonomik değişimlere vurgu yapması hem de seçkinlerin kitleler üzerindeki politikalarını anlamak açısından öne çıkmaktadır. Ayrıca ekonomik kalkınmanın getirdiği dönüşüm ile beraber okuryazarlığın artması ve halk eğitiminin yaygınlaşması etnik

21 | Cihan AY, Süleyman EKİCİ

gruplar arasında etnik bilincin de artmasına neden olmuştur. Araçsalcı yaklaşım seçkinlerin etnik kimlikler üzerinden kitleler üzerindeki etkisini analiz etse de kitlelerin neden seçkinleri takip ettiği sorusuna ikna edici cevaplar getiremediği için inşacı yaklaşımın kimliklerin tarihsel olarak nasıl inşa edildikleri ve kitleler tarafından nasıl aktif bir şekilde benimsendikleri yönündeki argümanları bize şiddet vakalarını daha iyi analiz edebilme imkânı tanımaktadır.

Ruanda ve Burundi'deki Hutu, Tutsi ve Twa kimlikleri tarihsel süreç içerisinde sosyal olarak inşa edilmiştir. Her iki ülkede de kimliklerin dönüşümü sömürge öncesi yönetim pratiklerinden, sömürge dönemi ile birlikte dayatılan uygulamalardan ve sömürge sonrası oluşan yeni koşullardan etkilenmiştir. Bu çalışma, her üç dönemde de, Ruanda'daki etnik kimliklerin Burundi'dekilere kıyasla daha katı, ayrımcı ve dışlayıcı bir şekilde inşa edildiğini savunmaktadır. Bu inşa biçiminin şiddet vakalarının sayısı ve yoğunluğu üzerinde etkili olduğu savunulmaktadır. Ayrıca, kimliklerin inşa biçimi siyasi dönüşümlerin etkisinden bağımsız olarak düşünülemez. Etnik bağlılıklar iktidar paylaşımı üzerinden verilen mücadelede, devlet kaynaklarının paylaşımında ve siyasi temsil organlarında yer almada önemli bir rol oynamaktadır. Bu sürece eşlik eden başka bir gelişme ise devletin merkezileşmesinde yaşanan değişimdir. Ruanda'da her üç dönemde de siyasi merkezleşmenin Burundi'ye kıyasla daha fazla olduğu ve bu durumun şiddet vakalarının planlanmasında ve uygulanmasında daha hızlı kararların alınması suretiyle daha ağır bir tablonun ortaya çıkmasına neden olduğu iddia edilmektedir. Sonuç olarak, bu çalışmanın mevcut literatüre temel katkısı, tarihsel bağlam içerisinde siyasi merkezleşme düzeylerinin ve kimliklerin sosyal inşa biçimlerinin şiddet vakaları üzerindeki etkili olduğudur.

Kaynakça

- Balibar, E. and Wallerstein I. (1991). Race, nation, class: Ambiguous identities. Verso.
- Banton, M. (2000). Ethnic conflict. *Sociology*, 34 (3), 481-498.
- Berghe, P. (1995). Does race matter. *Nations and Nationalism*, 1 (3), 357-368.
- Bilgin, N. (2007). Kimlik inşası. Aşına Kitaplar.
- Braathen, E., Boas M. and Saether G. (2000). "Ethnicity kills? Social struggles for power, resources and identities in the neo-patrimonial state", E. Braathen, M. Boas, G. Saether (Eds.), *Ethnicity kills? The politics of war, peace and ethnicity in Sub-Saharan Africa* (p. 3-22). Macmillan Press.
- Brass, P. R. (1991). *Ethnicity and nationalism: Theory and comparison*. Sage Publications.
- Buckley-Zistel, S. (2006). Dividing and uniting: The use of citizenship discourses in conflict and reconciliation in Rwanda. *Global Society*. 20 (1). 101-113.
- Bundervoet, T. (2009). Livestock, land and political power: The 1993 killings in Burundi. *Journal of Peace Research*. 46 (3). 357-376.
- Chretien, J.P. (2003). *The great lakes of Africa: Two thousand years of history*. (Çev. Scott Straus). Zone Books.
- Cohen, A. (1974). *Urban ethnicity*. Tavistock Publications.
- Eller, J., Reed D., Coughlan M. (1993). The poverty of primordialism: The demystification of ethnic attachments, *Ethnic And Racial Studies*, 16 (2). 183-202.
- Fearon, J. (2008). Ethnic mobilization and ethnic conflict. D. A. Wittman, B. R. Weingast (Eds.), *The oxford handbook of political economy* (p. 852-868). Oxford University Press.
- Fearon, J., Laitin, D. D. (2000). Violence and the social construction of ethnic identity. *International Organization*. 54 (4). 845-877.
- Fearon, J., Laitin, D. D. (2014). Does contemporary armed conflicts have deep historical roots?. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association.
- Gartzk, E., Gleditsch, K. S. (2006). Identity and conflict: Ties that bind and differences that divide. *European Journal of International Relations*. 12 (1). 53-87.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Hintjens, H. (2001). When identity becomes a knife: Reflecting on the genocide in Rwanda", *Ethnicities*. 1 (1). 25-55.
- Hintjens, H. (2008). Post-genocide identity politics in Rwanda. *Ethnicities*. 8 (1). 5-41.
- Horowitz, D. L. (1985). *Ethnic groups in conflict*. University of California Press.
- Isabirye, S. B., Mahmoudi, K. M. (2001). Rwanda, Burundi and their tribal wars. *Social Change*. 31 (4). 46-69.
- Jacquemin, C. A. (2015). Hegemony and counterhegemony: The roots of the Rwandan genocide. W. Nasong'o, (Ed.), *The roots of ethnic conflict in Africa: From grievance to violence* (p. 93-123). Palgrave.

23 | Cihan AY, Süleyman EKİCİ

- Kadende-Kaiser, R. and Kaiser P. (1997). Modern folklore, identity, and political change in Burundi, *African Studies Review*, 40 (3). 29-54.
- Kalyvas, S. (2008). Ethnic defection in civil war. *Comparative Political Studies*. 41 (8). 1043-1068.
- Kasfir, N. (1979). Explaining ethnic political participation. *World Politics*. 31 (3). 365-388.
- Kaufmann, C. (1996). Possible and impossible solutions to ethnic civil wars. *International Security*. 20 (4). 136-175.
- Lemarchand, R. (1970). *Rwanda and Burundi*. Praeger Publisher.
- Lemarchand, R. (1996). *Burundi: Ethnic conflict and genocide*. Cambridge University Press.
- Mamdani, M. (2001). *When victims become killers*. Princeton University Press.
- Mann, M. (2005). *The dark side of democracy: Explaining ethnic cleansing*. Cambridge University Press.
- McKay, J. (1982). An exploratory synthesis of primordial and mobilizationist approaches to ethnic phenomena. *Ethnic and Racial Studies*. 5 (4). 395-420.
- Nasong'o, W. (2015). Explaining ethnic conflict: Theoretical and conceptual perspectives. W. Nasong'o, (Ed.), *The roots of ethnic conflict in Africa: From grievance to violence*. (p.11-20). Palgrave.
- Newbury, D. (2001). Precolonial Burundi and Rwanda: Local identities, regional royalties. *The International Journal Of African Historical Studies*, 34 (2). 255-314.
- Newbury, M. C. (1978). Ethnicity in Rwanda: The case of Kinyaga. *Journal of the International African Institute*. 48 (1). 17-29.
- Nzongola-Ntalaja, G. (2001). Ethnic identification in the Great Lakes Region. S. Bekker, M. Dodds, M. M. Khosa (Eds.), *Shifting African Identities* (p.61-80). Human Sciences Research Council.
- Ogot, B. (1984). The Great Lakes Region. Niane, D. Tamsir (Ed.), *General History of Africa IV: Africa from the twelfth to the sixteenth century* (p. 498-524). University of California Press.
- Özkırmlı, U. (2008). *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel bir bakış*. Doğu Batı Yayınları.
- Prunier, G. (1995). *The Rwanda crisis: History of a genocide*. Columbia University Press.
- Ray, S. (2019). History and ethnic conflict: Does precolonial centralization matter?. *International Studies Quarterly*. 63 (2). 417-431.
- Reyntjens, F. (2000). Burundi: Prospects for peace. *Minority Rights Group*, 1 (1). 1-32.
- Reyntjens, F. (2016). Institutional engineering, management of ethnicity, and democratic failure in Burundi. *Africa Spectrum*. 51 (2). 65-78.
- Sanders, E. (1969). The Hamitic Hypothesis: Its origins and functions in time perspective. *The Journal of African History*. 10 (4). 521-532.
- Shils, E. (1957). Primordial, personal, sacred and civil ties: Some particular observations on the relationships of sociological research and theory", *The British Journal of Sociology*, 8 (2). 130-145.
- Stapleton, T. (2017). *A History of genocide in Africa*. Praeger Security International.

- Straus, S. (2004). How many perpetrators were there in the Rwandan genocide? An estimate. *Journal of Genocide Research*. 6 (1), 85-98.
- Taylor, R. (1996). Political science encounters race and ethnicity. *Ethnic and Racial Studies*. 19 (4), 884-895.
- Vandeginste, S. (2014). Governing ethnicity after genocide: ethnic amnesia in Rwanda versus ethnic power-sharing in Burundi. *Journal of Eastern African Studies*. 8 (2), 263-277.
- Vansina, J. (2004). *Antecedents to modern Rwanda: The Nyiginya Kingdom*. The University of Wisconsin Press.
- Yang, P. (2000). *Ethnic studies: Issues and approaches*. State University of New York Press.
- Yeros, P. (1998). Introduction: On the uses and implications of constructivism. P. Yeros, (Ed.), *Ethnicity and nationalism in Africa: Constructivist reflections and cotemporary politics* (1-14). Palgrave.

STRATEGIC DIMENSIONS OF THE SUDANESE-TURKISH RELATIONS AND THEIR IMPACT ON TURKISH- AFRICAN RELATIONS

SUDAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN STRATEJİK BOYUTLARI VE TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Yıl 2, Sayı 1, ss.25-40.

Year 2, Issue 1, pp. 25-40.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 22.11.2021

Submitted: 22.11.2021

Kabul Tarihi: 06.01.2022

Accepted: 06.01.2022

Atf Bilgisi / Reference Information

Tirab, A. T. (2022). Strategic Dimensions Of The Sudanese-Turkish Relations And Their Impact On Turkish- African Relations, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 25-40.

Tirab Abbkar TİRAB, PhD

Sudan Republic Embassy In Ankara, Turkey

ORCID: 0000-0001-2345-6789

Abstract

Recently, academic studies dealing with regional relations and bilateral relations between countries have become increasingly important in the academic world. Because these studies are expected to provide simpler and more understandable findings on a specific subject rather than giving a macro perspective. In addition, since such academic studies research on a country basis, it is of great importance for other countries to determine a strategy for the country that is the subject of the research. In addition, it has gained indispensable importance in international politics in recent years and provides the method of comparison, which is one of the development strategies. For these reasons, it is possible to see that thought centers and research institutes have evolved in this direction. Such studies have gained more importance especially for African countries that have not been researched deeply and without prejudice. Based on this idea, current article aims to discuss the importance of bilateral relations between the Republic of Sudan and the Republic of Turkey and the positive effects of the relations on Turkey-Africa. Sudan is an influential country in the African continent, and Turkey, on the other hand, has been following a policy of opening to the African continent, since it has a common history with many African societies. In this regard, the relations between the two countries tend to welcome the cooperation opportunities in all fields in line with the policy of mutual benefit for all African countries. In addition, the article focuses on the necessity of stable bilateral relations between the two countries and the opportunities that may arise as a result.

Key words: African Continent, Republic of Sudan, Republic of Turkey, bilateral relations, Sudan-Turkey bilateral relations, Turkey- Africa relations.

Son zamanlarda akademik dünyada, bölgesel ilişkileri ve ülkeler arasındaki ikili ilişkileri ele alan akademik çalışmalar gittikçe önem kazanmıştır. Zira bu çalışmalar makro bir bakış açısı kazandırmaktan ziyade spesifik bir konuda daha basitçe anlaşılabilir bulgular elde etmeyi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bu tür akademik çalışmalar ülke bazında araştırma yürüttükleri için diğer ülkelerin araştırmaya konu olan ülke için strateji belirlemede büyük önem taşımaktadır. Ayrıca son yıllarda uluslararası siyasette vazgeçilmez önem kazanmakta ve kalkınma stratejilerinden biri olan karşılaştırma yöntemini de sağlamaktadır. Bu sebeplerden dolayı bugün düşünce merkezlerinin ve araştırma enstitülerinin bu yöne doğru evrildiklerini görmek mümkündür. Özellikle daha önce derin ve önyargısız olarak araştırılmayan Afrika ülkeleri için bu tür çalışmalar daha fazla önem kazanmıştır. Bu anlayıştan yola çıkarak ele alınan bu makale, Sudan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ikili ilişkilerin önemini ve bu ilişkilerin Türkiye-Afrika ilişkileri üzerindeki olumlu etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır. Zira, Sudan'ın Afrika kıtasında etkili bir ülke olması ve Afrika kıtasına açılma politikası izleyen Türkiye'nin de birçok Afrika toplumu ile ortak bir geçmişe sahip olması, iki ülke arasındaki ilişkilerin Afrika ülkeleriyle karşılıklı menfaat politikası doğrultusunda, tüm alanlarda iş birliği olanaklarına açık olmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca makalede, iki ülke arasında istikrarlı ikili ilişkilerin gerekliliği ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek fırsatlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afrika Kıtası, Sudan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, ikili ilişkiler, Sudan-Türkiye ikili ilişkileri, Türkiye-Afrika ilişkileri.

Structured Abstract

Nowadays, with the start of searching for new resources in the world, the African continent has started to gain more importance in international politics. This situation has turned the continent into a veiled battlefield from time to time. Today, the African continent has almost become a battleground between the United States of America and Russia, and between the People's Republic of China and the United States. In addition to these, new actors such as Israel, Iran, the United Arab Emirates, and many European countries have been making different attempts to have an active and influential voice in Africa.

While this is the case, it is possible to observe that the political mentality of the African continent has changed, albeit not at a sufficient level. Africans, whose resources have been exploited for many years, have begun to believe that the old order must change. They do not only believe, but also make many moves in line with their aforementioned beliefs.

Among these moves are establishing strategic partnerships with countries other than former colonial countries that believe in a win-win approach. Within the scope of these strategic partnerships, in the Africa continent, efforts are made to ensure that their resources are used for the interests of their own countries. From this point of view, some countries have recently entered Africa strongly in the international arena and have gained an important place, and the Republic of Turkey is one of these countries. Currently, the Republic of Turkey has strategic cooperation and partnership with countries of strategic importance in Africa, such as Sudan.

Sudan is one of the countries having strategic importance in the Africa continent. It also has importance for the politics in Africa, which cannot be ignored. Furthermore, the Republic of Sudan, which is also rich in natural resources, has faced many problems at both national and international levels since its independence. While it faced many isolation moves, including an embargo, in the international arena, it also faced factors such as Africa's longest civil war, tribal warfare, and political instability in domestic politics.

This situation has created an obstacle to the development of the country. We cannot say Sudan is in a good economic situation today although it is a country that is rich in natural resources. In addition to economic problems, there are also problems such as institutionalization and lack of technology in the country. Therefore, the Republic of Sudan, which has started to open up to the outside world, has turned to activities such as experience sharing and strategic partnership to eliminate the problems mentioned recently

and to ensure the development of the country. In this regard, this article deals with the bilateral relations between Sudan and Turkey multilaterally.

This paper has several aims, the first of these is to shed light on the development of bilateral relations that will enable the reader to fully understand the mutual ties that the two countries possess at the political as well as the social level. The next step is to underline the competing international conflict regarding Africa, and the opportunities available for Turkey to build successful relationships with African countries, despite the presence of such a tensioned and tumultuous atmosphere. In doing so, the intention was to clarify to what extent reciprocal interest-based relations must be developed with Africa.

Then the geopolitical and geostrategic impact that Sudan has on Africa was dealt with, as well as an examination of the extent to which Sudan has become an unsurpassable figure in Africa, as well as the subsequent consequences that this has on Turkish-African relations. Also highlighted was the Turkish State's foreign policy and potential about the basis and mechanisms, as well as the opportunities for the success of its openness strategy aimed toward Africa, in addition to the positive role that can be played by Sudan concerning making these relations work.

In recent decades, there have been feeble Sudan-Turkish bilateral relations. However, the Turkish Republic has undertaken serious effort into upgrading these relations, and through the positive responses of Khartoum, over the last few years; these efforts have shown an unprecedented increase. Recently, following the political change that occurred in Sudan in 2019, in which the Islamic regime power within Khartoum was ousted, diminished bilateral relations have been observed between the two countries due to a belief held by the Sudanese leaders in which these mutual relations are ideologically-based (pan-Islam) and individualistic and/or partisan relationships were present with previous regime leaders.

Although a great number of academic studies have been conducted that deal with the relations between these two countries, no studies have been conducted dealing with this issue within a strategic supra-governmental dimension. Therefore, the current research dealt with the bilateral relations between these two countries, and as well, highlighted their strategic dimensions, and revitalized the prospects toward joint cooperation, in addition to possible positive repercussions on their future, as well as on Turkish-African relations from a much broader perspective, going beyond the relevant ruling regimes.

Finally, the prospects of these bilateral relations, as well as the achievements of each country, were outlined and brief conclusions are represented in addition to the recommendations that follow.

Introduction

The African continent is so rich in many raw natural resources that it is becoming increasingly more important and valuable as far as international relations are concerned. As a result, many countries around the world endeavor to build successful and steady relations with the African continent, which has become one of the major international policy issues of this era. In this regard, relationships between Africa and the rest of the world have always been characterized by the exceptional posture of the painfully colonial history for most African societies. This history was, and still is, the basic element that structures the perceptions of African politicians of the outside world and influences their principles about building their foreign relations. In this regard, the historical relations between Turkey and the African continent are devoid of this colonial legacy.

The first aim of this paper is to shed light on the development of bilateral relations, thus enabling the reader to fully understand the mutual ties of the two countries at the political and social levels. Then, the international competing conflict regarding Africa was highlighted and the opportunities for Turkey in

building successful relations with the African countries despite this tumultuous and tensioned atmosphere was underlined. This is intended to clarify the extent to which it is necessary to build reciprocal interest-based relationships with the African continent.

The paper then dealt with Sudan's geopolitical and geostrategic impact on Africa; to what extent that has made Sudan an unsurpassable figure on the continent, and the subsequent consequences on Turkish-African relations. The paper also highlighted the potential and foreign policy of the Turkish State in terms of the basis and mechanisms, in addition to the success opportunities of its openness strategy towards Africa, as well as the positive role that Sudan can play in making those relations work.

For these, over recent decades, the Sudan-Turkey bilateral relations have been feeble. However, the Republic of Turkey has deployed serious efforts to upgrade these relations and, through Khartoum's positive responses, they have grown to an unprecedented level in the last few years. After the recent political change in Sudan in 2019, which ousted the Islamic regime power in Khartoum, bilateral relations between the two countries have diminished as a result of a belief by the leaders of Sudan that these mutual relations were ideologically-based (pan-Islamic) and individualistic or partisan relationships existed with the former regime leaders.

Although there have been many academic studies dealing with the relations between the two countries, there have been no studies dealing with the issue in a supra-governmental strategic dimension. Therefore, this paper dealt with the bilateral relations between the two countries, highlighting their strategic dimension, and revitalizing the prospects for cooperation, with potential positive repercussions on their future in particular, and on Turkish-African relations from a broader perspective that goes beyond the ruling regimes here and there.

Finally, the study outlined the prospects of the bilateral relations, their gains from the perspectives of both countries, in addition to brief conclusions and ensuing recommendations.

1. Background the Bilateral Relations of the Two Countries

The Sudanese-Turkish relations have been deep-rooted since the era of the Ottoman rule of Sudan, between 1820 and 1885. This period in Sudan's history of literature is known as the Ottoman-Egyptian rule in Sudan. The Ottoman-Egyptian governance of Sudan has engendered many cultural, educational, social, political, and military common features, including Sudanese cuisine, where there is a significant Ottoman cultural influence on Sudanese gastronomy.

It can be said that the Ottoman-Egyptian ruling of Sudan has contributed substantially to the configuration of Sudan's geopolitical map. Moreover, many terms and words used in Sudanese colloquial language, and cultural values, are seen as being unique to Sudanese society in sub-Saharan African countries, which has been considered as hereditary of that historic era.

Additionally, the modern Republic of Turkey was one of the first states to recognize Sudan as being an independent country when it was liberated of English-Egyptian colonialization in 1956.

As mentioned earlier, Sudanese-Turkish relations have been characterized by continuous rapprochement and stability since the 1980s, although they have been at a much lower level than the ambitions of the two countries and were sometimes described as characterized by an obstructive slowness.

This was obvious after Turkey adopted an open policy towards Africa, translating a desire to build a strategic partnership, based on mutual benefits. Sudan's appointment as a gateway to Africa has resulted in

relations progression in several important areas, such as political, economic, cultural, security, and military. Consequently, industrial and investment cooperation has increased, including domains such as communications, transport, energy, mining, and agriculture. Many bilateral agreements and protocols have been signed, and joint committees have been formed to follow up and facilitate their implementation, such as joint economic and political committees. In the same context, several forums have been held, targeting strengthening and supporting this partnership. Turkey views this cooperation as a strategic partnership, confirmed by holding a forum that comprised a considerable number of businessmen from the two countries, and aiming at encouraging bilateral partnership between the two states (Kamaleldeen, 2019:25).

These agreements have actually paid off, as trade cooperation and investment have increased. Many projects have been launched in Sudan based on Turkish experience. The most important of which, as an infrastructure, was King Nimr Bridge, Al-Halfaya bridge, and Nyala Hospital, which was built to international specifications. Turkey has provided materials as well as support and funding to various sectors in Sudan, such as training and rehabilitation in different sectors, such as security, agriculture, and health, as well as the Jihad Industrial City Project and other support initiatives. Turkey has also played a positive role in resolving Sudan's political issues, such as the Darfur issue. Within the framework of its openness strategy toward Africa, Turkey declared 2005 as the Year of Africa. The Turkish-African summit was held in 2008, where participants discussed diverse African issues and problems, and explored various approaches of cooperation, targeting the building of strategic partnership.

It is worth mentioning that the summit resonated all over the world, as attention was drawn to the upcoming dynamic Turkish role in Africa. Later, in 2012, the Turkish-African International Conference has held (Abu Salih, 2012:53). Sudan was then appointed as the hosting country, which symbolized evidence of Turkey's coordination and partnership to make Turkey's strategy in Africa work and to enable Sudan to play actively a central role within that strategy.

2. International Competition in Africa and Turkey's Opportunities

The fact that the African continent has retained potential and several raw natural resources have been the primary competition-based element and affecting power for Western countries and major economies to head toward Africa. As a consequence of the policies of these countries in dealing with their presence in the Horn of Africa, Turkey has emerged as an acceptable partner, following a flexible diplomacy strategy, taking into account the principle of common interest, respect of national sovereignty, and support for African countries in resolving their crises (Kamaleldeen, 2019:20). This has resulted in some analysis and assessments about Turkey's policy regarding Africa, its historical links with the continent, and its ability to deal with the intense competition alongside the Western powers. For instance, the United States of America has adopted a strategy based on security, trade, and purely economic principles toward Africa; France is present on the continent within its Francophone region, and Britain, which has had historical influence, since the colonial era, on many countries on the continent. In addition, China has emerged as a strong strategic partner on the African continent, Israel, which has preferred a penetration policy and strategy into Africa, and Iran, with regional strategic ambitions, aims at spreading Shi'ism.

It was the opinion herein that the Republic of Turkey, when compared to other countries, has the most favorable chance of building tight relations with Africa as a result of its historical ties with many of the influential countries on the continent. In addition to its foreign policy objectives regarding Africa, which were built upon the principles of having a greater regional role, Turkey might be considering setting up a new order in the Middle East and the Balkans, to effectively contribute to the transformation of the whole area into a regional superpower. Thus, maximum economic interdependence within the countries of the region would be realized, as well as observing Turkish national defense by assuring security and stability in the region and the neighboring countries. In addition, the attention of Turkey's partners in the North will

be attracted to the importance of the Turkish role and influence in the region, which will inevitably change the foreign policy balance of these countries, this will make them seriously consider how to take advantage of Turkey's growing influence in Africa and the Middle East.

3. Sudan Geopolitical and Geostrategic Influence in Africa

3.1. Republic of Sudan's Potential

Sudan occupies a vital and strategic location in Africa, situated in the center of the African continent. Historically, Sudan extended to cover the region from the east of the Red Sea to the Atlantic west, the African southern desert regions, and north to the equator (Artin, 1911:11). Today, Sudan is designated to the region which is located in the South of Egypt in the middle part of the Nile Basin. The name (Kosh) was also designated, in the Old Testament and the Assyrian texts to the same part of the land, but the present name, Sudan, is the plural of a Greek word that means black people (Tirab, 2020: 50).

Sudan is located in the north-eastern part of Africa, between the 22.4 latitudes northern equator and 38.22 longitudes. The country occupies the middle part between Africa and the Arab World. Such a location distinguishes Sudan with a unique characteristic, considering it the main passage between North and South Africa. Sudan was also the main passage for the pilgrim and trade convoys that traveled from East Africa to the Holy Lands until the mid of the current century, due to Sudan being neighbored by Egypt, Libya, Chad, Central Africa, Ethiopia, Eritrea, South Sudan, and the Red Sea.

The total area of Sudan is about 1,882,000 million km square, which makes it one of the largest African countries, ranking sixteenth among the largest countries of the world. Sudan is the third-largest Arab country and the second largest African country, and the arable lands are estimated to be 200 million feddans, which is equal to 84 million hectares (Republic of The Sudan Council Of Mininteres).

Sudan is thus strategically exceptionally located in the heart of the African continent, constituting a diversified and culturally, ethnically, and linguistically interrelated society with communities of the surrounding states.

Therefore, Sudan's strategic location, as well as its ethnic, cultural, and linguistic diversity, with up to 422 tribes, and more than 250 local languages and dialects (Abugron, (1969:103), has been a very effective and vital interaction and communication factor with its neighbors, and with other African countries. Because of its geographical location, Sudan is a passage as well as a settling place for many people, both in and traveling to Africa, for various purposes, such as research, exploratory, missionary intentions, etc. (Doop, 2013:130).

The length of its borders, its vast lands, and the possession of an important commercial port on the Red Sea coast make Sudan a country of a valuable strategic depth in terms of international trade, and regional and international security. It forges a transit point for cultural interaction and religious currents that make up cultural and particularly, spiritual dynamism, in the region, and the world in general.

Based on the above-cited account, the Republic of Sudan can be described as one of the most important countries in the region that has a direct role and influence on the course of regional events. Thus, it was the opinion herein that exploring the geopolitical influence of this strategically important country will help to recognize its political connotation.

It is well known that Sudan has been a founding member of the Organization of African Unity (OAU) since 1963, and one of the founders of the African Union in 2001, and it was also a pioneer founder of The

Confederation of African Football, or CAF, which was established on 8 February 1957 at the Grand Hotel in Khartoum by Sudan, Egypt, Ethiopia, and South Africa (Dunmore, 2011:21) and Sudan has played a vital role in establishing many other continental organizations, such as the Intergovernmental Authority on Development (IGAD).

3.2. Geopolitical Influence

After attaining its independence, Sudan has aimed at playing an active role in fighting colonialism in Africa and preventing English occupation. At the end of the 1950s and the early 1960s, Sudanese political elites argued against the decolonization of the African people, and for the liberation of the continent of all kinds of occupations, domination, and foreign supremacy (Ismail, 2006: 21). Sudan has adopted an external policy based on fighting against racial discrimination and promoting equality values and principles. These principles were observed throughout the successive regimes and governments that ruled Sudan until the end of the 1980s and early 1990s when political changes emerged and the country modified the order of its priorities, which has considerably limited Sudan's influence on the course of events in the region (Abdel Hameed, 2012:9).

The role of Sudan in Africa, the values and principles on which its foreign policy was based at the time, and its position with regard to colonialism in the region, have turned it into a center for liberation movements, fighting against colonial domination and supremacy. Thus, African youth headed toward Sudan, vulnerable individuals took refuge in the country, which also became a launching point for many movements and factions that supported and reclaimed freedom and independence for African communities (Ahmed, 2002:89). Sudan provided material and moral assistance to many African movement leaders, such as Nelson Mandela of South Africa, Joshua Ancomwa of Zimbabwe, and Sam Nujoma of Namibia, who received financial support and Sudanese identity papers, thus facilitating their movement and ability to travel internationally, to seek support for their liberation movements. Not only did Sudan at the time support this kind of assistance, but, in addition, it used its diplomacy to help the leaders of the African movement at the time (Ahmed, 2002:92).

The Sudanese Embassy in France has also been a forum for these pioneers, such as Ahmed Sékou Touré of Guinea, Léopold Sédar Senghor of Senegal, Modibo Keita of Mali, as well as from other Arab-African countries, such as Algeria's Farhat Abbas (Makki, 1999). Then, in about 1964, Sudan granted political asylum to the Congo rebels, to provide them with political coverage, and facilitate the provision of aid, as they debarked from Egypt and Algeria into Sudan territories (Al-Siddiq, 1997:16).

Furthermore, Sudan was one of the first African countries to clearly oppose and strongly declare, via the United Nations, its positions against colonialism in Africa. It is common knowledge that Sudan was a leading country in supporting the Portuguese boycott campaign in the Organization of African Unity in 1972. In addition, Sudan has provided logistic support and exchanged experiences with the leadership of the People's Movement for the Liberation of Angola (PMLA). Consequently, solid relations were formed with the spiritual movement leader, Augustine, who appreciated Sudan and subsequently respected its political leadership at the time (Sudaress, 2009).

Because of its strategic characteristics on the African continent, Sudan has insisted on calling for, within the Organization, the promoting and reinforcing African will, capacity building, and inner strength. Sudan was an incessantly active participant in all of the activities of the Organization and its other branches until the agreement on the establishment of the African Union at the summit of 1999, held in the Libyan city of Sirte[i]. The African Union was an expansion of the Organization of African Unity (OAU), established on 9 July 2002. Sudan is also a member of several African organizations with different orientations and specialties, such as the Common Market for Eastern and Southern Africa, the International

Given the importance of these organizations, and their soft power in influencing African societies and governments, they have provided Sudan with an opportunity and the capacity to strengthen its relations with African communities and governments in general. This emphasizes the vital presence of these organizations and the need to interact with them according to a strategic vision and perspective of managing African relations. Thus, cooperation will be strengthened with African countries, and regional and international partners will be able to achieve the best levels of bilateral and collective relations with the countries of the continent. In addition to these organizations, Sudanese community interaction with African societies will contribute to the greatest communication with all economic, social, and political groups in Africa, to achieve genuine integration and the required interdependence. This will result in benefits and experience exchange with the countries of the continent through flexible and active diplomacy, based on the respect of ratified international agreements, treaties, and laws (Hayati, 2001:42).

Regarding the attempt by African countries to emancipate themselves economically from Western imperialist domination, Sudan was able to attract the People's Republic of China to enter the oil exploration sector in Sudan in the early 1990s, and through the Sudan Gate, China was able to penetrate sub-Saharan Africa and take over the oil market in Chad, Niger, and Algeria, and other countries along with the Belt and Road countries (Chinatoday, 2018).

4. Turkey's Foreign Policy Pivots and Mechanisms

4.1. Republic of Turkey's Potential

The Republic of Turkey is characterized by an extremely important geopolitical and geostrategic position. It became of particular interest to the world, Eastern as well as Western, as it was the latest and the most important Islamic Empire, called the Ottoman State, which ruled for many centuries and has left its imprint in most countries of the Eastern world. Turkey is also of interest to the Western world, as an ancient partner in the configuration of regional and international policies. It is still possible to find many agreements that were signed between Turkey and those countries, with which it continues to have strong relations. Some of these agreements were signed immediately after the establishment of the modern Turkish Republic in 1923.

The year 2002 was a major turning point in the history of the modern Turkish Republic, witnessing the launch of a development vision that enabled the Republic to become a model of development and growth. Thus, it managed to be positioned among the 20 most economically powerful countries (G20). It paid back its accumulated debts to the World Bank, after being called for some time, the Sick Man of Europe, to symbolize its economic and administrative weakness as well as the widespread corruption. Recep Tayyip Erdoğan is a development maker and a visionary leader. After resigning from the Welfare Party, guided by Professor Najm Eddin Erbakan, Erdoğan became a member of the founding Assembly of the Justice and Development Party (JEM) on 14 August 2001. He was directly elected as the party's head by consensus. The party achieved an unprecedented majority and access to power in 2002, in the first elections held after its establishment.

Parallel with the first government of the Justice and Development Party, Turkey achieved a renaissance in all political, economic, security, military, social, and other sectors, which could be portrayed as a full-blown boom. Turkey then targeted the building of external relations with its regional and international surroundings in a way that achieved national and mutual interest with these countries. It was keen while pacing forward openness to the outside world, to adopt a soft power policy as the main principle and guide for orienting its foreign policy.

4.2. Turkish Foreign Policy Pivots

To achieve the foreign policy objectives, the Republic of Turkey established a set of institutions, such as the Turkish Cooperation and Coordination Agency (An Institution Concerned with Direct Support by Providing Qualitative Assistance to Friendly States and Their People), the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (An Educational Institution Which Grants Annually Thousands of Scholarships to Students All Over the World), and the Yunus Emre Institute (An Institution Concerned with Cultural Aspects), (Akgün ve Özkan, 2020: 1 ve 20). In addition, a comprehensive strategy was developed for all state institutions and civil society organizations, each with a precise role that led to the achievement of the targeted goal (Noval, 2016:17). To do this, the Republic of Turkey has used different methods that can be summarized into the following:

Adopting soft powers while building foreign relations, as stated above, the policy which was focused on moderate secularism at home, and active diplomacy abroad, to assure the removal of things that might obstruct it from achieving peace and stability, maintaining coordination, reinforcing political integration between the Middle Eastern states, southern Mediterranean, the Balkans, and African countries.

Building Turkish foreign policy based on multidimensional and balanced relations with all parties, and in many different geographical regions, as well as focusing on keeping the door wide open to communication with all factions, which enhanced international cooperation, consolidated the principle of sticking to economic activity as the highest priority and as a means of addressing political differences and conflicts, i.e. the primacy of economic interests over political differences, which requires dialog in resolving and settling differences and problems.

Adopting neutrality policy with all of the components of the region, based on the principle of disabling disagreements that might have a historical dimension with some countries in the region, as well as sticking to a regional policy, which enabled Turkey to play the role of an influential element in defining the policies and orientations of the region following the principle of non-interference in the internal political affairs of states, concern for overcoming troublesome differences with neighboring states, and the development of a cooperation and coordination spirit with them based on their respective mutual interests (Davutoğlu, 2010:21).

5. Sudan within the Turkish Strategy of Openness Toward Africa

This strategy was named “the strategy of opening to Africa and the Middle East”. The states of strategic importance in those regions were identified as the key for cooperation, coordination, and access to the region. Sudan was thus selected among African countries and portrayed as Turkey's key to Africa, as declared by the Turkish ambassador in Khartoum at that time (Hasan, 2005:21). However, for some reasons, such as the internal conflict in Sudanese political compositions, corruption, bureaucratic slowness, lack of transparency, or lack of a clear-cut Sudanese vision of cooperation with Africa, Turkey began seeking an alternative that could be a partner in realizing its aspirations toward the African continent. Its attention was thus turned toward Sudan’s neighbor, Ethiopia. Consequently, the volume of trade and cooperation grew to the highest levels (Sebsebe, 2015:50).

Despite the momentary boom in the volume of trade exchange between the two countries, this was not a reflection on Turkish relations with the country of the Horn of Africa, to extend to other African countries. Among the obstacles, was that the regional and international parties hostile to Turkey were working to inflame the feelings of fear on the Ethiopian side of any potential Turkish role in the region, even if commercial investments were to prevent Turkey from building strategic relations in the Horn of Africa and the continent as a whole (Arpa, 2015:42). Turkish investments in Ethiopia witnessed many

attacks during the political turmoil that struck Ethiopia in 2018.

On the other hand, China was able to penetrate Africa, north and south, due to its early relations with Sudan. The Arab countries realized this fact early also, and that is why they worked to establish educational centers destined for Africa in Khartoum, such as the African Islamic Centre in Khartoum, in 1967, which developed into the International University of Africa and like the Islamic Dawa Organization in 1980, which was based in Khartoum and was able to spread to 55 African countries.

Despite the political stalemate in Sudanese-Turkish relations after the transfer of power in Khartoum in April 2019, the forces opposing the regime of former President Omar Al-Bashir did not declare any anti-Turkish stance from the new Sudanese government. The political situation in Khartoum is still fluid, and positions are being reconfigured and trends are being rebuilt according to the developments within the new government's political coalition and the stances of the countries of the region that bear a view that is not favorable to complete the democratic transition in Sudan, which may ultimately lead the Sudanese government to review its relationships with the international community, especially Turkey and Qatar. In summary, the political change that took place in Sudan has not negatively affected the bilateral agreements between the two countries thus far.

Nevertheless, Sudanese-Turkish relations are still on a good level, having all factors that can help to build up the best of bilateral relations and a model for coordination and cooperation between Turkey and African countries. From this perspective, in the next part of this study, the focus will be placed on the prospects of bilateral relations between the two countries.

5.1. Prospects of the Bilateral Relations of the Two Countries

Turkey's appointment of Sudan as being the gateway toward Africa was not an arbitrary choice, as there were logical reasons and scientific, political, geographical, and cultural justifications for it. One of the most important reasons might be the importance of Sudan as a key strategic influencer in Africa, and in the region in general, the common history of the two countries, and the cultural and ethnic composition of Sudan. This will make things easy for Sudan to influence and to be influenced, as well as to be open toward the majority of African communities. In addition, most African countries do have respect and appreciation for Sudan, for its outstanding support of African liberation movements, its effectiveness in African organizations, the role that Sudan played in building and consolidating African-Chinese relations, and many other reasons. This choice was therefore a complete recognition by the Turkish State of what has been said previously, which demonstrates that Turkey's strategy toward Africa was based on high-precision and planning with regional and international dimensions (Sabir, 2020:23).

Concerning Sudan, during the Sudanese Al-Ingaz (salvation) regime, many problems and obstacles hindered the implementation of this partnership in a way that would benefit both sides. Sometimes, there were even obstacles purposely put into the path of the implementation of projects that were planned to be carried out in Sudan. This was a clear indicator of unplanned processes or the misalignment of priorities.

It is worth mentioning here that, despite these obstacles, one can see that Turkey remains fully prepared to go on alongside Sudan, as an appropriate partner regarding its strategy toward Africa. This implies that Sudan should start putting its internal affairs into order, developing its strategic plans for the country's governance according to a national vision, regulating its external relations in order to be a vital affluent supporting national interest, and reviewing the Turkish partnership issue concerning Africa. It was opined herein, in accordance with what the Republic of Turkey requires to build a genuine strategic partnership based on mutual interests and reciprocal confidence with the continent's countries, that it must pinpoint a strong partner, whose appropriate awareness and familiarity with the African continent will

possibly help to remove all potential obstacles.

5.2. Integration and Cooperation Benefits in the Bilateral Relations of the Two Countries

5.2.1. From a Turkish Perspective

The foreign relations contraction and stagnation that Sudan has experienced in recent years implies that there is an urgent need to reconsider how to manage its foreign relations and undertake the required reforms. If the above-mentioned Sudanese State's potential is considered, it will be obvious that if these reforms are undertaken, Sudan has the qualifying strengths to play an important, pivotal, and positive role in establishing Turkish-African relations. This, from a Turkish perspective, will result in diverse gains that can be exemplified as follows:

Working with full awareness and understanding to functionalize and activate the role of Sudan and its close relations with the African Union, for the sake of strengthening the Union's relationship with Turkey, as well as building a network of close relations with the state members and supporting Turkey and its efforts deployed to communicate with African economic organizations and groupings of the African Union, by using Sudan's strategic relations with the African countries to make the Turkish partnership with the African countries succeed.

Based on Sudan's geographical and strategic position on the African continent, bilateral industrial projects can be established, in partnership between the two countries, within the Sudanese territory, to serve the African markets and take a part in implementing projects, such as investment in infrastructure, roads, and bridges linking the continent's countries, especially continental roads which would be a useful step for the Turkish-African partnership. This will directly facilitate the possibility of exchanging benefits with Turkey's strategic project and build relations of common interests with African countries and communities.

Close Sudanese-Turkish relations will help Sudan to consolidate all aspects of the cooperation map with the African countries, which was also targeted by Turkey, and will contribute to understanding the Turkish goals comprised in this strategic partnership effectively and positively, appreciating exchange gains, setting up the frameworks and aspects of cooperation, and realizing the aspirations and prospects of the African countries expected from Turkey.

5.2.2. From a Sudanese Perspective

From a Turkish perspective, the advantages of bilateral relations between the two countries were formerly elucidated. Sudan can also benefit from its stable relationship with Turkey, which has a prolific historical experience, rooted in state management and its institutions, with regional and international influence, and significantly developed in many areas. Sudan requires such a partner within the coming period, particularly in areas such as agriculture, agricultural engineering, and industry. Thus, stable bilateral relations with Turkey will enable Sudan to do the following:

Economically, Turkey has managed, within a relatively short period, to achieve outstanding success, renew regionally and internationally, as, after being within the circle of poor and economically collapsed countries, it integrated the group of world economy-leading countries, whose policies were determined by the G20. Not only did Turkey pay off its debt to the World Bank, but it even lent money to this institution. This means that Turkey has managed to rejuvenate its economic viability and confidence. It has thus become an unsurpassed figure in regional and international economic policies. In this context, the level of per capita income has increased, the Turkish Lira's value has amplified, and the country has developed cutting-edge infrastructure, in addition to operating deep-seated changes in different urban aspects. The

country's states, localities, and villages have been linked to a modern national road network, and hospitals, schools, and universities have been established based on the latest technology. Within this period of rapid and steady emergence, Turkey has become a desirable destination for millions of tourists from different countries and continents, as well as being a secure repository for regional and international capital. This has had an evident impact on all the country's economic sectors. Accordingly, the Turkish experience can be used to reform Sudan's crumbling economy, due to incorrect and unconsidered policies that Bashir's governments have pursued since he came to power in 1989. Turkey was indeed underprivileged, and all of its services had been worsening until 2000; however, due to planning, acting, and strong political leadership, in less than a decade, it was able to achieve the significant success that was aimed to portray above.

The Turkish experience in training can also be highlighted and used in rehabilitating national cadres in many sectors. The Turkish experience is renowned for progress at the global level and is presently a training ground in many vital sectors, such as civil service, security, trade, and industry, especially in terms of self-reliance in the national defense industry, health, infrastructure, etc. All of this should indeed be carried out in accordance with a national plan, so that time and money are not spent in vain.

It is known that the modern Republic of Turkey is a natural extension of the Ottoman State, which ruled large parts of the world for centuries. Hence, when the modern Turkish Republic was founded in 1923, the historical experience was accompanied by the modern state restructuring, wherein Turkey then built up a powerful and orderly institutional system, which has directly been contributing to the country's recent renaissance. Hence, transferring the Turkish well-established institutional experience can contribute to rebuilding the Sudanese State system in a strong and sophisticated fashion. The civil service, and even the military, in Sudan have been affected by "the empowerment policy", adopted by the former Sudanese regime, that, instead of relying on long-term rehabilitation and compatible qualifications for employment in public sectors and services, relied on devotion to the ruling party and ethnic affiliation. This policy has damaged state institutions and weakened their performance, which became a major impediment to the Sudanese economy revitalization and the state's development and restructuring.

Turkey has strong diplomatic ties with the oil-rich Balkan states and some European industrial countries. Thus, Turkey has developed a successful industrial experience, as Turkish products can be seen today at the forefront of many Arab and European markets (Novell, 2016:11).

By coordination and taking the example of this experience to develop the industrial and agricultural sectors in Sudan, this step can directly contribute to the activation of the country's enormous potential, keeping in mind that the country's raw material potential largely exceeds that of Turkey. Many other aspects can also be developed and upgraded by building bilateral relations with the Republic of Turkey.

Turkey is one of the Middle East countries that had endured heavily army control and domination over the state governance. After the Justice and Development Party acceded to power in 2002, through free and fair elections, this party was able to achieve a democratic transformation that was internationally recognized and managed to calm the army's connection with politics (Taşkın, 2011:13). In this context and close cooperation with the Republic of Turkey, the Turkish experience of democratization can be used, by transferring what fits into Sudan's situation. Sudan has been suffering from military supremacy and control over power since the country's independence, a fact that a review of Sudanese political history will undoubtedly prove. This has impeded the establishment of a democratic civilian state that can meet the aspirations of the Sudanese people.

According to the framework of the Republic's foreign relations management strategy, Turkey has adopted a "reconciling differences" policy to deal with neighboring countries and has insisted on building stable economic and political relations, based on the common interest principle, with its regional and

international surroundings (Taşkın, 2011:71). To achieve this, Turkey has established institutions, excellently making great success in this direction, and gained the support of many Islamic, Arab, African, and some Western countries. To deal with foreign relations issues, Turkey has been adhering to values of mutual interests, abstaining from having covered agenda, and prefers communicating directly with governments, refraining from covertly dealing with other entities within the country to respect the non-interference principle in the domestic affairs of other states. Sudan could thus benefit from this experience in forming and configuring its foreign relations, which have been distorted over the past decades.

Politically, Turkey recently authorized mediatic, political, and individual freedoms, and is inclined to a comprehensive policy, comprising all Turkish society segments. The ruling political body adopted a political discourse, tolerating and treating all parties alike. The government focused on cooperating with the segments, entities, and components of the Turkish people, whatever their intellectual, political, and ideological spectrum may be, to achieve its strategic objectives. The government viewed these suggestions as to the country's strategic vision, which is planned to be attained by 2023, i.e., Turkey has managed to launch a comprehensive and inclusive national project that meets the aspirations of the Turkish people (Taşkın, 2011:87). This has had positive impacts on Turkey's domestic policy, making it highly stable. On the other hand, the problems challenging Sudan, due to the lack of comprehensive national vision, which can enable authorities to manage diversity in such a way that it becomes a source of national power. From this perspective, the Turkish experience can be beneficial to Sudan, transposing all Turkish practical positive aspects and forming a Sudanese national identity and vision. Consequently, the country can transcend its identity crisis, and surpass the failure of national diversity management.

The tense relations between Sudan, the European Union, and Western countries, in general, have cut Sudan completely off from the international scene, leaving it incurably isolated, and completely deprived of sophisticated scientific, technological, and technical development attained by and accessible to other world nations. Sudan was also incapable of building vigorous external relations that could help the country to play an appropriate role as an important and strategic member in the regional, as well as on the international scene. This has had a negative impact, both internally and externally, since Sudan is a member of an international system, whose components can affect and be affected by each other. Thus, thinking that the Sudanese State intends to counter the effects of imposed isolation, and reset relations with the European capitals to a stable normal state, the Turkish State can play a positive role in this regard, because of its political and economic relations with some important European countries.

Conclusion and Recommendations

It is clear that Sudan has an important role and influence in the Organization of the African Union, the various organizations on the continent, and the whole African continent in general. Sudan is in fact active and dealing with many African countries within various regional organizations. It is thus one of the most important countries that can play a positive strategic role on the African continent in general. This can qualify Sudan to represent the gateway to Africa, and provide access to building diplomatic, political, and economic relations with Africa. However, this implies that Sudan should arrange its domestic affairs, achieve internal stability and renaissance, and then develop a strategy that accommodates its size, and its new vision regarding relations with the neighboring countries, on the regional and international scene.

The Republic of Turkey has effective success factors for building harmonious and stable relations with the African continent. Nevertheless, understanding the nature of the societies on the African continent, and ways of dealing with regional and international issues is essential and urgently needed. This means that Turkey needs a strategic partner, like Sudan, which has a strategic and geopolitical influence on the African continent. Turkey needs a partner that can support its positions and make channels of communication accessible. All this is of great importance to any country intending to build harmonious political and

economic relations with the region's countries. That is why many countries in the world today are eager to engage with partner countries on the African continent, representing a launch platform forward, building relations with other African countries. Other countries have also adopted another strategy to deal with the difficulty of understanding African societies; that is, the strategy of investing their African-originated citizens in managing their relationship with the black continent.

All successive Turkish governments have been keen to maintain contact and solid relations with Sudan and provide a variety of aid. The current government of the Turkish Justice and Development Party has made Sudan the center of Turkish relations in Africa. It is worth affirming that the motivation of Turkish-Sudanese relations is not ideological, as it has always been otherwise understood in Sudan. The government in Turkey is democratically elected and has not taken power through a coup d'état. Thus, any government could be dissolved and replaced by another. Still, the Turkish vision of bilateral relations with Sudan will continue to obey Turkey's desire, not the government's will. Turkish-African cooperation continues to expand. On the other hand, Turkey realizes that Sudan is an important country in Africa; therefore, establishing relations in terms of mutual interests is not less than a must. Hence, Turkey remains fully prepared to have Sudan as a strategic partner within its strategy toward Africa. This was a concrete orientation in all official statements during and after the Sudanese revolution, as Turkey declared its steady position, supporting the Sudanese people, whatever their choice of the regime is.

If the political balance that is currently experienced by Sudan is taken into consideration, and Turkey can understand this, as they are fully aware of Sudan's conditions, permitting communication channels with the Turkish Government, albeit in an unannounced method, will be a necessary step in the right direction and in a timely way, as it will also contribute positively to Sudan's interest and its relations with the African continent, as Turkey has strategic relations with solid economic, political, and security capable countries, both at the regional and global levels.

References

- Abugron, Y. (1969). “*Khabail El-Sudan El-Kubra*”, El-Matbaa El-Hokomia, El-Kharotum.
- Abu Salih, M. H. (2012). “*El-Mazoor El-İstirateeji Lil-Alakhata El-Turkia El-Afrekhia*”, (<http://www.strategy.Sd/turk4.html>, (last visit: 10 Ağustos 2020).
- Abdel Hameed, L. F. (2012), “*Tajrubat El-Islamiyeen Fi Idarat El-Tanawu Fi Elsudan: Elmarjaia Beyn El-Nazaria Wa El-Mumarasa*”, Matbaat Awr, Khartoum, Sudan.
- Ahmed, A. M. (2002). “*Alakhat El-Sudan Bi Harakat El-Tahrur Fi Afrikhia 1955-1975*”, Risalat Majisteer Fi El-Dirasat El-Afrikhia, Jameat Afrikhia El-Alamia, Markaz El-Bahoos Wa El-Dirasat El-Afrikhia, Khartoum.
- Akgün ve Özkan, B. (2020, 01 20). “*Turkey’s Entrance to International Education: The Case of Turkish Maarif Foundation*”, Insight Turkey, 59-70.
- Al-Siddiq, A. (1997). “*Sudan and Africanism*”, Khartoum, Center for Strategic Studies.
- An Educational Institution Which Grants Annually Thousands of Scholarships to Students All Over the World.
- An Institution Concerned with Direct Support by Providing Qualitative Assistance to Friendly States and Their People, And Indirect Support by Providing Technical Support, Training, And Institutional Consultations.
- An Institution Concerned with Cultural Aspects, Operating in Intercultural Domain Involving Turkey and Friendly Countries Communities as Well as Activating People’s Diplomacy with Those Countries.
- Arpa, E. (2015). “*Afrika Seyahatnamesi*”, Fecr yayınları, Ankara.
- Artın, Y. (1911). “*England in Sudan*”. London: Robert Maclehose And Co. LTD.
- Chinatoday,(2018),http://www.chinatoday.com.cn/ctarabic/2018/sh/201809/t20180904_800140412.html (last visit in: 01 May 2021).
- Davutoğlu, A. (2010). “*El-Umkh El-Isterateeji: Mawkhi Turkia Wa Dawraha Fi Ahsaha El-Duwalia*”, Markaz El-Gazira, Doha.
- Doop, V. M. (2013). “*How to Handle Your Neighbours’ Conflict: Ethiopia’s Relationships with Sudan and South Sudan*”. UNISCI Discussion Papers (33), 123-138.
- Dunmore, T. (2011). “*Historical Dictionary of Soccer*”. p. 21. ISBN 9780810873957.
- Hasan, Y. (2005, 09 21). “*Sudan Özelinde Türk-Afrika İlişkilerinin Bazı Yönleri*”, Ankara: TASAM | Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Hayati, T. (2001). “*Al-Sudan Wa Dewal Al-Jowar: Awamil Al-İstikhrar Wa Al-Tannia*”, Kulliyat Al-Dirasat Al-Takhania Wa Al-Tanmawia, Khartoum: Sudan.
- Ismail, M. O. (2006). “*Al-Sudan Wa Harakat El-Tahrur Al-İfrekhia: Dirasa Tawsikhia Bi Munasabat Moror 50 Aam Ala Istikhlal El-Sudan*”, Khimaat El-İtihat El-Afrikhi El-Sadisa Bil Khartoum, Khartoum.
- Kamaleldeen, M. (2019). “*Ak Parti Dönemi Türkiye-Afrika*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Makki, H. (1999). “*El-Haraka El-Islamia Fi El-Sudan Tarikhaha Wa Khitabiha El-Siyasi 1969-1985*”,

<https://www.lkhwanwiki.com>, (Last visit: 02.08.2020).

Noval, A. S. And others, (2016), “*Azmat El-Siyasa El-Kharjia El-Turkia Wa Inikasataha Ala El-Alakhaat El-Arabia - Al-Turkia Wa Dawr Turkia El-Ikhlimi*” Markaz Dirasat El-Sharq El-Awasat, Jordan, Oman.

Republic of The Sudan, The Council of Mininteres web site:
<http://www.sudan.gov.sd/index.php/en/pages/details/7/2>,(last visit: 01/05/2021).

Taşkın Koç, Y. (2011). “*12 Eylül'den 12 Haziran'a Siyasi Partiler Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti)*”, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı: SETA, Ankara.

Tirab, A. T. (2020). “*Between inside and Outside: Sudan And its National Security Issues*”, Almasawaraat book, Khartoum.

Sabri, M. (2020). “*Al-Alakhat Al-Dowalia Al-Sudania Al-Turkia: Ruoya İstiratijia 1989-2018*”, Al-Maktaba Al-Watania, Khartoum: Sudan.

Sebsebe, M. (2015). “*Ethiopia and The Rising Powers: A Case Study On The Post-Cold War Era Ethio-Turkish Relation*”, Journal Of The Academic Elegance, 2(3), 83-98.

Sudaress, (2009), <https://www.sudaress.com/smc/11572>, (Last visit: 08.07.2020).

THE POST-FOCAC'S DYNAMICS OF THE CHINA-AFRICA RELATIONSHIP: AN ASSESSMENT¹

FOCAC SONRASI ÇİN VE AFRİKA İLİŞKİLERİNİN DİNAMİKLERİ: BİR DEĞERLENDİRME

Yıl 2, Sayı 1, ss.41-65.

Year 2, Issue 1, pp. 41-65.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 26.10.2021

Submitted: 26.10.2021

Kabul Tarihi: 14.12.2021

Accepted: 14.12.2021

Atf Bilgisi / Reference Information

MİNTOİBA, F. (2022). The Post-Focac's Dynamics of The China-Africa Relationship: An Assessment, *Africania-Inönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (1) , 41-65.

Faroukou MİNTOİBA

Istanbul Commerce University

ORCID: 0000-0001-9536-4138

Abstract

Due to its status as an emerging power in the international arena, China's activities and its adverse effects on the developing world have been for long so controversial. Its recent engagement in Africa has made authors depict its relationship with the continent in a variety of representations, from colonialism to a mutually beneficial partnership. While the traditional debate of China's presence in Africa views it through the confrontation of three different theories, the Panda-hugger and the Dragon-slayer's perspective according to which China represents an opportunity or a threat for Africa presents interesting and relevant arguments in favour of the two extremes. In fact, contemporary Sino-African cooperation is built by combining pragmatic economic and political means in the pursuit of China's objective of contributing to the establishment of a peaceful world order which aims at promoting economic growth and stability. It is in the pursue of this ideal that the politics of China's engagement in Africa is being regarded with suspicions, raised with the concerns over China's use of aid in the exchange of preferential energy deals with most of its African partners. This paper aims at making an assessment of the Forum on China and Africa Cooperation (FOCAC) and understanding to which extent it has contributed to the reaching of the goal for which it has been initiated. It argues that as one of the most meaningful steps undertaken by China to sustain its relationship with Africa, the institutionalization of this relationship through the FOCAC was a strategic opportunity offered to Africa by China for the development of their cooperation. However, it further asserts that although China has been seen as a reliable investment partner for Africa, the continent will fail to beneficiate from its cooperation if its countries don't seize the above-mentioned opportunity to foster their economic development.

Keywords: FOCAC, China, Africa, Economic development, Beijing consensus

Öz

Uluslararası alanda yükselen güç statüsü nedeniyle Çin'in faaliyetleri ve gelişmekte olan dünya üzerindeki çeşitli etkileri uzun süredir tartışılmalı durumundadır. Afrika'yla son yıllardaki etkinlikleri, analistlerin kıtaya olan ilişkisini

¹ This paper is taken from my Master thesis "The China-AU Economic relationship: a leverage for China's raise or an emergency exit to Africa's economic development? Case study of Cameroon and Gabon" at Istanbul Commerce University under the direction of Ass. Prof. İlke CİVELEKOĞLU. September 2021.

sömürgecilikten kazan-kazan bir ortaklığa kadar çeşitli temsillerde tasvir etmiştir. Çin'in Afrika'daki varlığının geleneksel tartışması onu üç farklı teorinin çatışmasıyla değerlendirirken, Panda-hugger ve Dragon-slayer'in Çin'in Afrika için bir fırsat veya tehdit teşkil ettiği perspektifi, iki aşırılık yanlısının lehine ilginç ve ikna edici argümanlar ortaya koymaktadır. Aslında çağdaş Çin-Afrika işbirliği, Çin'in ekonomik büyüme ve istikrarın desteklenmesini amaçlayan barışçı bir dünya düzeni oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla pragmatik ekonomik ve siyasi araçları bir araya getirerek inşa edilmiştir. Çin'in Afrika'daki varlığının siyaseti şüpheyle değerlendirilmesi, bu idealin peşindeki Çin'in Afrika ortaklarının çoğuyla tercihli enerji anlaşmaları karşılığında yardım kullanımı hakkındaki endişelerle gündeme gelmektedir. Bu makale, Çin ve Afrika İşbirliği Forumu olan FOCAC'ın bir değerlendirmesini yaparak kurulmasına neden olan hedefe ulaşılmasına ne ölçüde katkıda bulunduğunu anlamayı amaçlamaktadır. Makale, Afrika ile ilişkisini sürdürmek amaçlı atılan en önemli adımlardan biri olan FOCAC aracılığıyla Çin ve Afrika arasındaki ilişkilerinin kurumsallaşmasının, Çin'in işbirliğini geliştirmesi için Afrika'ya sunduğu stratejik bir fırsat olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda bu makale, Çin'in Afrika için güvenilir bir yatırım ortağı olarak görülmesine rağmen, Kitanın ülkelerinin, ekonomik kalkınmaları uğruna bahsi geçen fırsatı değerlendiremiyor olmaları, bu işbirliğinden faydalanamamalarına neden olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: FOCAC, Çin, Afrika, Ekonomik Kalkınma, Beijing uzlaşması

Structured Abstract

Founded on a mix of historical narratives in the win-win relationships and South-South cooperation context, China's policy for Africa can be traced back to several decades ago when the Chinese Communist Party's was signing its adherence to the advancement of its national interests under the national rhetoric of "Great Rejuvenation"². Having evolved from ideologically-driven interactions during the Cold War (Thompson, 2005: 1), the contemporary Sino-African cooperation is built combining pragmatic economic and political means in the pursuit of China's objective of contributing to the establishment of a peaceful world order which, as argued, aims at promoting economic growth and stability. On the other hand, we are in a situation where the politics of China's engagement in Africa is being regarded with suspicions raised with the concerns over Chinese use of aid in the exchange of preferential energy deals with most of its African partners.

The modern Sino Africa relationship has become powerful after the 1950s when some newly independent African and Asian countries have initiated their entry into world politics. Some authors have qualified this period of "great shift" in international politics because of the obliteration of some of the great powers and the constitution of a new world which has politically, ideologically and economically transformed the world. Taking advantage of this situation, China has as soon initiated diplomatic relations with the newly created nations in the framework of its foreign policy. Quickly, this enterprise revealed to be fruitful when in 1955 at the conference of Bandung, Mao Zedong met some African leaders to support their countries by providing economic, technical and even military support in their struggle for independence, as they were coming out from the colonization process. There was a kind of affinity between all the participants at the conference because most of them Afro-Asiatic, were characterized by the common experiences with colonialization and they were willing to fight against imperialism and neo-colonization.

While the traditional debate of China's presence in Africa views it through the confrontation of three different theories as proposed by Alden, the Panda-hugger and the Dragon-slayer's perspective on whether China represents an opportunity or a threat for Africa presents interesting and relevant arguments in favour of the two extremes. Unfortunately, the evolution of China's hegemony and its complex status in global affairs render it more complicated to understand its role and impact in Africa. In this regard, Gifford (2010) argued that compared to the 1960's China, the complexity of today's China seems to have rendered the panda-hugger vs the dragon-slayer debate untenable.

However, one could only deplore the fact that although China wants to be generous in the way it deals

² Langan 2017, Reeves 2018 quoted in China in Africa: A Form of Neo-Colonialism? <https://www.e-ir.info/2018/12/02/china-in-africa-a-form-of-neo-colonialism/>

with Africa, its loans to this latter are not always used at their best and this might be why the loans seem to be less relevant than they could have been. But saying this does not imply that China is doing wrong. In fact, those who are faulty are the ones who can't be responsible enough to understand how they can make use of the loans they receive from China. Simply put, the fact that most of the African countries are not working to take advantage of the Chinese engagement does not mean that China is responsible for this. Rather, it is proof of how African governments are unwilling to commit to a serious relationship that can help them build their economies. Such an attitude from the African countries should not imply the direct responsibility of China in the context of the Sino-African relationship. On the contrary, the recent activities of China in Africa in the framework of its foreign policy should be seen as one of its political wills to engage with Africa as its countries.

The FOCAC, Forum on China and Africa Cooperation is by far one of the most meaningful steps undertaken in that perspective. This paper argues that the institutionalisation of the Sino-African relationship through the FOCAC was a strategic opportunity offered to Africa by China for the development of their cooperation. This hypothesis is built upon the observation that until the 2000's, China's presence in Africa wasn't of a great deal compared to what both actors have accomplished since the post 2000's. This is because at that time, fully engaged in a relationship with Western countries, most of the African states didn't find the necessity of a possible relationship with any other actors, including that with China. But then, having realised that its existing ties with Westerns, especially in regard with the IMF institutional conditionalities (revealed to be a failure), weren't as claimed a beneficial relationship, the African Union as a whole decided to engage in the search of a new form of cooperation; an expression of interest which has been welcomed by China who was then seeking for new partners in strengthening its global soft power. This paper, therefore, aims to make an assessment of the FOCAC and understand to which extent it has contributed to the reaching of the goal for which it has been initiated.

Introduction

As an event that has been marked the turning point in the Chinese relations with Africa, the conference of Bandung with its initial aim of strengthening the Afro-Asian economic, political and cultural collaboration (Ayenagbo, 2015: 173), has later appeared to become important in the post-colonial process of colonised countries. This, because among the ten principles declared at that conference, was also showing respect for the sovereignty of other nations by not interfering in their internal affairs. This has given an advantage to China known to have never colonized any nation, the principles adopted in Bandung was contrary to the traditional colonial masters (Assefa, 2018: 66).

Moreover, the strategic approach of China toward African countries had led her to adopt a considerable number of principles, including supporting their independence while investing in several projects³. In this perspective, the "Four Principles on Sino-African Economic and Technical Cooperation" was adopted with the aim to promote equality and mutual benefit, complementary growth and development in the pursuit of their economic objectives or any other engagement (Brautigam, 2009). And effectively, standing against imperialism, China has considerably supported the African Independence Movements and provided a considerable amount of aid to newly independent African states between 1960-1970. According to some estimations from 1960 to 2005, a medical team of 15,000 Chinese doctors have treated more than 170 Mn patients for the time they stayed in Africa (Thompson, 2005). This modus operandi of the PRC has made Thompson theorise that from the Beijing consensus, China has been undertaking a king health diplomacy through its soft power.

This sincere engagement of China toward African countries in the first years of their cooperation,

³ China offers Africa billions, 'no strings attached' retrieved <https://www.dw.com/en/china-offers-africa-billions-no-strings-attached/a-45333627>

together with its attitude has seduced African leaders who gradually found it judicious to turn towards China in their seek of a new partnership. According to Thompson, the Consistency of China's government in the respect of other nations' sovereignty and its refusal to criticize their internal affairs earns the respect of African leaders. As a result of this mutual trust, more and more diplomatic recognitions have been conducted by both actors through official visits which lead to the first official Chinese aid for Africa.

This approach of China and the bilateral cooperation it has established with Africa for economic development has been characterised by Ramo (2004:1) as the "Beijing Consensus", which according to him provides an alternative to the development and the political-economic reforms wrongly promoted by the Western countries and branded by the World Bank and the IMF as the "Washington Consensus". Similarly, this assumption seems to be in the straight line with Hutchison's (1975) theory of China filling a vacuum created by the West, a theory which has been later reconsidered by Edoho (2011:105). Even if this cooperation had undergone a sort of deterioration because of the Cold War and the communist ideology in the period before 2000, we will see in the next section that in the last decades, the actors have associated their efforts for its prosperity.

Curiously, China's recently evolved relationship with Africa, among the latest indicators of the "Chinese Rise" according to Chen (2016:101), has been going through considerable scrutiny in the last decades (Kamal & Haroon, 2019:2). As a matter of fact, China's activities are being regularly controversial due to its adverse effects on the developing world (Fuchs, 2019:2), as well as the debate about its place in global affairs.

International views, commentators and scholars have depicted its relationship with Africa in a variety of representations, from colonialism to a mutually beneficial partnership. One general argument linking the Chinese presence in Africa asserts that China's strategic goal is to exploit Africa's resources. This argument seems to assume that China has emerged out of the blue in Africa and that its relationship with the latter is nothing but a purely pragmatic relationship. In fact, many authors think that China's embrace of Africa is to a considerable extent motivated by the "former's objective appraisal of the consequences of its colonial experience and the realities of its postcolonial dependent relationships with the West" (Broich et al., 2020; Rocha, 2007). Among them, Rocha (2007: 19) supported that such an appraisal brings to the acceptance that the old traditional relationship of Africa with the West has not been helpful to Africa in overcoming the structural obstacles in order to end poverty and underdevelopment. Bauman perceives China's overseas investments as a geopolitical ambition masked as economic development (Mourdoukoutas, 2019). He explained that "China's behaviour is essentially the same as that of the United States in the second half of the 20th century". According to him, China is using its increasing economic power to build political "soft power". Like these authors, there are so many accounts and allegations of the Chinese being treated as a bad influence in Africa both in the economic and governance sphere. Moreover, in this group of critics, whether scholars or journalists, there is a considerable number of authors who believe that since it arrived in Africa, China has always been a bad influence, undermining the several decades of efforts undertaken to promote democracy and good governance (Eisenman & Kurlantzick, 2006:223). Some others argued that the political decolonization of Africa by the West has not been favourable to the economic independence of Africa because the old colonisers through neo-colonialism are still in control of the African countries' economy. Therefore, they suggested that China is taking advantage of the Western disengagement from the Continent to impose its presence there as a "new coloniser" seeking to rise as a hegemon. While the arguments of each and every author can be true to some extent, one might not lose sight of the facts that the majority of all these accusations, if not all, is coming from the western countries and therefore does not give according to Schoeman (2008: 89), an important creditworthy of great attention.

Even if the hypothesis according to which China is competing with the West appears to be true, the one that sees China as a coloniser and natural resource seeker is still arguable. Because a look at the Chinese activities in Africa in the last decades informs us that its presence in the Continent is purely for business

purpose. Some of the authors who have accepted this hypothesis deplored this cooperation because they suppose that the Chinese strategy seems to target projects that are collateralized by strategically important national projects fitting into the Belt and Road Initiative. And from a Foreign policy Analysis perspective, one can affirm that this is normal because it is acceptable to countries to use several instruments, ranging from diplomacy to military force (Morin & Paquin, 2018:32) or as (Nye Jr, 2004 cited in (Morin & Paquin, 2018:32)) previously argued, from soft power to hard power while pursuing their foreign policy. In fact, provided that their goals gain legitimacy, political leaders will manage to depoliticize foreign policy when communicating about their national interests (Morin & Paquin, 2018:32). And because soft power is a mean to succeed in international relations (Nye Jr, 2004), the Chinese politics in Africa can by no means be judged as a neo-colonialist plan.

This is because Africa's relationship with China has nothing in common with the one with the Westerners. Moreover, all seem to support that those accusing Beijing of using debt-trap diplomacy just fail to construct an objective argumentation of how they apprehend China's presence in Africa. The reason is that the Chinese loans are always contracted based on low rates and some are even interest-free. In this regard, it would be so simplistic and therefore passionate to affirm that this way of doing isn't helping Africa because there is no proof supporting the fact that it is bad for Africa. Until today, the World Bank and the IMF have never proceeded with such a system and it isn't even part of their Agenda. Yet, nobody is accusing them of trapping Africa with their debt. From an African perspective, it seems more that Africa is more thankful to China than he has been to the Westerners when it comes to the relevancy of the cooperation they have.

1. The Chinese development model as alternative to the Washington Consensus

The extraordinary growth observed in China's relation with Africa is undoubtedly one of the greatest stories of the century. Far from it being out of the blue, one can reasonably assume that it is the result of the profound transformations currently being undergone in the global political economy. Likewise, the least that can be said is that it has been encountered with excitement, consternation and confusion as well as it has been the subject of a lot of theories.

While the partisans of the normative liberal discourse reproach China of destroying the West's efforts of good governance and democracy, the anti-westerners refute this theory by supporting that the Western aid by not being morally better and more effective in terms of development outcomes (Tan-Mullins et al., 2010), couldn't have been a beneficial model of cooperation likely to profit Africa. This thesis, while supporting that the Sino-Africa relationship is taking place in the context of the South-South cooperation, recognizes that it is controverted because the ongoing operations in the contemporary international system render more difficult the good functioning of the South-South Cooperation.

1.1. The framework of China's economic development model to Africa

The 2000's of the China-Africa relationship, considered as the period of its consolidation have been characterised by the considerable growth of their respective economies and engagements (Zezeza, 2014: 149). Since then, the engagement of China with African states, marked by its increasing assertiveness in global politics has been the subject of a large number of debates in the academic sphere. Even though China's African policy is an entire part of the 'Going Global Strategy' of the Chinese Communist Party's foreign policy, it seems to pose serious problems regarding the role of China as a rising power and its impact on the international system (Chen, 2016: 100). Yet, China's influence and sound relationships in Africa are the results of many years of investment in building relations through aid, trade, and cultural technical exchange (Thompson, 2005: 2).

In the early 1990s, some developments have been observed which presaged the next stage of the Sino-African relations. The end of the Cold War, having freed African states from many of its conflicts, had as well been the period in which the rival superpower seems to have lost interest in the continent. With this, it has been crucial for Africa to look for a new form of global partners and this explains the opportunity that China got at that time. Likewise, the tensions between China and Taiwan have played a major role in the development of the China-Africa relationship because when the West was condemning, China was suppressing the Tiananmen protest in June 1989, the Taiwan government took advantage of this situation to embark on Africa with its diplomatic charm (Zezeza, 2014: 154). As the result of this campaign, a dozen African countries had reportedly recognised Taiwan until 2000. These developments forced the PRC to undertake some measures in containing the damage.

Following this period, some official visits to seven African countries by the Chinese Foreign Minister and three countries by the Prime Minister have been made. At the same time, some African heads of state and government as well as various officials had been invited to China. Most importantly, with the rising of the globalisation phenomenon both as a process in the history of humanity and a project of neoliberal capitalist restructuring, China has seen opportunities in Africa that were likely to be exploitable in the attainment of its objectives of globalising its economy. Regarding thus all these ambitions, together with the shifting in the relationship from the political to the economic and pragmatic, it has become more important for China to modulate its expansion in Africa.

1.2. The institutionalisation of the FOCAC as main catalyser of the contemporary Sino-African relationship

In the high-level conference organised in October 2000, the Forum on Africa-China Cooperation (FOCAC) was introduced as an organ to coordinate the rapidly growing Sino-African relationship. The very first FOCAC conference, which according to some analysts, was the biggest diplomatic jamboree ever organised until then, aimed at the creation of “an equitable and just new international political and economic order and was attended by the leaders of 44 African states. As a consequence of these meetings, the “Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation” and the “Programme for China-Africa Cooperation in Economic and Social Development” were established.⁴ Since then, several forums and Ministerial conferences in which assisted Heads of states and ministers from both China and Africa attended, have been held. In fact, the FOCAC is reflective of the Five Principles of the Peaceful Coexistence guiding Chinese foreign policy. In the context of this framework, the China-Africa relations are planned to advance through a combination of several programs which promote traditional financial aid and technical support, all together with increasingly growing bilateral trade and investment.

At the end of each FOCAC meeting, various measures are always issued aiming to deepen the relationship. For example, the Addis Ababa plan Action adopted right after the second FOCAC makes the promise of increasing China’s support to agriculture and infrastructural development, expanding balanced trade by granting zero-tariff treatment toward some countries’ commodities, as well as promoting investment in both directions. Likewise, the “China-Africa Joint Business Council” was proposed to be established as an alternative mechanism of trade promotion. Moreover, as China considers special economic zones as essential in overcoming investments obstacles, it has begun to create some of those zones, in the framework of the FOCAC (Cheung et al., 2010: 4; Nowak, 2019: 43). In order to easily establish joint ventures, the creation of a special fund was also proposed which will be supported by China, the African Development Bank (AfDB), the Eastern and Southern African Trade Development Bank. However, due to the critics that aroused on the Chinese exploitation of African resources, important

⁴ The Role of FOCAC - China in Africa - AGE (African Growing Enterprises)
https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_04.html

attention was accorded to the exploitation and effective use of the natural resources on the continent. At the third FOCAC was proposed the examination of some important subjects such as concessionary loans and debt cancellation. As a result, it has been promised the cancellation of \$1.3bn of debt to 31 countries (Zezeza, 2014: 155) China. At the 4th and 5th FOCAC, were respectively revealed the provision of a \$10bn low-cost loan and the promise of a \$20bn credit line to Africa in their efforts to develop infrastructures, agriculture, manufacturing, small and medium-sized enterprises.

The joining of China in the World Trade Organization (WTO) in 2001, regarded as one of the main catalyzers of China's foreign trade has encouraged the Chinese companies to "Go Global" by investing overseas, creating factories, and buying commodities (Zezeza, 2014: 153; Cheung et al., 2010: 4). Various data on the Sino-Africa economic relationship shows that it has considerably been evolving only since the 2000s (Figure 1).

In fact, from \$1bn in 1980, the total of the Sino-African trade volume has reached \$6.5bn in 1999 and \$10bn in 2000. By 2005, the volume was about \$39.7bn and jumped to \$55bn in 2006. This extraordinary evolution has conferred to China the second-largest trading partner of Africa behind the United States (Figure 2), whose volume of trade with African nations is worth \$91bn. Moreover, China has also passed the traditional West African economic partner France (Assefa, 2018:100; Dijk, 2009), whose volume of trade worth about \$47bn. The value of this trade worth \$114bn in 2010 and \$185bn in 2018.⁵

Although it is difficult to have access to accurate data, our researches on the volume of the Chinese FDI to Africa informed us that it has been remarkably growing in the same period.⁶ Studies found that China's cumulative FDI in Africa was about \$49m in 1990, but raised to \$820m by the end of the decade. By 2005, the UNCTAD estimations suggested it at \$1.6bn, although it had been put at \$6.27bn by the Chinese government. Nevertheless, there was a general consensus that it reached \$9.33bn by 2009. Besides, since the modernization of its relations with Africa, China has been giving more financial loans to poor countries (much of which are in Africa) than the World Bank. For example, countries like Nigeria and Zambia, totalized over \$100m per year as loans from China in the past few years. The CARI data loan base informs us that China delivered loans to Angola an amount of \$43,2bn from 2000 to 2018.

The official discourse of this relationship has always been in simplistic terms with the accusation of China land-grabbing, resource-snatching and neo-colonialism (Geoff, 2020). Yet, when we look at the development process of this relationship, we clearly understand that the Chinese relation offers a certain number of advantages when we compared it to its western rivals (Renard, 2011: 30). Furthermore, the institutionalization of this relationship by the creation of the FOCAC demonstrates that China aims for a long-term relationship with Africa (Erşan, 2017; Busse, 2014: 4). However, it appears that although it has been given an opportunity to African countries to become more organized in their relationship with China, it seems that they still do not have a clear strategic perspective on how they can benefit from this relationship. Therefore, in order to understand whether or not this relationship has been sustainable, we will be looking at its actors and its instruments in the next section.

2. The Chinese cooperation structures

The cooperation differs from the western cooperation in its actors and in the instruments that it uses in the implementation of its projects.

⁵ China-Africa Bilateral trade data overview, <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade> 27.11.2020

⁶ *Ibid.*

2.1. The main actors of the China-Africa economic partnership

As part of the China's global strategy, the Chinese relationship with Africa, more specifically its economic relationship, is today successful because of the diversity in the coordination and cooperation between the different actors implicated in this relation (Jian-Ye, 2007: 12). In this regard, many authors argued that China proceeding in this way is being engaged in a diplomacy that most of the other countries could not match (Junbo et al., 2010; Thompson, 2005; Youde, 2010). The main actors in this relationship included but are not limited to the Chinese government, state-owned enterprises, private Chinese companies, the Chinese embassy as an institution, and the Chinese people (Dijk, 2009: 11). It is worth noting that although the above-mentioned actors are all from China and thus act in the interest of the Chinese government, they all have diverse objectives. For example, the Chinese government is in charge of the implementation of the government's national strategy in this regard. It also coordinates the activities executed by different other actors. In fact, in order to facilitate its economic activities in Africa, the Chinese government employs two-policy banks, the China Export & Import Bank commonly known as EXIM Bank and the China Development Bank (Cheung et al., 2010: 5). As State financial institution, The Exim Bank, established in 1994, has been responsible for the commercial credits and concessional loans management and in charge of the promotion of the Chinese exports and FDI in the infrastructure sector such as roads, power plants, pipelines, telecommunications etc. (Jian-Ye, 2007: 14). On the other hand, the China Development Bank (CDB) was created in 1994 to assist Chinese firms with loans. Because of the role assigned by it regarding the Chinese firms, Wang (2007) argued that it is by far China's most important Bank in this process. In this context, the China-Africa Development Fund was created in 2006 with the aim to support the Chinese FDI in Africa (Nowak, 2019; Renard, 2011: 12).

Parallely the Ministry of Commerce (MOFCOM) is also in charge of the aid provision (Erşan, 2017: 56). Since 2001, the SINOSURE (China Export and Credit Insurance Corporation) has been operating with the aim to support Chinese exports and investment abroad due to the advantage it has in terms of providing insurance against potential risks likely to result from the Chinese exports and FDI. Furthermore, the Ministry of Civil Affairs and the Ministry of Defence have been seen offering some aid to many countries. Above all them, the Ministry of Foreign Affairs since the Beijing Summit has been responsible for monitoring commitments in Africa by focusing on bilateral relationships (Chaponnière, 2009: 61; Renard, 2011: 12). State-owned enterprises enter Africa in the framework of the "Go Out" strategy in order to ensure the supply of raw material to China. It is the case of the China National Petroleum Corp which is the leading foreign investor in Sudan and the China National Offshore Oil Company (CNOOC) operating in Nigeria. The Chinese private companies operate in Africa intending to grasp and exploit the opportunities they see in the continent. It is the example of some multinational corporations such as First Automotive World (FAW), SOE Shanghai Industrial or Shanghai Industrial Investment Corporation (SIIC) which are operating in the manufacturing sector in South Africa (Erşan, 2017: 79). Apart from these firms are also small and medium firms which do play an important role in so many ways in Africa.

2.2. The instruments of the Chinese cooperation in the context of Africa.

China's sudden interest in Africa was reportedly motivated by the need to obtain energy resources to support its economic development in the context of its global economic strategy (Renard, 2011; Cheung et al., 2010: 5). Having been characterised by different periods and developments, the China-Africa relationship has passed from being just simple traditional cooperation to a more formalised one by its institutionalisation. Today, the presence of China in Africa is broadly perceived through different sources of fund flows in the context of its bilateral relations with African countries, both in terms of political and economic developments. In fact, due to the diversity of its historical relationship with various African countries, China interacts in diverse ways with different countries and therefore is more visible in some countries than others (Moyo, 2016).

In general, competitive political advantage, economic diplomacy, and development assistance have been the building pillars of Sino-African economic cooperation (Nowak, 2019). Therefore, regardless of its past relationship with its partners, we will constate the Chinese presence in a country by the intensity of its trade (1), the flows of its FDI (2), or the amount of its foreign aid (3). However, it isn't rare to meet both of the three or more in the same country. It is necessary to always look at China's activities in regard to all these three instruments when assessing the economic impact of China in Africa because its economic activities is the result of all these combined rather than "a diversion of existing flows from third countries" (Busse, 2014: 1).

1. Trade

In only the interval of a decade, China has successfully risen as a major trading partner for Africa. Even if the European countries still remain the leading trade partners of some African countries, Europe's share of Africa's exports has considerably fallen (Figure2). In the interval of the 2001-2007 period, China has worked to increase its merchandise trade with Africa 18 times, by becoming in 2009, the second trading partner for Africa, while between 2008 and 2017, its bilateral trade in goods with Africa saw an annual augmentation of 9.8 percent (Nowak, 2019: 45). According to the CARI data, the total value of the Sino-Africa trade was about \$185 billion in 2018. The Chinese imports of goods, which was about \$4.85 bn. in 2000, grew to \$81.11 bn in 2010, then decreased to \$41.27 bn. before attaining \$80.34 billion in 2018 (CARI, 2020). Being a center of manufacturing activities, it isn't surprising that its imports activities, varying from a range number of products to natural resources products, are concentrated in raw material exporting countries (Figure 3).

In 2012, natural resources accounted for 66 % of the Chinese import from Africa (Busse, 2014: 5), with top exporters as Angola, South Africa, the Republic of Congo, DRC, and Zambia. If South Africa is removed from this list, the resource exported accounted for about 90 % of the above-mentioned countries' total exports to China (Busse, 2014: 5), clearly giving us an idea of how highly the trade is concentrated on natural resources. This has been the norm in the last years too. For instance, until today, China still buys some Crude Petroleum in some countries such as Angola (leading exporter), followed by South Africa from where it purchases Gold while 99.3% of the Democratic Republic of Congo's cobalt has amounted in its imports. In 2018, the total share of Chinese imports in Africa was about respectively 28% and 10%.

Yet, the agricultural imports in the side of China have a modest share, even though they are forming a great part of imports from a large number of African countries. An analysis of Africa's imports by-product to China informs us that more diversified countries import machinery and transport equipment, manufactured goods, and handicrafts (Renard, 2011). In other terms, this means that while China is importing natural resources from Africa, African countries import non-resource products from China, which was about 97% of their total imports in 2012 (Busse, 2014: 5). The Machinery and transport equipment imports might be explained by the fact that most of the Chinese firms operate in the infrastructure sector (telecommunications, roads, and buildings of public utilities). This explains why in 2018, Transportation was the top exported service of China and top imported services of countries like Ethiopia, Kenya, Libya, and even South Africa where for example it had a net worth of \$6.73 bn. as of the total amount of the services imported due to \$15.6 bn.

When it comes to the Chinese exports to Africa, evaluated in value, it has risen from \$51.9bn. in 2008 to 155.7 bn in 2015 before declining to \$94.5bn in 2017. Compared to its exports, which had surpassed the value of its imported goods from African countries by about \$10bn. between 2008-2018 can be seen that China's import from Africa is relatively low. And according to the CARI, this deficit is the result of the weak commodities prices observed since 2014. But this observation, clearly suggests as stated by Nowak (2019) that after the global crisis, "Africa became more of an export than an import market for China."

Between the period of 2013-2018, the principal destination of Chinese goods, as of the percentage of China's export to Africa was as depicted in Figure 4 as follow: South Africa (15.5%), Nigeria (12.9%), Egypt (10.3%), Algeria (7.2%) and Kenya (5%). The major product going from African exporters, with the exception of South Africa, usually consists of crude oil.

As stated above, the increase in trade volume can provide a lot of opportunities for both parties. Nevertheless, the increase in the imbalance continues raising more and more concerns on the future of the sustainability of this relationship (Erşan, 2017: 46). As a recall, between 2008 and 2017, China had a trade deficit with 17 countries as part of which the biggest deficit recorded was Angola, South Africa, and Congo. This intervenes as in 2016 some statistics reported that while Africa's export amounted to \$54 bn., China's export was about \$89.8 bn. As China is trying to balance the trade volume, that means it could be riskier for African countries to continue in such a way. Moreover, some authors argued that though the trade between China and Africa has evolved, it remained a one side movement since raw materials go to China and come back as industrial products (Dijk, 2009: 15)

2. Chinese foreign direct investment (FDA) in Africa

FDI is another form of financial support instrument used by China in its relationship with Africa. Generally defined as the investment made by a foreign entity into a business based in another country, FDI should not be confused with FPI, Foreign Portfolio Investment.

The liberalization and globalization have fostered the global growth of the FDI in the recent decades and increased in a considerable way the FDI flows in so many countries, most of which are low and middle-income countries (Pigato, 2000). As a result, Africa has been seen as the third-largest destination of Chinese investment behind Asia and Europe. Most probably because of the foreign-exchange reserves accumulated from its trade surplus with its other partners around the world, China has been in possession of a large amount of Overseas Foreign Direct Investment (Dijk, 2009: 17), which has been used as an investment in most of the African countries and Latin America. Dijk (2009), Cheung et al. (2019), and Pairault (2013) suggested that to understand the Chinese investment in Africa, it is so important to take into account China's "Go Out" policy. The Chinese government, with its aims to conquer the global market, has encouraged its financial institutions and other national enterprises both public and private to invest in Africa (Dijk, 2009: 17; Erşan, 2017).

In fact, in the global economy, the FDI is generally classified into two categories: Inflows and Outflows. The outflows are usually perceived as investments flowing out of one country (home) towards another country's (hosting) economy while inflows are perceived as investments made from a home countries' MNCs. Closely related to trade and development assistance, the annual Chinese FDI has increased over the last decades with the increase in its trade with African countries. This is somehow due to the fact some African countries have been successful in attracting foreign investors thanks to the abundance of raw materials and markets. According to the CARI data, in the period of 2003 to 2018, it has increased from US \$75m to US\$5.4 bn. Once again, as the trade volume, China's FDI flows to Africa has seen an increase compared to that of the U.S. FDI, with the considerable decline in the U.S. FDI since 2010 (Figure 5). In 2008, China's OFDI flow to Africa was 5.49% out of 9.8% of its global OFDI flow (Leung & Zhou, 2014). The stock of foreign investment which amounted to about US \$7.8m in 2007, reached \$ 34.69 in 2015 and US \$46.1m in 2018. According to the UNCTD (2019), the stock of China's FDI in Africa increased by more than 50% between 2013 and 2017. Nevertheless, despite this increase in the amount of the Chinese FDI stock in Africa, it is important to recall that this value isn't as meaningful as it appears when compared to its global stock. For example, in 2012 the global OFDI stock of China was about \$531.94bn, of which \$21.73bn or 4.1% was to Africa. in 2018, this amount increased to \$1982.27bn out of which 46.1 bn or 2.1% go to Africa.

Nevertheless, although the Chinese FDI flow to Africa was about US \$5.5bn in 2008, it has experienced a decrease between 2009-2017 before reattaining the US \$5.38bn in 2018. In the SAIS-POLICY brief No. 8 of April 2017, it has been argued that this decrease in the amount of the Chinese FDI flow was due to the “falling commodity prices and China’s economic slowdown” (Eom et al., 2017: 3). Nevertheless, due to the variations in the estimations, it is difficult to be sure about the amount of the Chinese FDI outflows (Abbink, 2005: 18).

As it has been the case about trade, the Chinese FDI to Africa is almost directed to “resource-rich” reputed countries, except South Africa (Figure 6). But this can be seen as totally normal because FDI inflows are in most of the case directed towards advanced and industrialized or resource-rich countries which have the advantage of an open market (Erşan, 2017: 94). In 2018, 24% of the FDI flow was in DRC and South Africa and 20% in Mozambique and Zambia.

In 2012, more than half of the Chinese OFDI stock to Africa was in South Africa, Zambia, Nigeria, Algeria and Angola. The part of OFDI allocated to South Africa only was more than 20% (Leung & Zhou, 2014). Since then, six years have passed and figure 7 shows that with the exception of Algeria which has been replaced by Zambia, the total stock of the Chinese OFDI has considerably increased with the majority of the Chinese FDI stock concentrated in those countries. This must be a little intriguing when we try to understand why China is investing in such countries. But some authors suggest that it is due to the fact that most of the Chinese enterprises are targeting strategic sectors such as oil, minerals or infrastructure (Abbink, 2005: 19). This is possible because they are state-owned enterprises and thus benefit from governments grants or loans from state-owned banks which allows them to possess liquidity to operate.

Dijk (2009, 17) argued that as well the Chinese investment focus on building the necessary infrastructure for the exploration of resources necessary to its development, it also serves to develop some other activities such as agricultural, telecommunications and manufacturing. The Chinese MNCs have in fact invested in so many sectors in Africa. However, contrary to the UNCTAD data’s suggestion according to which the Chinese investment in SSA is fairly well distributed across different sectors, figure 8 informs us that in 2018, construction, mining and manufacturing were the top largest sectors for Chinese FDI stock to Africa with respectively 32%, 25% and 13% (Figure 8). Contrary to 2015 where mining was sharing the largest part of FDI with 28%, we can see that in recent years the construction sector has emerged in the first place.

This growth in the Chinese FDI flow in Africa is explained by the fact that in recent years, most of its countries have shifted from foreign aid recipients to FDI beneficiaries since the FDI requires an open economic policy, minimum state regulation and economic integration. Also, when we look at FDI stock by sector, we see that infrastructure construction is the leading sector. There is no doubt that China focuses on this sector because it has understood the need for infrastructure in most of the African countries for their economic development. The World Bank 2018’s report “Lifelines: The Resilient Infrastructure Opportunity” highlighted the different challenges faced by fragile countries and their communities from infrastructure disruptions (Hallegatte et al., 2019).

Similarly, the African Economic Outlook (AfDB 2018) estimates Africa’s need for infrastructure about \$130 and \$170 billion per year, with an annual shortage of about \$68 and \$108 billion. And especially because China’s infrastructure assistance to Africa is not a recent thing (Cheung et al., 2010: 5), we can in this regard, assume that this is one of the positive aspects of the Chinese presence in Africa. It is even argued that infrastructure was one of the very first sectors in which China invested in Africa even back in the 1970s (Cheung et al., 2012: 5; Renard 2011: 20). This can be seen today though all over Africa, whether in terms of the industries developed or in terms of competitive services executed in the public sector by building large infrastructural projects, such as railways, roads, and diverse other infrastructures

rehabilitation and construction (Moyo, 2016: 64). All over the continent, more than 35 countries are having official infrastructural contracts with China, with however the largest in terms of need being Nigeria, Angola, Sudan, and Ethiopia (Pairault, 2014: 20).

3. Chinese Foreign Aid

China's relationship with Africa, as seen below has seen a lot of development since the founding of the PRC in 1949 and especially in the last two decades. China who was once in the top countries receiving international aid has shifted from being a recipient to a successful donor (Manning, 2006, Woods, 2008 quoted in Tan-Mullins et al. 2010: 860). This change in the international system has created a kind of divergence in the way development assistance was provided because this new aid donor's structure came with several features (Erşan, 2017:15). Contrary to the DAC donors, the recently emerged donors and particularly China, while refusing to use the term "Donor" (Chaponnière, 2009: 57), want their assistance to be seen as a 'partnership'. As result, China's aid initiatives in Africa in the form of economic or technical cooperation have increased remarkably in the last decades. This is because, with the advent of South-South cooperation, the global South wants its cooperation to be based on mutual benefit in which it sees its economic and technical assistance as win-win instead of one party receiving from another party named donor. After the second FOCAC forum in Addis Ababa in January 2006, the Chinese government released a white paper on China's Africa policy emphasizing the need for a win-win attitude in the development of their cooperation (Chaponnière, 2009: 60). During the third FOCAC Forum, the Chinese government announced that its aid to Africa would double between 2006-2009 through the increase in soft loans and other social projects (Chaponnière, 2009: 56).

Although the Chinese aid, unlike the DAC donor is provided in the form of concessional loans, we should, however, recognize that the other features constitute its aid structure because its modus operandi gives it an advantage in regards to the Western donors to the extent that whereas the poor state of Africa's infrastructure is widely recognized to be a major constraint on its development, only a small proportion of Western aid is devoted to infrastructure improvement. Another thing about China's aid is that it does not emphasize political conditions, and this strategy is by far more attractive to African countries in regard to the Westerns (Assefa, 2018: 92). However, Wang and Ozanne (2010: 11) argued that the unconditionality of Chinese aid does not mean that it comes with no strings attached. It simply means that they perceive it as a self-interest feature that gives the opportunity to the needy countries to have access to its aid. Except that, the unconditionality policy is also usually perceived as rooted in China's foreign policy which is founded with the non-interference principle as a core pillar. Since the formulation of the Five Principles of Peaceful Coexistence in 1950s, this principle has been the basis of its foreign policy. However, China is also attacked by its detractors for its own human rights record, plus its political system which has nothing in common with the Western donors and thus makes it difficult to impose political conditions on others. But China always responds by arguing that a country's political development is endogenously determined by its level of economic development and therefore, democracy should be promoted once this country reaches a certain level of development (Wang and Ozanne, 2010: 11).

This modus operandi has been for a long time a source of polemic and disagreement between analysts about the nature of China's ODA and most importantly the motives it chooses one country as its main recipient rather than another country (Bräutigam, 2011, p. 203). As Brautigam highlighted it, the international financial architecture is constituted of numerous kinds of flows. Although she argued that knowing more about the Chinese development aid is crucial in understanding its foreign policy and statecraft (Bräutigam, 2011: 203), she recognized unlike Chaponnière (2009: 56) that the lack of transparency of China's official aid program hampers the possibility of understanding the difference of its foreign aid from the ODA as defined by the OECD DAC (Brautigam, 2011 quoted in Carter, 2017: 4). However, it has been widely accepted that China's equivalent of ODA is generally provided in the form of three instruments namely grants, interest-free loans, and concessional loans (State Council, 2011-2014;

Carter, 2017: 2; D. Bräutigam 2011: 204). It is worth recalling that the grants and interest-free loans are managed by the MOFCOM which is in charge of the state finances while the concessional loans are managed by the Exim Bank. China does provide it aids as financial, technical assistance, with an emphasis on the development of the agricultural sector by training farmers in Chinese institutions (Jian-Ye, 2007: 9), and educational programs etc. According to the SAIS-CARI estimations, the Chinese governments, banks, and contractors granted about US\$ 148bn loans or a total of 1,077 of commitments carried out without financial transfer and affected towards the building of infrastructure in most of the countries that benefit from it. Throughout the continent, Chinese investment is largely concentrated in transport and energy. Some of the countries that benefited much in these sectors are Nigeria, Kenya and Ethiopia. Until today, the major sectors financed by the Chinese loans are transportation (44.2%), energy (37.8%) and mining (18.6%).

There are so many examples of Chinese investment in Africa like mentioned and even, more and more the number is growing. From that, it can be seen that in only a few years, China has become one of the main loaners of the continent. But the problem is that the level of debt in some countries keeps climbing. In Zimbabwe, the indebtedness increased from 48% of the GDP in 2013 to 82% in 2017. And in Mozambique in the same period, it doubled to reach 102% of the GDP. In total, according to the World Bank ⁷, 27 countries of Africa had a worrying increase in the level of their debt in 2017. By receiving more loans than all the other countries, Angola has been Africa's larger loan receiving country from China followed by Ethiopia and Zambia (See figure 9).

This makes some observers worry that many of the African countries won't be able to pay back these debts, maintaining them in what has been called the "debt trap". The Jubilee Debt Campaign, campaigning for poor countries debts to be cancelled, estimated that about 20% of debt held by African governments is owned by China. Aware of that, the Chinese government added, concessional loans with the aim to favour bilateral aid which was until 1995 in form of donations. In fact, the role of interest-free loans and concessional aid has led China to carry out regular debt relief ⁸. In this perspective, and at the occasion of the first FOCAC in 2000, was announced a debt cancellation of \$1.2bn of debt or an equivalent of two years overdue obligations (Jian-Ye, 2007). After this first cancellation, was followed in November 2006 by an announcement of another 1.3bn cancellation in debt provided by the end of 2005 as interest-free government loans owned by 33 of the heavily indebted and least developed countries.

4. Chinese ODI to Africa

Except from the three instruments mentioned so far, has to be added another important instrument, most of the time overlooked, yet is seen as an important channel through which China interacts with Africa (Cheung et al., 2010: 6). In fact, the Chinese private enterprises, investing in terms of ODI, also play an important role in the African countries economy and therefore should not be neglected while assessing the effect of the Chinese in Africa since they are under the direct supervision of the Chinese government (Pairault, 2013: 261).

In this regard, a recent study has been conducted in 2018 by W. Chen, Dollar and Tang on the analyse of the "sectoral pattern of the ODI from China to Africa, with no surprising conclusions. Having covered a total number of 2005 deals at the firm level within 49 African countries, the authors found that the top five destinations of the Chinese ODI were Nigeria, South, Zambia, Ethiopia and Egypt.

As shown in Table 1, with a total number of 240 deals or 12%, Nigeria is the lead followed by South Africa and Zambia with respectively 152 and 125. Furthermore, the study showed that about 72 % of the

⁷ International DEBT Statistics 2017 available on <https://datatopics.worldbank.org/debt/pdf/ids-2019.pdf>

⁸ At the China-Africa Forum of 2000, China cancelled 1.4 billion debts for 31 countries.

total ODI investment are in service sectors, while 15 per cent of the projects are in manufacturing sectors, with the remaining portion almost divided among agriculture and natural resources (W. Chen et al., 2018: 621).

Table 2 shows that the two sectors that received the most Chinese Outward Direct Investment (ODI) in terms of the number of projects are business services (1053 projects) and import and export (539 projects). The results of this study aren't so different from another study conducted just some years before. Although the stock of the Chinese ODI to African countries only represented about 0.6% of its global FDI stock, the authors however found that the destination of these ODI was not identical to those receiving the Chinese FDI. According to this study, the top recipients of the Chinese ODI was South Africa, Nigeria, Algeria, Sudan, Zambia and Angola (Pairault, 2013: 269). These countries accumulated a total percentage of 75% out of the total flow between 2003-2009 with only South Africa receiving 50%.

Nevertheless, contrary to Pairault (2013) who explained the large amount of FDI to those countries, Chen (2018) in the straight line of Brautigam (2009), refuted this popular perception according to which a large amount of the Chinese private ODI is only engaged in natural resource-related countries (W. Chen et al., 2018: 621).

Discussion and Conclusion

Contrary to Western engagement in Africa, what we've seen above is that the Chinese involvement with Africa does not implicate any kind of political manoeuvres, at least to the best of our knowledge. Even if China is seen in the words of Hufbauer et al (1990, quoted in Levitsky and Way, 2010: 28) as part of the "Black knights" whose aim resided in using soft power to spoil the western efforts in promoting democracy as argued by some (Ambrosio, Bader et al, Tolstrup, Kavalski quoted in Börzel 2015, 520), the truth remains that this group of countries seen as "the illiberal rest" still constitute a source of incredible support to the global south's development. Having emerged from that group, China has developed a unique strategy that allows it to become a success story in Africa. The latest evidence of this evolvement as a success story can be the decision of Burkina Faso in 2018 to sever its diplomatic ties with Taiwan and establish relations with China⁹. This is because China sees Africa as a marketplace where as a partner, both can develop and entertain win-win relations.

Moreover, as Brautigam argued, the strong engagement of China with Africa is somehow based on its belief that economic development can be the cure of conflict and instability (Brautigam 2009 quoted in Erşan, 2017: 65). While the western partners are responsible for conflicts and economic destabilization in Africa (Nielsen et al., 2011: 220; Nunn & Qian, 2014: 21), Beijing brings infrastructures such as bridges, roads and dams. Contrary to traditional donors who explicitly show assistance for democratization by providing aid supposed to improve political institutions and support different types of interest groups (Carothers, 2009 quoted in Ziaja, 2020: 2), China with its reputation of being an autocracy found it more preferable to engage itself in a business perspective with its partners in general and African in particular. Its policy of non-interference has granted China the trust of the African governments which have progressively seen it as more objective than any partner that they ever had. Moreover, as discussed in the third section of this chapter, one of the most important factors in China's success is undoubtedly the institutionalization of its relation with Africa by launching in late 2000 the FOCAC as a mechanism to deal with Africa as a whole with the exception of countries that entertain diplomatic relations with Taiwan. However, it is worth recalling that although China entertains a relationship with almost all of the African countries, the impact of this relationship varies, and evaluating it necessitates to take into account a diverse number of factors whether it is trade, FDI or Aid and their quantity. It has been argued that China goes to

⁹ FRANK CHING, Africa is China's success story, 2018. Accessible at <https://www.businesstimes.com.sg/opinion/africa-is-chinas-success-story>

Africa for the natural resources of some of its countries and therefore only focus its presence on those countries. Yet it has been observed that it has been considering investing in some countries such as Kenya, Zambia or Namibia. This suggests that although the energy sector represents a crucial role for the Chinese involvement in Africa, other resource-based engagements such as cotton plantation, infrastructures, telecommunications or textile manufacturing are also playing an important role. This large number of possibilities that offer African countries in terms of business probably explain why China is more present in a country than in another one. Nevertheless, the complexity in assessing the Chinese influence in African countries seems to be caused by some other factors such as their incapacity to properly develop their institutional capacity, legal and political framework necessary to their development. Although China is seen as a reliable partner capable of financially supporting Africa in investment and new technologies, the truth is that, if its African partners do not seize this opportunity to foster their economic development, their relationship with China won't be much different as that of the Westerners. In order to avoid this situation, it's therefore important for African countries to realize that the need to fix the terms of their cooperation with China because this latter is not in a position of knowing what is needed for African countries. Moreover, African countries should work to improve their business environment in order to benefit from Chinese foreign investment, because it has appeared that only an economic relationship with China does provide an alternative to the African dependence on western countries.

References

4. *The Role of FOCAC - China in Africa—AGE (African Growing Enterprises) File*. (n.d.). Institute of Developing Economies. Retrieved 27 November 2020, from https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_04.html
- Abbink, J. (2005). Being young in Africa: The politics of despair and renewal. *Vanguard or Vandals: Youth, Politics and Conflict in Africa*, 1–34.
- Alden, C. (2007). *China in Africa* (1 edition). Zed Books.
- Assefa, F. Z. (n.d.). *INCREASING COMPETITION BETWEEN CHINA AND WEST IN AFRICA*. 155.
- Ayenagbo, K. (2015). Sino-Africa economic and Chinese foreign direct investment in Africa on bilateral trade relations. *Journal of African Studies and Development*, 7(7), 172–182.
- Börzel, T. A. (2015). The noble west and the dirty rest? Western democracy promoters and illiberal regional powers. *Democratization*, 22(3), 519–535. <https://doi.org/10.1080/13510347.2014.1000312>
- Brautigam, D. (2009). *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. OUP Oxford.
- Bräutigam, D. (2011). Chinese development aid in Africa: What, where, why, and how much? *Where, Why, and How Much*.
- Busse, M. (n.d.). *China's Impact on Africa—The Role of Trade, FDI and Aid*. 41.
- Carter, B. (n.d.). *A literature review on China's aid*. 20.
- Chaponnière, J.-R. (2009). Chinese aid to Africa, origins, forms and issues. *The New Presence of China in Africa*, 55–82.
- Chen, C.-K. (n.d.). *CHINA IN AFRICA: A THREAT TO AFRICAN COUNTRIES?* 38(2), 23.
- Chen, W., Dollar, D., & Tang, H. (2018). Why Is China Investing in Africa? Evidence from the Firm Level. *The World Bank Economic Review*, 32(3), 610–632. <https://doi.org/10.1093/wber/lhw049>
- Cheung, Y.-W., de Haan, J., Qian, X., & Yu, S. (n.d.). *China's Outward Direct Investment in Africa**. 39.
- Dijk, M. P. van (Ed.). (2009). *The new presence of China in Africa*. Amsterdam University Press.
- Edoho. (2011). Globalization and Marginalization of Africa: Contextualization of China—Africa Relations. *Africa Today*, 58(1), 103. <https://doi.org/10.2979/africatoday.58.1.103>
- Eom, J., Hwang, J., Atkins, L., Chen, Y., & Zhou, S. (2017). The United States and China in Africa: What does the data say? *P U B L I C A T I O N S*, 18, 8.
- Erşan, Y. (2017). *Developing south-south cooperation between China and Africa: A case study on South Africa* [Master's Thesis].
- Fuchs, A. (2019). The motives of China's foreign aid. In K. Zeng, *Handbook on the International Political Economy of China* (pp. 391–410). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781786435064.00031>

Gifford, R. (2010). *Panda-Huggers and Dragon-Slayers*: 3.

Hallegatte, S., Rentschler, J., & Rozenberg, J. (2019). *LIFELINES: The resilient infrastructure opportunity*. The World Bank.

Hutchison, A. (1975). *China's African revolution*. <https://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=XF2015016535>

Jian-Ye, W. (2007). What drives China's growing role in Africa. *International Monetary Fund*.

Kamal, R., & Haroon, O. (2019). China in Africa. In J. Syed & Y.-H. Ying (Eds.), *China's Belt and Road Initiative in a Global Context* (pp. 235–255). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-14722-8_10

Leung, D., & Zhou, L. (2014). Where are Chinese investments in Africa headed. *World Resources Institute*, May, 15.

Levitsky, S., & Way, L. A. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the Cold War*. Cambridge University Press.

Meja, V. (2014). Making South-South cooperation partnerships work for Africa: A situational analysis and policy recommendations. *Rethinking Partnerships in a Post-2015 World: Towards Equitable, Inclusive and Sustainable Development*, 85.

Morin, J.-F., & Paquin, J. (2018). *Foreign policy analysis: A toolbox*. Springer.

Mourdoukoutas, P. (n.d.). *What China Wants From Africa? Everything*. Forbes. Retrieved 9 August 2020, from <https://www.forbes.com/sites/panosmourdoukoutas/2019/05/04/what-china-wants-from-africa-everything/>

Moyo, S. (2016). Perspectives on South-South relations: China's presence in Africa. *Inter-Asia Cultural Studies*, 17(1), 58–67.

Nielsen, R. A., Findley, M. G., Davis, Z. S., Candland, T., & Nielson, D. L. (2011). Foreign Aid Shocks as a Cause of Violent Armed Conflict. *American Journal of Political Science*, 55(2), 219–232. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00492.x>

Nowak, W. (2019). Trade of China and India with Africa after the 2008 Financial Crisis. *Insight Turkey*, 21(1), 41–51.

Nunn, N., & Qian, N. (2014). US Food Aid and Civil Conflict. *The American Economic Review*, 104. <https://doi.org/10.1257/aer.104.6.1630>

Nye Jr, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs.

Outlook, A. E. (2018). African Development Bank. 2018. URL: https://www.afdb.org/Fileadmin/Uploads/Afdb/Documents/Publications/African_Economic_Outlook_2018_-_EN.Pdf (Accessed 20.04. 2019).

Pairault, T. (n.d.). *Chinese direct investment in Africa. A state strategy?* 27.

Pigato, M. A. (2000). *Foreign direct investment in Africa: Old tales and new evidence*. The World Bank.

Ramo, J. C. (2004). *The Beijing Consensus*. Foreign Policy Centre London.

Renard, M.-F. (2011). China's Trade and FDI in Africa. *China and Africa: An Emerging Partnership for Development*, 25, 1–38.

- Schoeman, M. (2007). *China in Africa: The rise of hegemony?* <https://repository.up.ac.za/handle/2263/4019>
- Schoeman, M. (2008). China and Africa: Whose Challenge and Whose Opportunity? *Africa Spectrum*, 43(3), 403–413. JSTOR.
- Shinn, D. H., & Eisenman, J. (2012). *China and Africa: A century of engagement*. University of Pennsylvania Press.
- Tan-Mullins, M., Mohan, G., & Power, M. (2010). Redefining 'Aid' in the China-Africa Context: Redefining 'Aid' in the China-Africa Context. *Development and Change*, 41(5), 857–881. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.2010.01662.x>
- Thompson, D. (2005). *China's soft power in Africa: From the "Beijing Consensus" to health diplomacy*. na.
- tutor2u. (2020, December 20). *Foreign Direct Investment in Africa* (<https://www.tutor2u.net/>) [Text/html]. Tutor2u; Economics | tutor2u. <https://www.tutor2u.net/economics/reference/foreign-direct-investment-in-africa>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2019). *World Investment Report 2019: Special Economic Zones*. UN. <https://doi.org/10.18356/8a8d05f9-en>
- Wang, X., & Ozanne, A. (n.d.). *Two Approaches to Aid in Africa: China and the West*. 30.
- Zezeza, P. T. (n.d.). *The Africa-China relationship: Challenges and opportunities*. 42.
- Ziaja, S. (2020). More donors, more democracy. *The Journal of Politics*, 82(2), 433–447.

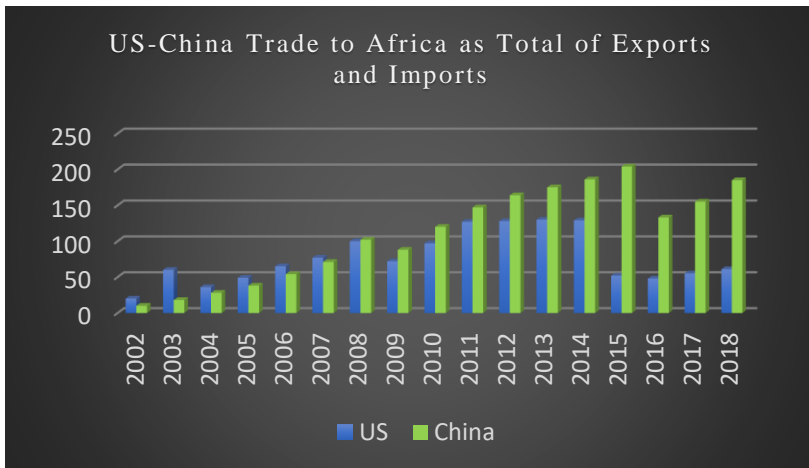
Figures and tables

Figure 1: Evolution of the China Trade with Africa.



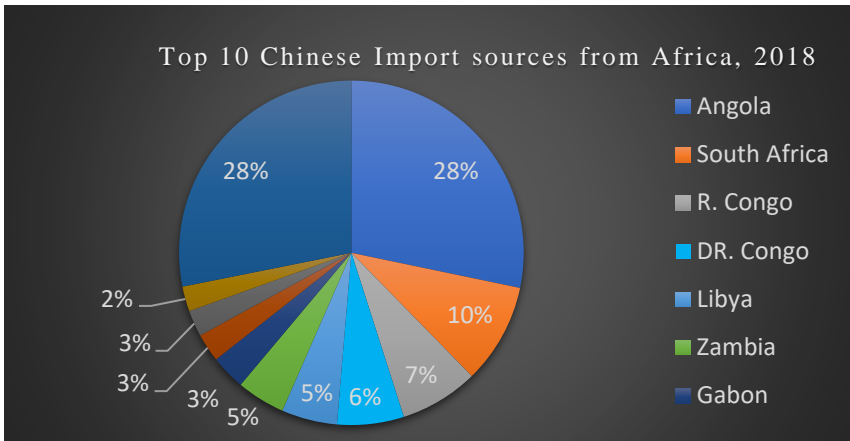
Source: John Hopkins China-Africa Research Initiative

Figure 2: US and China’s Trade with Africa.



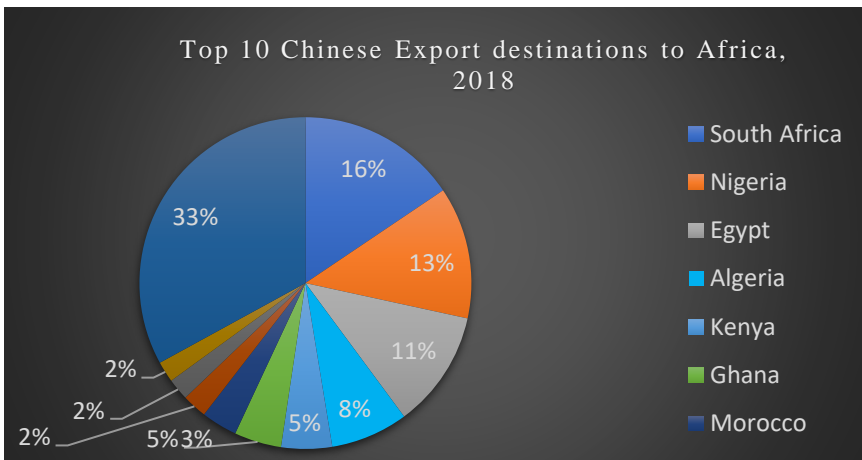
Source: Author’s composition from the John Hopkins China-Africa Research Initiative’s data

Figure 3: Chinese import from Africa.



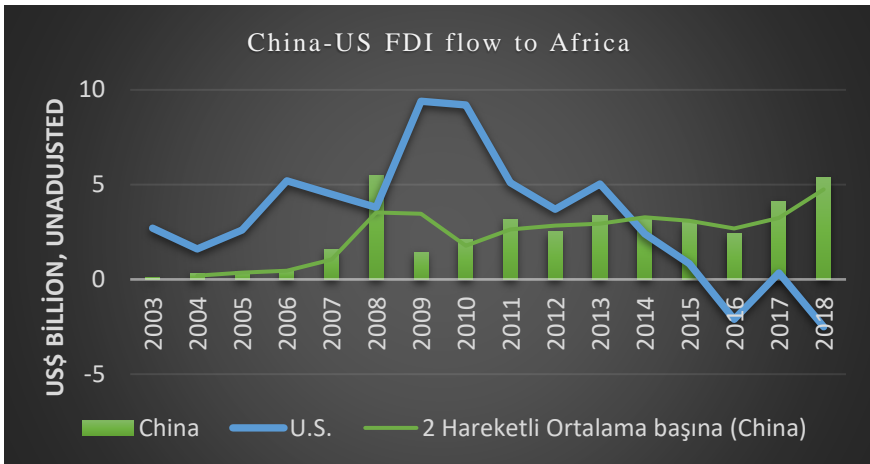
Source: Johns Hopkins China-Africa Research Initiative

Figure 4: Chinese export to Africa.



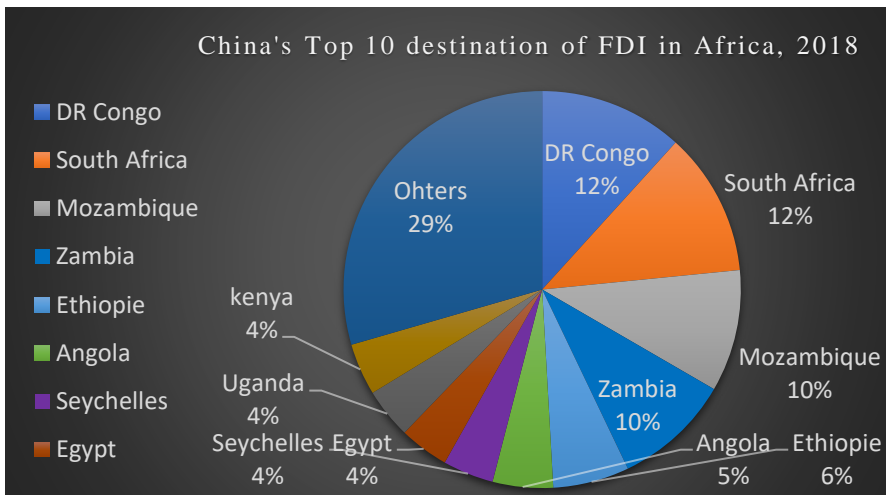
Source: Johns Hopkins China-Africa Research Initiative

Figure 5: China-US FDI flow to Africa.



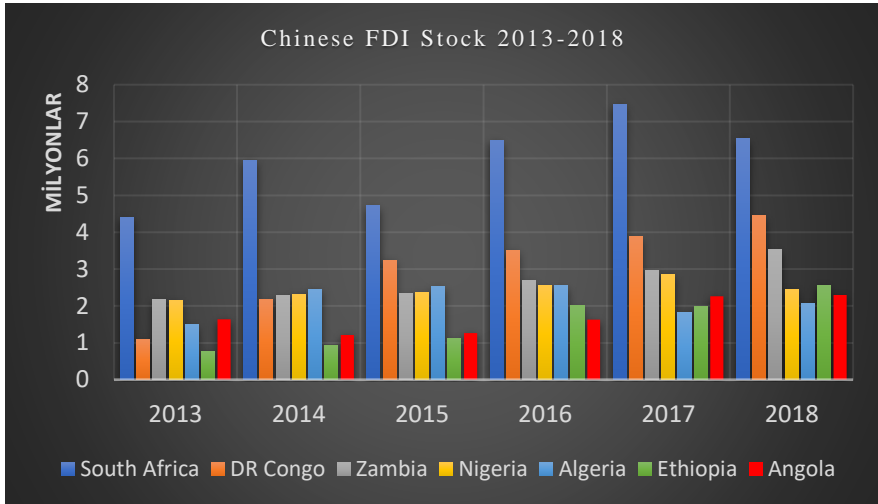
Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative

Figure 6: China's top destination of FDI to Africa.



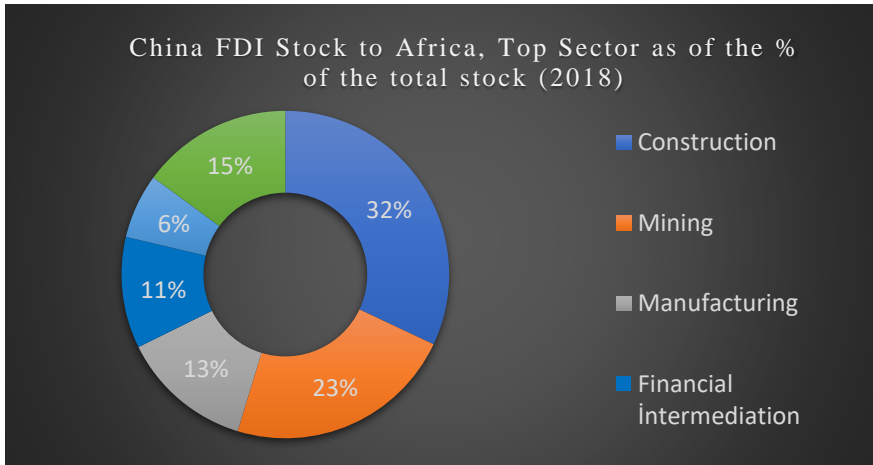
Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative.

Figure 7: Top countries with the Chinese FDI stock in the selected period.



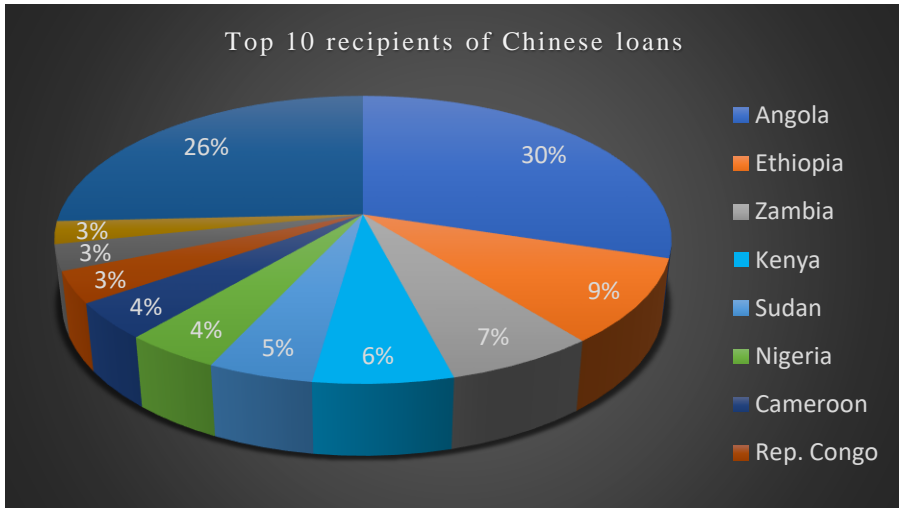
Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative

Figure 8: FDI Stock per sector in Africa.



Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative

Figure 9: Top 10 recipients of Chinese loans



Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative

Table 1: China ODI by country in term of the number of the projects

Country	Number of Projects	Number of firms
Nigeria	404	240
South Africa	280	152
Zambia	273	125
Ethiopia	255	114
Egypt	197	99
Congo (DRC)	193	80
Ghana	192	90
Angola	189	80
Zimbabwe	167	68

Tanzania	149	85
Sudan	148	78
Kenya	137	71
Algeria	123	75
Mozambique	94	41
Uganda	89	45
Gabon	71	23
Mali	68	33
Namibia	66	30
Mauritius	65	40
Cameroon	60	28

Source: China's Ministry of Commerce Transaction-level ODI Data in W. Chen, Dollar, and Tang (2018).

Table 2: Chinese ODI by sector in Africa.

Sector ID	Sector description	Nb of Deals
Agriculture		
2	Vegetable products	72
1	Live animals; animal products	41
	Manufacturing	
12	Articles of stone, plaster, cement, etc.	96
15	Machinery and mechanical appliances; electrical equipment; parts thereof.	76
10	Textiles and textile articles	75
3	Prepared foodstuffs; beverages, spirits and vinegar; tobacco	64
11	Footwear, headgear, umbrellas, etc.	54

5	Products of the chemical or allied industries	45
13	Other manufacturing	45
16	Vehicles, aircraft, vessels and associated transport equipment	40
8	Wood and articles of wood.	35
6	Plastics and articles thereof; rubber and articles thereof	22
17	Miscellaneous manufactured articles	17
9	Pulp of wood or of other fibrous cellulosic material	15
7	Raw hides and skins, leather, etc.	9
Service		
21	Business service	1053
20	Wholesale and retail	693
24	Import and export	539
18	Construction, transportation, storage and postal services	392
22	Finance	68
19	Information transmission, computer services and software	14
23	Social service	12
Mining		
4	Mineral products	319
25	Petroleum, water and electricity production and supply	45
Total		3841

Source: China's Ministry of Commerce Transaction-level ODI Data (1998–2012), in W. Chen, Dollar, and Tang (2018).

GÜNEY AFRİKA’NIN ZULU HALKI

ZULU PEOPLE OF SOUTH AFRICA

Yıl 2, Sayı 1, ss.66-83.

Year 2, Issue 1, pp. 66-83.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 26.12.2021

Submitted: 26.12.2021

Kabul Tarihi: 20.01.2022

Accepted: 20.01.2022

Atf Bilgisi / Reference Information

Büyüktavşan, H. Z. (2022). Güney Afrika'nın Zulu Halkı, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (1) , 66-83.

Hatice Zehra BÜYÜKTAVŞAN

TİKA-Mali Hizmetler Uzmanı, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bölge Çalışmaları Enstitüsü Afrika Çalışmaları
Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, hzbuyuktavsan@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2667-5351

Öz

Afrika geçmişten günümüze kadar kendilerine özgü geleneklere, dini inançlara, değerlere, dillere ve birbirinden farklı yaşam tarzlarına sahip birçok kabileye ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde yoğun olarak Güney Afrika'nın KwaZulu-Natal bölgesinde yaşayan ve hâlâ geleneklerine bağlı bir yaşam tarzı süren Zulu yerlilerinin oluşturduğu etnik grup da bu kabilelerden birisidir. Bu çalışmada başta Zulu kabilesinin tarihine, en önemli kralları Shaka Zulu dönemine ve bugün bile konuşulan başarılı Zulu Savaşları'na ışık tutulmaya çalışılmıştır. Akabinde Zulu toplumunun kendine özgü dili, dini inanışları, aile yapısı, mimarisi, kıyafetleri, ekonomisi, yiyecekleri, müzikleri, dansları, törenleri ve mitolojik özellikleri incelenmiştir. Sonrasında Zulu kabilesinin toplum yapısı, adalet sistemi, yönetim yapısı, askeri sistemi ve tıbbi tedavi süreci genel hatlarıyla ele alınmıştır. Afrika'da kendi geliştirdikleri yöntem ve gelenekleri ile özgün bir hayat süren Zulu yerlileri, Afrika kıtasının özünün bir yansımasıdır. Sömürgeleştirilmiş tüm Afrika toplumlarında olduğu gibi Zulu halkının da yaşam biçimleri ve gelenekleri sömürgeciler tarafından silinmeye çalışılmıştır. Ancak Zulular, tüm bu olumsuzluklara rağmen kölelik düzenine ve kimliksizleştirilmeye karşı bütün gücüyle mücadele ederek varlığını sürdürmeye çalışan Afrika'nın güçlü bir topluluğu olmayı başarmıştır. Bu başarıda büyük payı olan Zuluların güçlü imparatoru Shaka Zulu unutulmamalıdır. Bu mücadelenin en önemli sembolü olan Shaka Zulu, ölümünden sonra bile halkını bir arada tutmaya yetecek kadar güçlü bir topluluk yapısı bırakmış ve halkının öz benliğinin korunmasına büyük fayda sağlamıştır. Bu varsayımlardan yola çıkarak makalede, Zulu halkı genel hatlarıyla betimleyici ve açıklayıcı bir yöntemle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zulu, Kabile, Shaka Zulu, Kültür, Gelenek, Zulu Savaşları, Güney Afrika

Abstract

Africa has hosted many tribes with their unique traditions, religious beliefs, values, languages and different lifestyles

from the past to the present. One of these tribes is the ethnic group of Zulu natives, who live densely in today's KwaZulu-Natal region of South Africa and still lead a life depending on their traditions. In this study, the history of the Zulu Tribe, the most important kings of the Shaka Zulu period and the successful Zulu Wars, which are spoken even today, were tried to be shed light on, ceremonies and mythological features were studied. Afterwards, the social structure, justice system, administrative structure, military system and medical treatment process of the Zulu Tribe were discussed in general terms. Zulu natives, who have lived a unique life in Africa with their own methods and traditions, are a reflection of the essence of the African continent. As in all colonized African societies, the lifestyles and traditions of the Zulu people were tried to be erased by the colonists. However, despite all these negativities, the Zulus managed to become a strong community of Africa, which struggled with all its might against the slavery system and de-identification. Shaka Zulu, the powerful emperor of the Zulus, who played a large part in this success, should not be forgotten. Shaka Zulu, the most important symbol of this struggle, has left a strong enough community structure to keep his people together even after his death and has greatly benefited the preservation of his people's true self. Based on these assumptions, in the article, the Zulu people were analyzed with a descriptive and explanatory method in general terms.

Keywords: Zulu, Tribe, Shaka Zulu, Culture, Tradition, Zulu Wars, South Africa

Structured Abstract

Within the scope of this study, the Zulu Tribe in South Africa, which has a life depending on its traditions, has been studied in general terms. The Zulu Tribe is a people belonging to the Bantu ethnic group in the state of KwaZulu-Natal on the South-eastern coast of the Republic of South Africa. The Zulu people, with a population of 10-11 million, are the most populous ethnic group in South Africa today. The Zulus, like other African communities, have been exposed to colonial policies for a long time. Despite all these negativities, thanks to the legacy left by their great emperor Shaka Zulu, they managed to protect their own identity to a great extent.

In the first part of the study, the history of the Zulu Kingdom and Shaka Zulu are studied in general terms. The history of the Zulu Tribe had long passed as the struggle of small clan communities with each other. For this reason, war was a daily routine for the Zulu People. That changed, however, with Shaka, the illegitimate son of a local Zulu chief within the tribe. Shaka Zulu was born in 1787 and was exiled with her mother to Mitthethwa, her mother's village, for illegitimacy. Shaka, who was raised as a warrior by Dingiswayo, the chief of the Mthethwa tribe, served Dingiswayo as a warrior for 10 years and stood out with his courage and abilities in this process. With the death of Dingiswayo in 1818, Dingiswayo's army joined Shaka's army and afterwards, Shaka Mthethwa transformed his state, which was founded on the foundations of the state, into a well-organized central Zulu Empire with a number of successful reforms.

In the second part of the study, the history of the Zulu Wars with the Boers and the British is examined. Although the Zulus were defeated by the Boers in these battles, they remained a potential force in the region and defeated the British in the historic war before they surrendered themselves. In addition, during the Great Migration and the war, Dingane succeeded in preventing the movement of Boer nomads to the region called KwaZulu-Natal today and showed that they were a strong community.

Subsequently, Zulu Language, which is a Bantu language spoken by about 10 million people as a mother tongue and by 15 million people as a second language in South Africa, is briefly examined. Afterwards, the Zulu religious structure, which emerged as a result of the interaction of traditional belief and Christianity, is briefly examined.

In another part, the economic structure of the Zulu people based on activities such as agriculture, animal husbandry, hunting, tourism and basket weaving is examined. Afterwards, the architectural features of the buildings of the Zulus living in villages, especially as clans, are examined. Subsequently, the traditional clothes of the Zulu People and the values expressed by these clothes in the traditional structure are mentioned. In another section, the hierarchical family structure in which women obey men and minors obey adults in the Zulu family structure since the 16th century has been discussed in general terms. In this

structure, particular attention has been drawn to the place of women, men, girls and boys and the traditional emphasis in the social structure.

In another part of the study, the basic nutrients of the Zulus are briefly discussed. Afterwards, the general lines of music, dance, ceremonies and mite, which is a way of life for the Zulu people are explained. Subsequently, the social structure of the Zulu Tribe was examined and attention was drawn to the way the Zulu People treated slaves. Afterwards, the justice system of the Zulu society based on unwritten laws for centuries is briefly mentioned.

In another section, the administrative structure of the Zulu Kingdom, which consists of clans, and the rulers who take part in this structure are briefly examined. In the next section, the military system of the Zulu Tribe, which is seen as an important power for centralization, and the weapons used in wars are discussed in general terms. In the last part of the study, the primitive treatment processes they created for those who were injured in war or for various reasons in the Zulu tribe are briefly examined.

As a result, the Zulu people, who define themselves as the "people of the heavens", are one of the most successful and oldest warrior tribes in Africa, who are spoken of even today, with their colorful and traditional lives. In addition, although the Zulu people have been exposed to the colonial order in the past, they have managed to preserve their traditions and lifestyles to a great extent and have become one of the tribes that have become the symbol of Africa.

On the other hand, while representing barbarism for many whites; Shaka Zulu, the legendary leader of the Zulus, who has become a symbol of power for many blacks inside and outside of South Africa, has been a successful king with his reforms. Thanks to his successful work as long as he remained in power, he managed to keep the Zulus, one of South Africa's largest and most populous tribes, together even after his death.

Giriş

Zulu kabilesi, günümüzde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin geneline dağılmış halde olsa da özellikle Güney Afrika'nın güneydoğu sahilindeki KwaZulu-Natal eyaletinde yoğun olarak yaşamaktadır. Zulular, Bantu etnik grubu içinde bulunan bir halktır. Zulu halkı yaklaşık olarak 10-11 milyon civarındaki nüfusu ile bugün, Güney Afrika'nın en kalabalık etnik grubu olarak bilinmektedir (Duman, 2020: 115). Zulular, genelde kabileler halinde yaşayagelmışlerdir ve günümüzde çoğunluğu köylerde yaşamak ile birlikte şehir hayatına uyum sağlamış olan toplulukları ise az sayıdadır.

Dünyanın tanınmış Afrikalı kabilelerinden biri olan Zulu kabilesi, Güney Afrika'nın tarihi, kültürel, siyasi ve ekonomik hayatının en önemli parçalarından birisidir. Ayrıca Zulular, İngilizlerin büyük itibar kaybettiği Isandlwana Savaşı'nda, kendisinden daha donanımlı olan İngiliz ordusunu, başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği mücadele sonucu mağlup etmesiyle tanınır. Zulu halkı, "zulu"nun kelime anlamının "cennet" olması sebebi ile Zulu efsanelerinde "cennetin insanları" olarak anılmaktadır (Cope, 1981: 43; How Southafrica, 2017).

Geçmişte bir dönem Afrika kıtasının güneyindeki en etkin güçlerden biri olan Zulu kabilesi, Britanya Krallığı'nın ateşli silahlar ile yürüttüğü sömürgecilik faaliyetlerine karşı mızrakları ile karşılık vermiş ve nihayetinde yenilmiş olsa da tüfeklere karşı mızraklarla yürüttüğü amansız mücadelesi ile nam salmış güçlü bir halktır (Bayram, 2017). Ayrıca Apartheid döneminde "Inkatha Özgürlük Partisi"nin çekirdeğini oluşturan Zulular, ırkçı Apartheid rejimine karşı verilen mücadelede yerli gücün bir simgesi olarak görülmüştür (Beyaz Tarih, 2020). Ancak Zulu kültürü, toprak ve verleşim hakları için verilen savaşların çok ötesine uzanır. Onları gelenek ve ritüel merkezli bir kültürdür.

Hazırlanan bu çalışma ışığında öncelikle Zuluların karakteristik yapısı olmak üzere; geçmişten günümüze kadar kültürel birikimleri genel hatlarıyla araştırılmıştır. Türkçe literatürde bu konuda daha önce yapılmış çalışmaların azlığı görülerek hazırlanan bu çalışma sonucunda, literatüre katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilecek bilgi ve değerlendirmeler, açıklayıcı, betimleyici bir metotla nicel veriler kullanılarak kaleme alınmıştır. Bu çalışma yürütülürken, tartışmaya özgünlük katacak kişisel görüşlere de yer verilmiştir.

1. Zulu Krallığı'nın Tarihi ve Shaka Zulu

Zulu kabilesinin Afrika coğrafyasındaki tarihi, uzun dönemler boyunca küçük klan gruplarının birbirleri ile olan mücadelesi olarak gerçekleşmiştir. Özellikle otlak klanları ve diğer etnik gruplar arasında, bölgede bitmek bilmeyen bir rekabet olmuş ve savaş o dönemde Afrika'nın güneyinde yaşayan Zulular için günlük bir rutin haline gelmiştir (Bayram, 2017).

Zuluların en bilinen lideri olan Shaka, önemsiz küçük bir Zulu şefliğinin hükümdarı olan Senzangakhona'nın oğludur. Annesi Nandi, bir Langeni şefinin kızıdır. Sözlü kaynaklara göre Shaka'nın, Zulu toplumunda yerel dilde "ukuhlobonga" olarak bilinen ve bekâr gençler arasında izin verilen bir flörtleşme sonucu 1787'de doğduğu düşünülmektedir. Ayrıca Shaka'nın annesi ve babasının geleneksel geleneğe göre evli olmadığı iddia edilmektedir. Daha güvenilir bir açıklamada ise Nandi ve Senzangakhona arasındaki ilişkinin yasadışı olduğu ve Shaka'nın Langeni topraklarında, yani Nandi'nin amcası Nguga'nın çiftliğinde doğduğudur. Senzangakhona, babalığını reddetse de Nandi'yi üçüncü karısı olarak almıştır. Mutsuz devam eden evlilik sonrasında ise bir süre sonra Nandi, Shaka ile birlikte Mitthethwa'ya sürgüne gönderilmiştir (SAHO-Shaka Zulu, 2011).

Shaka, zor şartlarda geçen çocukluk döneminin ardından gençlik yıllarında Mthethwa kabilesinin şefi Dingiswayo'nun yönetiminde bir savaşçı olarak yetiştirilmiştir. Ardından yaklaşık 10 yıl savaşçı olarak Dingiswayo'ya hizmet etmiş ve bu süre zarfında kendisini cesareti ve yetenekleri ile ön plana çıkarmıştır. Bu dikkat çeken başarısı ile birlikte Zulu kabilesi şefinin gayri meşru çocuğu olmasının da öğrenilmesi ile Shaka, Dingiswayo tarafından bölüğünün komutanı yapılmıştır. Shaka'nın kendi kabilesi olan Zulular, o dönemde Mthethwa kabilesine vergi ödüyorlardı (Deflem, 1999: 377; Monteiro-Ferreira, 2005: 351). Yani Dingiswayo şefliğinin bir parçası ve küçük bir Zulu klanı idiler (Gilbert & Reynolds, 2019: 383). Bu kapsamda Zulu Krallığı'nın bilinen ilk hükümdarı güneydoğu Afrika'daki Bantu nüfusunun Nguni konuşan bir grubu olan Mthethwa'nın şefi Dingiswayo'dur. 1808'den 1818'e kadar iktidarda olan Dingiswayo, Mthethwa bölgesini çevreleyen çeşitli şeflikleri fethetmiş ve farklı topluluklar arasındaki iç savaşlara son vererek onları tek bir hükümet altına almayı amaçlamıştır (Deflem, 1999: 376).

Shaka'nın babası Senzangakhona, 1816'da ölmüş ve yerine başka bir meşru evlat olan Shaka'nın küçük kardeşi Sigujana geçmiştir. Shaka, Sigujana'nın yönetimini, Dingiswayo'nun desteği ve üvey kardeşinin yardımı ile düzenlediği bir suikast sonucu devirmiş ve yeni Zulu lideri olmuştur. Shaka, Dingiswayo'nun devletin üstünlüğünü kabul etmiş ve rakip kabile Ndwandwe şefi Zwide tarafından Dingiswayo'nun öldürülmesine kadar onlara yıllık vergi ödemeye devam etmiştir. Dingiswayo'nun ölümü ile ordusu, 1818'de Shaka'nın ordusuna katılmış ve çevredeki şeflikleri tek başına fethederek gücünü artırmış ve yeni bir krallık inşa etmeye başlamıştır (SAHO-Shaka Zulu, 2011).

Shaka'nın ilk amacı; Dingiswayo'nun kurduğu Mthethwa devletin temelleri üzerine kurmuş olduğu devletini, iyi örgütlenmiş bir merkezi Zulu İmparatorluğu haline getirmektir (Gilbert & Reynolds, 2019: 383). Bu amaçla kabile içerisinde siyasi, kültürel, sosyal ve askeri olmak üzere birtakım reformlar yapmıştır. Özellikle Shaka'nın askeri alanda geliştirdiği savaş taktikleri ve icat ettiği silahları bugün bile kullanılmaktadır. Bu reformlar sayesinde devlet, ordu ve din adamları işbirliği ile halk arasında güçlü bir toplumsal bağ oluşturmuş ve bu güçlü birliğin avantajlarından yararlanmak isteyen diğer küçük etnik

grupları imparatorluğuna dâhil etmiştir. Ayrıca Shaka, Batılı sömürgecilerin tıbbi malzeme yardımı gibi sebepler ile Zulu sınırları içerisine girmelerine müsaade etmiş ve onların savaş teknolojilerini gözlemleme fırsatı bulmuştur (Deflem, 1999: 377). Böylece Shaka Zulu, küçük ve etkisiz olan bu Afrika kabilesini yürüttüğü etkili politikalar sonucu krallık haline getirerek; kabilesinin ününü dünyaya duyuran askeri bir deha olmuştur. Bu kapsamda Shaka'nın saltanatı, Zulu Krallığı tarihinde çok önemli bir dönem olarak görülmektedir.

1820'ye gelindiğinde ise yeni silahlar ile donattığı güçlü ordusu ile kanlı savaşlara giren Shaka, Güneybatı Afrika'daki tüm kabileleri egemenliği altına almıştır. Shaka'nın saltanatı sırasında bir milyondan fazla insanın ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir. Shaka'nın 1818 ve 1828 arasındaki savaşları, Güney Afrika'nın çeşitli bölgelerinde Difaqane, Mfecane, Lifaqane ve Fetcani olarak bilinen bir dizi zorunlu göçe ve birçok insanın ölümüne sebep olmuştur. Shaka'nın saldırılarından kaçan mülteci gruplar, batıya doğru ilerleyerek Limpopo ile Gariep Nehri arasında önlerine çıkan şeflikleri, sürüleri ve mahsulleri yok etmişlerdir. Böylece eski şeflikler ortadan kalkmış ve yenileri kurulmuştur (SAHO-Shaka Zulu, 2011).

1828 yılında Shaka, üvey kardeşi Dingane tarafından organize edilen ve koruması Mbopha ve diğer üvey kardeşi Mhlangana'nın da işbirliğinde yapılan bir suikast sonucu öldürülmüştür (Deflem, 1999: 378; SAHO- Shaka Zulu, 2011). Shaka'nın krallığını kurmak için başlattığı savaşlar, bir milyondan fazla insanın ölümüne sebep olsa da Shaka, yine de bir halk kahramanı olarak anılmaktadır. Dahası bıraktığı miras sayesinde; günümüzde Güney Afrika'nın en büyük etnik gruplarından biri olan Zulu halkını yıllarca bir arada tutmayı başarmıştır (Beyaz Tarih, 2020).

Shaka'nın, kardeşlerinin suikastı sonucu ölmesinin ardından kardeşlerin aralarındaki mücadele, son kardeş iktidara gelmeyi başarana kadar 10 yıl boyunca devam etmiştir. Sonrasında yabancıların da etkisiyle Zulu Krallığı zayıflamış, küçük topluluklara ayrılmış ve idare, kralın kuzenleri veya yakınlarının eline geçmiştir (Monteiro-Ferreira, 2005: 351).

2. Zulu Savaşları

Shaka'nın 1828'de ölümünden sonra Zulu İmparatorluğu'nun başına geçen Dingane döneminde Zulular, Güney Afrika'da Hollandalı, Alman ve Fransız asıllı yerleşimciler olan Boerler ile mücadele etmiştir. Böylece Zulular ile sömürgeci Avrupalılar arasındaki ilk çatışma, Boerler (Voortrekker) olarak bilinen Hollandalı işgalciler arasında yapılmıştır (Bayram, 2017).

Hollandalıların 1652'de Cape'e yerleşmelerinden sonra oluşmuş olan bu topluluk, 1795'e kadar Hollandalılar, 1806'da ise İngilizler tarafından yönetilmiştir. Ancak Boerler ile İngilizler arasında süregelen anlaşmazlıklar, 1834'de İngilizlerin köleliği kaldırması ile daha da artmış ve böylece Boerler kitleler halinde iç kısımlara göç etmeye başlamıştır (Arif, 2015). 1836'da gerçekleştirilen ve "Büyük Göç" olarak adlandırılan bu göçü engellemek isteyen Zulular, yerlilerden oluşan bir ordu kurmuştur (Koşar, 2014: 3). 1838'de Kral Dingane, Kanlı Nehir Savaşı'nda 500 kadar Boer yerleşimciye karşı büyük başarı elde etmiştir. Ancak kardeşi Mpande, Boerler ile anlaşarak abisine ihanet etmiş ve 1840'ta Dingane'yi iktidardan devirtmiştir. Akabinde Boerler, Zulu ordusu ile karşılaştıkları zaman; atlı birlikleri ile Zulu hatlarına ara vermeden anlık saldırılar düzenleyerek ateş açmış ve sonrasında geri çekilmiştir. Bu süreç, Zulu askerlerinin tekrar toparlanıp saldırmalarına olanak tanımamış ve 1000'den fazla Boerli asker, 12 bin kişilik Zulu ordusunu yenmeyi başarmıştır (Arif, 2015; Günarslan, 2020: 554). Bu savaşta 10 bin Zulu yerlisi ölmüş ve Zulular, Boerler tarafından yenilmiş olsa da bölgede potansiyel güç olarak kalmaya devam etmiştir. Ayrıca Zulular, kendileri teslim olmadan önce tarihi savaşta İngilizleri yenmiştir (Aras, 2004: 13). Bu büyük göç ve savaş sürecinde Dingane, günümüzde KwaZulu-Natal adı verilen bölgeye, Boer göçebelerinin hareketini engellemeyi başararak güçlü bir yönetici olduğunu göstermiştir (Gilbert & Reynolds, 2019: 386).

Zulu Krallığı bu dönemin sonucunda, 1838-1872 yılları arasında nispeten barışçıl bir düzende yönetilmeye devam etmiştir. 1872-1884 yılları arasında ise son bağımsız Zulu Krallığı'nı, Mpande'nin oğlu Cetshwayo yönetmiştir (Mahoney, 2003: 2). Cetshwayo, 60 bin askerden oluşan bir ordu ile İngilizlere saldırmıştır. 1878'in sonlarında Cetshwayo, İngiliz ordularını dağıtmış ve çıkardıkları ayaklanma ile İngilizleri büyük zarara uğratmıştır. Bu durumun sonucu olarak İngilizler, Cetshwayo'dan verdikleri zarara karşılık tazminat ödenmesini istese de Cetshwayo bunu reddetmiştir. Bunun üzerine Lord Chelmsford komutasındaki İngiliz birlikleri, 22 Ocak 1879'da Zulu topraklarına saldırmış ve Zulu ordusu; İsandhlwana dağının yamacında kamp kurmuş halde bulunan 800 İngiliz askerini katletmiştir. Bu savaş Zulu ordusunun son görkemli başarısıdır. Top ve silahlılarla saldıran İngiliz alayı, mızrak ve sopalarla karşılık veren ve başarılı bir savaş stratejisi uygulayan Zulu birlikleri karşısında bozguna uğramıştır (Monteiro-Ferreira, 2005: 347).

Bunun üzerine İngiliz güçleri komutanı Lord Chelmsford görevden alınmış ve yerine Garnet Wolseley getirilmiştir. Afrika'da almış oldukları bu ilk yenilginin ardından tekrar saldırıya geçen İngiliz ordusu, Zulu Krallığı'nı ele geçirene kadar mücadele etmiş ve sonunda Cetshwayo teslim olmuştur. Böylece İngiliz denetimine giren Zulu toprakları, 1897'de İngiliz idaresindeki Natal eyaletinin bir parçası haline gelmiş ve krallıktan Zululand'da bir şefliğe dönüşmüştür. 1884-1913 yılları arasında ise Cetshwayo'nun oğlu Dinuzulu tarafından yönetilmiş olan Zulular; daha sonraki zamanlarda bağımsızlıklarını tekrar kazanabilmek için mücadele etmiş olsalar da hiçbir girişimde başarı sağlanamamıştır. Böylece Zulu halkı, topraklarındaki yerleşimcilerin idaresi altında yaşamaya devam etmiştir (Maj, 2014: 37).

3. Zulu Dili

Nijer-Kongo dil ailesinin bir parçası olan Zuluca ya da Zulu dili (IsiZulu), Bantu dillerinin Nguni alt grubuna aittir. Günümüzde Zulu dili yaklaşık 10 milyondan fazla kişi tarafından anadil; 15 milyon kişi tarafından ise ikinci dil olarak konuşulmaktadır. Bu kapsamda Zuluca, Güney Afrikalıların yaklaşık % 22,7'sinin ana dilidir. Her ne kadar bu dili konuşanların % 95'i Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yaşasa da Malavi, Zimbabve, Eswatini ve Mozambik'te de bu dili konuşanlar bulunmaktadır. 1994'te Güney Afrika Cumhuriyeti'nin 11 resmi dilinden biri olan Zuluca, Güney Afrika'da evde en çok konuşulan ve ayrıca nüfusun yarısı tarafından anlaşılabilen bir dildir. Diğer Bantu dillerinin çoğu gibi Latin alfabesi ile yazılan Zuluca'ya, misyonerlik faaliyetleri sonucu ilk olarak İncil çevrilmiş ve ardından 1859 yılında Zulu dilinin gramer kitapları yazılmıştır (SAHO-Zulu, 2011; SA-V-Zulu Language, 2021; OHIO University, 2021).

Zulu dili modern dilindeki seslerin çoğunu San ve Khoi dillerinden almıştır. Ayrıca Xhosa ve Zulu dilleri, bir dilin lehçesi olarak kabul edilecek kadar dilsel yakınlık göstermektedir. Zulu ses sistemi, Khoisan dillerini konuşanlardan ödünç alınan tıklama seslerini içeren üç türe sahiptir. Zulu kelimelerinin çoğu sesli harfle bitmektedir. Günümüzde IsiZulu, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde "ulusal" bir dil olarak kabul edilmektedir (SA-V-Zulu Language, 2021; Britannica, 2013; OHIO University, 2021).

4. Din

Zulu halkı, sömürgecilik döneminde Hristiyanlık dinini benimsemiş olsa da Zuluların geleneksel ritüelleri tamamen yok olmamış; geleneksel inanç ve Hristiyanlık dininin etkileşimi sonucu karma bir ritüel anlayış ortaya çıkmıştır. Zulu inançlarında manevi dünya büyük önem taşımaktadır (Duman, 2020: 115). Özellikle ata inancına dayanan Zulu kültüründe atalar, aile uyumu, sosyal düzenin korunması ve barıştan sorumlu tutulmaktadır. Kadın atalar akrabalık sisteminin önemli bir parçasını oluştursa da Zulu kültüründeki pek çok ritüel, erkek atalar etrafında örgütlenmektedir. Ritüeller soyun birlikteliğini sağlamak ve yaşamak için yaşayanlar ve ölenler dâhil olmak üzere tüm akrabaların bir araya geldiği durumlardır. Bu ritüellerde ölen atalar, aile hayatının yaşayan üyeleri olarak kabul edilir ve şimdiki zaman üzerindeki etkileri

yeniden belirlenir ve onurlandırılır (Mayer & Viviers, 2016: 104-105).

Zulular, “Abaphansi” ve “Amadlozi” isimli atalarının ruhlarına inanmaktadırlar. Bu ruhlar "ilk gelen" olarak adlandırılan seçkin ruhlardır. Ata kültürüne dayanan Zulu dininde mutluluk, sağlık ve güvenlik gibi sorunların çözümü: Ataların ruhlarına yapılan fedakârlıklara ve o ruhlarla varılan antlaşmalara bağlıdır. Dini inanışlarında atalarını inancın merkezine koyan Zulularda: Ataların öseler bile ruhları ile yeryüzüne yerleştiklerine ve hâlâ yaşayanlar ile ilişki kurmaya devam ettiklerine inanılmaktadır. Bu bağlamda ataların ruhlarının, rüyalar, hastalıklar ve bazen yılanlar şeklinde dünyaya geldiğine inanılmaktadır. Ayrıca doğum, ergenlik, evlilik ve ölüm gibi dönemlerde yapılan törenlerin; atalar ile iletişim kurma zamanı olduğuna da inanılmaktadır. Yine ataların ruhlarına saygısızlık yapanların kötü talih getireceğine ve hissedilen derin saygının ise büyük fayda getireceğine inanılmaktadır. Eğer bir aile üyesi, atalarının gazabının sonuçlarına maruz kalırsa bu durum toplumda yıkıcı olarak düşünülmemiştir. Aksine bireyin aileye karşı görevini yerine getirememesinin meşru bir ifadesi olarak görülmektedir (Mbeje, 2017: 4; Cohen, 2006: 228). Yine Zulu geleneklerinde doğal otlar ve dualar, iksir ve büyü için kullanılmış ritüelistik araçlardır (Zenooz, 2013: 80).

5. Ekonomi

19. yüzyılın ortalarından önce köylerde yaşayan Zulu halkının ekonomisi tarım, hayvancılık ve avcılığa dayanmaktadır. Başlıca mahsulleri mısır iken; keçi, kümes hayvanları ve sığır en önemli geçim kaynakları olmuştur. Özellikle sığırları, besin olarak et ve süt elde etmek için kullanmanın yanı sıra savaş kalkanı ve savaş giysisi yapımı için gerekli olan deriyi elde etmek için de yetiştirmişlerdir. Ava çıktıklarında ise kabile ritüeli olarak aslan ve fil gibi büyük hayvanları avlayarak gözlerini ve kalplerini de yemişlerdir. Bu sayede korku veya umutsuzluğu yenebileceklerine inanmışlardır (Mbeje, 2017: 3).

Günümüzde ise kırsal alanlardan yaşayan Zulu halkı başta sepet örmeciliği ve boncuk işçiliği olmak üzere zanaatkarlık, dokumacılık ve çanak çömlek ile geçimini sağlamaktadır. Kadınlar ve çocuklar bira elekleri, paspaslar ve sepetler örmekte ve ayrıca mutfak eşyası olarak da kullanılan süslenmiş su kabakları yapmaktadır. Erkekler ve erkek çocukları kemik ve ahşaptan tepsi, koltuk başlığı ve sandalye gibi çeşitli ev ve süs eşyaları oymaktadır. Boncuk işi ise çoğunlukla kadınların yaptığı bir iştir (Everyculture, 2021).

Eski zamanlarda, Zulular tohum, devekuşu yumurta kabuğu, hayvan dişleri ve metal gibi doğal malzemelerden boncuklar yapmışlardır. Günümüzde ise bir kabile grubunu diğerinden ayırmak için çeşitli renk kombinasyonlarından oluşan cam boncuklar kullanılmaya başlanmıştır. Boncuklar ayrıca sembolik bir dile benzer karmaşık bir anlam taşımaktadır. Renklerin anlamlarına göre sevgi, kur, keder, kıskançlık, yoksulluk ve kayıp gibi konularda mesajlar iletmek; manevi aşk, sadakat, anavatan, ev içi memnuniyet, deniz, tarla, çim gibi olumlu kavramları ve düşmanlık, hoşnutsuzluk, dedikodu, uyumsuzluk ve hastalık gibi olumsuz kavramları sembolize etmek için kullanılmaktadır (Fitzgerald, 2007: 9).

Günümüzde şehirlerde yaşayan Zulular ise küreselleşme sonucu gelişen sanayi sektörü kapsamında fabrikalarda da çalışmaktadır. Yarı özerk olan Zululand’da yaşayan halk için en önemli ekonomik gelir kaynağı ise; Güney Afrika’nın doğal rezervlerinin çoğuna sahip oldukları topraklardaki turizmdir (Bayram, 2017).

6. Mimari

Klanlar halinde köylerde yaşayan Zulular, arı kovanı şeklindeki yuvarlak kulübeler kümesinden oluşan dairesel bir yerleşim alanında yaşamaktadır. Kadınlar ve erkeklerin birlikte inşa ettiği bu evler yazın sıcağa kışın ise soğuğa karşı korunmak amacı ile inek gübresi ve çamur karışımından oluşan bir madde ile sıvanmaktadır (Bayram, 2017).

“Umuzi” adı verilen bu evlerin arı kovanı şeklinde olması aile merkezli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Boddy-Alistair, 2020). Bu yapılar, genişletilmiş bir çiftlik evi içinde eksiksiz bir yaşamın sürdürülebileceği bağımsız bir ekonomik birimdir. Her umuzinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kendine ait sığırları, mısır ve sebzelerin yetiştirildiği tarlaları vardır. Umuzi, mümkün olduğu müddetçe doğuya bakan eğimli bir zemin üzerine inşa edilmektedir. Eğitim ana girişe doğru düşmekte ve ana kulübe, en yüksek zemine yer almaktadır. Böylece ana konut, umuzinin geri kalan kulübelerini rahat bir şekilde görmektedir. Bu dairesel yapılanmış kulübelerin merkezinde, umuzinin sığırlarının yaşadığı ve tahılın yeraltı çukurlarında depolandığı “isibaya” bulunmaktadır. Yakın zamana kadar umuzi, “umnumzane” olarak bilinen muhtarların eşlerini ve çocuklarını, küçük erkek kardeşlerinin ailelerini ve evli oğullarını içermektedir. Ancak günümüzde sosyal yapıların değişmesi ve kentleşme ile birlikte umuzi; genellikle bir aile reisinin ve onun eşlerinin ve çocuklarının yaşadığı küçük bir yapıya dönüşmüştür (Magubane, 2022).

Ayrıca yuvarlak bir döngüde 100-300 arası “ikhanda” olarak bilinen kulübelere inşa edilen, Zulu savaşçılarının askeri kışlası olan ve aynı zamanda kralın otoritesinin yayılma merkezi olarak da bilinen “amakhanda”lar vardır. Zulu savaşçılarının 3-5 tanesi bir kulübeyi paylaşmıştır. Her birinin üstünde kralın ikamet ettiği özel mahaller olarak “isigodlo” adı ile bilinen çitle çevrili alanlar vardır. Amakhandalar, Shaka döneminde 14 civarında iken Cetshwayo’nun döneminde 27 âdete çıkmıştır. Kralın sevdiği amakandası bulunmakla birlikte bunlar arasında gidip gelmekte serbesttir (Knight & McBride, 1995: 9).

7. Kıyafetler

Zulu halkının geleneksel kıyafetleri, çok süslü olmayan çeşitli renklerdeki basit deri ve örgü örtülerden oluşmaktadır. Özellikle Zulu kadınları için sosyal bir konu olan kıyafet, kadınların medeni hallerini göstermektedir. Bakire ve evlenmek isteyen bir Zulu kadını, çimden veya boncuklu pamuk iplerden yapılmış etekler giyerek ve göğüslerini açık bırakarak vücudunu gururla sergilemekte; saçlarını kısa tutmaktadır. Nişanlı bir Zulu kadını ise saçlarını büyük kafa kasketleriyle büyütme ve müstakbel ailesine saygının bir göstergesi olarak göğsünü dekoratif bir bezle kapatmaktadır. Evli bir Zulu kadını ise evli olduğunu belirtmek için vücudunu örtmektedir. Ayrıca evli kadınlar, sığır veya keçi derisinden yapılmış diz boyu ve geleneksel bir siyah etek olan “isidwaba” giymektedir (Demandafrika, 2021; Everyculture, 2021; Eshowe, 2022).

Yine evli kadınlar “ureyisi” olarak adlandırılan kolyeler takmaktadır. Geleneksel bir Zulu düğününde ise gelinler statü sembolü olarak “isicholo” adı verilen özel geniş bir şapka takmaktadır. Ayrıca gelinler omuzlarına, kayınvalideye saygının bir göstergesi olarak “ibhayi” denilen pelerin veya şalı giymektedir. Hamile kadınlar ise bebeğin ağırlığını desteklemek için kuru otlardan yapılan; cam veya plastik boncuklarla kaplanmış “isibamba” olarak bilinen kalın bir kemer takmaktadır. Yine bekâr kızlar dirseklerine, ayak bileklerine ve bel çevrelerine “izincu” adı verilen burgulu boncuklardan oluşan uzun şeritler takmaktadır. Ayrıca genç kızlar, kolyeler ve boncuklu saç bantları takmaktadır. Kız çocukları ise boyunlarına ve bellerine boncuk işi takmaktadır (Eshowe, 2022; Vuk’uzenzele, 2007).

Erkekler ise ön ve arkaya asılan iki şerit deri kemer giymektedir. Başlarını ise kürk ve tüyle süsleyen erkekler; ayrıca kollarına ve bacaklarına keçi derisinden yapılan fırfırlı bantlar takmaktadır (Everyculture, 2021). Erkekler özellikle bambu yapraklarından yapılan “umncedo” ile ön taraflarını örtmektedir. Hiçbir şey giymeseler bile görgü kuralları gereği; iç çamaşırı sayılan umncedo ile ön taraflarını örtmeleri gerekmektedir. Ayrıca hemen hemen tüm erkekler, umncedo üzerine “umutsha” denilen temel Zulu kıyafeti olan bez parçasını giymektedir. Ayakları için ise “imbadada”yı kullanmaktadırlar (Knight & McBride, 1995: 18). Ayrıca “isicoco” olarak bilinen bir halka lifin saça bağlanmasıyla yapılmış; kömür ve sakız karışımı ile kaplanmış ve balmumu ile cilalanmış olan Zulu başlıklarını evlenmiş erkekler takmaktadır (Boddy-Alistair, 2020).

Rütbenin göstergesi olan leopar derisi ise sadece “izikhulu” (yüksek rütbeli savaşçı/meclis üyesi) ve oğulları tarafından giyilebilmektedir. Ayrıca bir leopar avlandığı zaman derisinin kabile şefine götürülmesi gerekmektedir. Tipik bir savaşçı “ibutho” kıyafeti ise: sığır derisi bir kemer, su samuru ya da leopar derisi bir kafa bandı, kötülüğü önlemek için takılan kolyeler ve bir tüy ile savaş kalkanından oluşmaktadır. Savaş kıyafeti ile giyilen kalkana “ihavu” denilmektedir. Sadece savaşta birini öldüren savaşçıların boynuna ise “imbhata” adı verilen dairesel bir sığır derisi takılmaktadır. Yine kıyafetleri süslemek için kullanılan evlilik ve rütbe simgesi olan çeşitli renlerdeki tüyler ve kollarda ve bacaklarda kullanılan inek kuyruğu da Zulu kabilesinde sıkça kullanılmıştır (Knight & McBride, 1995: 20; Vuk’uzenzele, 2007).

8. Aile Yapısı

Zulu ailesi ataerkildir ve erkek, hem ailenin reisi hem de otorite figürüdür. 16. yüzyıldan bugüne kadar Zulu aile yapısında kadınların erkeğe, küçüklerin büyüklere itaat ettiği hiyerarşik bir yapı vardır. Bu yapıda aileyi aile reisi yönetmektedir. Hayvancılığın erkekler, ekin yetiştiriciliğinin ise kadınlar tarafından yapıldığı evler, aynı zamanda toplumda üretimin merkezidir (Carton & Morrel, 2017: 821; Everyculture, 2021).

Zulu kabilesinde aile kavramı önemlidir. Zulu geleneğinde aile terimi, atalar dâhil olmak üzere tüm nesilleri kapsayan duygusal bir birimdir. Ayrıca Zulu aile yapısında anne ve babaya; hem yaşamlarında hem de ölümlerinden sonra büyük saygı duyulmaktadır (Mayer & Viviers, 2016: 104).

Çocuğa çok önem veren Zulu halkında ailenin temelini çocuk oluşturmaktadır. Doğurganlık Zulu halkının baskın bir temasıdır (Brindley, 1985: 100). İlk çocuk doğana kadar karı-kocanın evli olduğuna inanılmamaktadır. Ayrıca doğan çocuğun sadece ailenin değil, köydeki herkesin sorumluluğunda olduğuna inanılır. Bu nedenle bir çocuğun sadece doğduğu aile tarafından değil; köydeki bütün insanlar tarafından yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde her çocuğun aynı şartlar içinde büyütüldüğüne inanılmaktadır. Yeni doğan bebekler isim verilmelerinin ardından “imbeleko” adı verilen bir törenle atalara tanıtılmaktadırlar (Mbeje, 2017: 4).

Zulu kabilesinde evlenmemiş Zulu erkeğine “insizwa” denilmiştir. İnsizwanın evlenene kadar babanın evine ait olduğuna ve haklarının ve sorumluluklarının kısıtlı olduğuna inanılmaktadır. Evlendiği zaman bir “indoda” olan Zulu erkeğinin sorumlulukları sadece babasına karşı değil; kendi çekirdek ailesine ve yerel şefine karşı da genişlemektedir. Dahası bir çiftlik evinin muhtarı olan “ummunzana”nın da ayrıcalıklarına sahip olmaktadır (Knight & McBride, 1995: 16). Ayrıca Zulu kabilesinde, 13 yaşına gelmiş bir oğlan çocuğunun erkek olabilmesi için kendisini baştan aşağıya beyaza boyayıp; dağın eteğinde bir hafta geçirmesi gerektiğine inanılmaktadır (Aras, 2004: 65). Zulu erkek çocukları arasındaki en önemli etkinlik çubuk dövüşüdür. Özellikle atalarını onurlandırmak adına kurban ettikleri sığırları korumak için çubuk tutmayı öğrenen erkek çocukları; bu spor sayesinde hem sosyalleşmekte hem de kabilenin savaşçı kültürünü öğrenerek bu kültürü devam ettirmektedir (Carton & Morrel, 2017: 800-805).

Bu toplumda erkekler, her zaman kadınların yaptıklarından sorumlu tutulmuş ve bu sorumluluk sebebiyle eş ya da erkek kardeşler kadınları sürekli kontrol altında tutmak durumunda kalmıştır. Ayrıca evin reisi eşin ne zaman doğum yapacağına ve kız çocuğunun ne zaman evleneceğine karar vermektedir (Carton & Morrel, 2017: 809; Zenooz, 2013: 81). Zulularda soyu sadece erkek çocukların devam ettirebileceğine inanılmıştır. Kadınlar ise ne soyu sürdürebilmiş ne de miras bırakabilmiştir. Ancak kabile hayatında kadına annelik, eş olma ve doğurganlığın ona iyi bir rol vermesi gibi özellikler bu durum ile çelişki oluşturmuştur. Ayrıca kadınlar, oğulları olmayan evlerde sığırları gütmüş ve hatta Zulu Krallığı’nın doğduğu dönemlerde savaşlara da katılmıştır (Carton & Morrel, 2017: 821). Fakat kadına atfedilen bu iyi rollere rağmen ayrıca kabile hayatında ona verilmiş büyücü sıfatı gibi kötü roller sebebi ile olumsuz görüşlere de maruz kalmıştır. Kadının evlendikten sonra, en önemli görevi çocuklara iyi bir annelik yapmak

iken; çocuklarını büyüttükten sonra kendisi öldüğü zaman özgürlüğüne kavuştuğuna inanılmıştır. Ayrıca gelenekler ve inanışlar gereği kadının evin bazı bölmelerine girmesi yasaklanmıştır (Zenooz, 2013: 81).

Zulu topluluğunda evlilik, üremeden sorumlu bir kurum olarak görülmektedir. Zulu kültüründe evlilik sürecinde gelinin babasının, kızını doğurganlığını garanti eden temel kurbanlık hayvanları sağlayarak evlilik birliğini tamamlama ve onaylama görevi de bulunmaktadır. Eğer baba, kurbanlık hayvanları temin etmezse; kızının düşük yapma, gebe kalamama veya bebeklerinin hastalanma ya da ölme gibi talihsiz durumlar yaşaması gibi kötü sonuçlardan sorumlu tutulmaktadır (Thabede, 2020: 11-12). Düğün günü gelin, ahşap kutu olan bir “kist”te kıyafetlerini ve değerli eşyalarını damadın evine götürür. Kist, kültürel bir değer olarak bir tabuta benzetilmektedir. Böylece gelinin, damadın ailesine ve ölümünden sonra da damadın atalarına ait olduğunu gösteren nihai bir kadere vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda gelin köken ailesine geri dönememektedir (Thabede, 2020: 19).

Zulu bağlamındaki evlilik kelimesi “dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkmak” anlamına da gelmektedir. Bununla birlikte Zulu geleneklerinde boşanma hoş karşılanmamaktadır. Çünkü boşanan kadının ebeveynleri, hem hayal kırıklığına uğramakta hem de toplumda geleneksel olarak aile onurlarının yok olduğuna inanmaktadır. Bu sebeple Zulu kadınları sosyal dışlanma sürecinden korkmaları nedeniyle çoğunlukla boşanmayı tercih etmemektedir (Thabede, 2020: 19-20).

9. Zulu Mutfağı ve Yiyecekler

En büyük ekonomik faaliyeti sığır yetiştiriciliği olan Zuluların temel besini “amasi” denilen kurutulmuş süttür. Fermente süt olan amasi içeceği, sütün bir su kabığında kesilmesi ve akabinde peynir altı suyu içeriğinin çıkarılması ile yapılmaktadır. Tadı süzme peynir ve sade yoğurt karışımına benzemektedir. Zulular, amasi içeceğinin erkekleri güçlü kıldığına inanmaktadır. Amasi ayrıca sindirim sistemini de güçlendirmektedir (SA-V-Zulu Cuisine and Food, 2021; South Africa, 2021).

Sığır yetiştiriciliğinden ve avcılıktan elde edilen hayvanların kurutulmuş etleri, yulaf lapası, besin değeri yüksek olan kremli yapıdaki “utshwala” içeceği, çeşitli bitkiler ve tahıllar Zulu kabilesinin temel yiyecekleridir. Patates, mısır, soğan, domates ve balkabağı ise geleneksel yemeklerde kullanılan sebzelere aittir. Tatlı patatese benzeyen ancak daha lifli yapıda olan kök sebze “amandumbe” de Zulu mutfağı için son derece önemlidir. Zulu Kabilesinde sığır eti, cinsiyete ve yaşa göre bölünmektedir. Erkekler baş ve ön bacakları, kadınlar kaburgaları ve içkembeği, genç erkekler ise arka bacakları almaktadır. Ayrıca et yemeklerinin ölçüleri, erkeklerin yaşını ve sosyal statüsünü göstermektedir. Diğer taraftan sığır eti, Zulu düğün yemeklerinin vazgeçilmezlerinden bir tanesidir. Yine savaşlarda ordunun yiyecek kaynağı bir avuç kurutulmuş et ve buzağı karaciğerinden oluşmuştur (SA-V-Zulu Cuisine and Food, 2021; Knight & McBride, 1995: 45; Karen, 2019). Zulu geleneklerinde öküzler ise yalnızca reşit olma törenleri ve düğünler gibi özel günlerde kesilip yenilmektedir (Siyabona Africa, 2022).

Buharda pişirilen ve genellikle et veya köri eşliğinde sunulan geleneksel Zulu ekmeğine ise “ujeje” denilmektedir. Mutfakta kullanılan baharatlar kimyon, tuz, biber ve Hintlilerden alınan köridir. Zulu yemekleri birkaç aile tarafından birlikte hazırlanmakta ve aynı tencereden yenmektedir. Yemekler genellikle üçayaklı tencereler kullanılarak açık ateşte pişirilmekte; ahşap kâselerde ve tahta kaşıklar ile servis edilmektedir. Günümüzde ise yemek servisinde genellikle emaye tabaklar kullanılmakta ve yemek pişirmek için açık ateş yerine soba tercih edilmektedir. Kei elması, kırmızı süt ağacı, num-num, yabani muşmula ve maymun portakalı tükettikleri meyvelerin başında gelmektedir. Marula meyveleri ve mobola Erikleri ise yağ yapımı için baskılanmaktadır. “Umfino” denilen yabani ispanak, Yahudi ebeğümeçi ve manyok gibi yabani otlar ise ormanlardan toplanan yiyeceklerdir (Karen, 2019; Mirriahi, 2017).

Günümüzde Zulu yemeklerinin sonunda mısırdan yapılan ve çikolata, kuru erik ve kremadan yapılan

bir sos ile süslenen muhallebi tatlısı sunulmaktadır. Zulu yemek geleneklerinde bulunan diğer tatlılar ise baharatlı kurabiyeler, kuru meyveler ve kızarmış hamurlar gibi yiyeceklerdir (Mirriahi, 2017).

10. Müzik, Dans, Törenler, Folklor ve Mit

Zulu halkı arasında sözlü olarak ifade edilemeyen duyguları temsil etmesi sebebi ile müziğe büyük bir saygı duyulmaktadır. Bu nedenle şarkı söylemeyi çok sevmektedirler. Müzik yapmak için davulların ve birçok vurmali çalgının çıkardığı sesi kullanmaktadırlar. Ayrıca “Ingungu” adı verilen bir davulları olan Zulular, ritüelleri esnasında fiziki ve ruhani değerleri aşlamak için bu davulu çalmaktadırlar (Mbeje, 2017: 3).

Doğum, düğün ve cenaze gibi tüm törenlerde dans edilmekte ve tüm danslara davul eşlik etmektedir. Yani bir Zulu bireyinin büyümesindeki nerdeyse tüm aşamaları göstermek için müzik ve dans performansı gösteri yapılmaktadır (Mbeje, 2017: 3; Everyculture, 2021; Xulu, 2005: 45). Bu kapsamda Zulu kültüründe her özel güne adanmış bir dans bulunmaktadır. Örneğin “av dansı” “savaşçı Zululara ava çıkmadan önce cesaret vermek için bir mızrak eşliğinde yapılan danstır. “Indlamu”, düğünlerde iki dansçı tarafından davulların ritmine ayak uydurularak yapılan geleneksel bir savaş dansıdır. “Reed dansı”, sadece evlenmemiş kızların başlarının üzerinde uzun bir kamış tutarak dans ettiği yıllık bir etkinliktir (Demandafrika, 2021). Küçük kalkanın dansı ise genellikle kraliyet törenlerinde yapılan ve askeri birliği teşvik ettiğine inanılan ritmik bir danstır (Siyabona Africa, 2022).

Zulu folkloru hikâyeler, şiirleri ve atasözleri yoluyla aktarılmıştır. Bunlar Zulu tarihini açıklar ve ahlaki dersler içermektedir. Krallar ve hayattaki büyük başarılar için okunan övgü dolu şiirler popüler kültürün bir parçası olmuştur (Everyculture, 2021).

Ayrıca Zulu kabilesinde bazı özel günlerde kadınlar ve kızlar, alışılmış erkeksi davranışlar sergileyerek; tanrıçalara şarap ve yemek ikram ederek şarkılar söylemektedir. Bu özel günlerde erkekler kulübelerde saklanarak dışarı çıkmaktan men edilmekte ve çıkmaları durumunda ise cezalandırılmak için kadınlar tarafından saldırıya uğramaktadır. Bu özel törenin amacı erkek egemen toplumda kadınların haklarını savunmak ve kadınlar aleyhine oluşmuş olan tabular ile mücadele etmektir. Zira Zulularda erkekler çoğunlukla kadınların yaptıklarından sorumlu tutulmuştur. Dahası eş veya erkek kardeşler sürekli kadınları kontrol altında tutmuştur. Ayrıca soy yalnızca erkek çocuklar üzerinden devam etmiştir (Zenoos, 2013: 81).

Zulu mitolojisi hepsi hayvanlarla ya da doğal fenomenlerle ilişkilendirilen sayısız tanrı figüründen oluşmaktadır. Zulu kabilesi çevresinde yaşayan tüm bölge hayvanları ve doğal olaylar tanrıları ile ilişkilendirilmekte ve kozmolojileri Tanrı tarafından çeşitli biçimlerde karakterize edilmektedir. Örneğin “Umvelingqangi” tüm yaşamdan sorumlu bir erkek tanrı, “Unomkhubulwano” iyi hasat döneminde gıda güvenliğini sağlayan bir kadın tanrıça iken; gök gürültüsünün olduğu zamanlarda havayı kontrol eden bir tanrının da var olduğuna inanılmaktadır (Mbeje, 2017: 3).

11. Toplum Yapısı

Zulu toplumu geçmişten günümüze kadar iyi tasarlanmış bir sosyal yapıya sahiptir. Bu sosyal yapı, Zulu halkının görgü kurallarının kaynağı olan saygıya dayanmaktadır. En alt düzeydeki hizmetçiden ilahî hükümdara kadar tüm hane halkı için görev ve görgü kuralları ile ilgili açık kurallar tanımlanmıştır (Eshowe, 2021). Diğer taraftan Zulu halkının toplum yapısında ekonomik sınıflar bulunmamaktadır. Ancak toplumsal yapıda hiyerarşik bir yapılanma mevcuttur. Örneğin kral ve üst düzey yöneticiler tarlalardan elde edilen mahsulden fazla pay almamış; hatta tarlalarını da çalışanlar arasında dağıtmışlardır. Toprak mülkiyeti konusunda çıkan anlaşmazlıklar ise yeni bir tartışmaya imkân vermemek için liderlerin

kararlılığı ve cesareti ile çözülmüştür (Zenooz, 2013: 68).

Zulu toplumunun hiyerarşik yapısının en tepesinde kral bulunmaktadır. Bu yapının ikinci sırasında ise krala rapor veren şefler veya “amakosiler” yer almaktadır. Bu unvan ailenin en büyük oğlu tarafından miras alınır ve günümüzde ise kadınlar da amakosi rolünü alabilmektedir. Üçüncü sırada ise köyün yaşlıları tarafından seçilen ve “induna” olarak bilinen muhtar bulunmaktadır. İnduna şefe (inkosi) rapor vermek, köy meselelerinde hakemlik yapmak ve köy halkı arasında arazi tahsis yapmak görevlerini üstlenmektedir. Hiyerarşik yapının son sırasında ise “umunumzane” olarak bilinen çiftlik reisleri yer almaktadır. Umunumzaneler, halk arasındaki iç anlaşmazlıkları ve yerel sorunları çözme görevine sahiptir (How Southafrica, 2017).

Zulularda klanlık, ülke çapında kabul edilmektedir. Her klanın soy bakımından kıdemli yöneticisi şeftir. Şef, geleneksel olarak toplum yapısında savaşta liderlik ve barışta ise yargıçlık görevini üstlenir. Çoğunlukla şefin yakın akrabası olan induna denilen muhtarlar, Zulu klanlarının bölümlerinden sorumludur. Böylece şef toplumdaki gücünü, klanın farklı bölümlerini kontrol eden indunalar aracılığıyla kullanmaktadır. Ayrıca her klan şefi bir şekilde kral ile akraba olmaktadır (Britannica, 2021).

Afrika kıtasında kölelik çok eski zamanlardan beri var olmakla birlikte; kıtanın yerel toplumlari kölelere zalimce davranmamıştır. Bu kabilelerden biri olan Zulularda da kölelere iyi davranılmış, şefle köleler aynı yemekten tüketmiş, kabile onları kendi evlatları gibi görmüş, onların gelecekte çalışmaları ve zengin olmaları engellenmemiştir (Zenooz, 2013: 67).

12. Adalet Sistemi

Zulu toplum yapısı içindeki adalet sistemi yüzyıllardan beri yazılı olmayan kanunlara dayandırılmıştır. Klan reisi kabilenin en yaşlı üyesinden oluşmuştur. Bu üye savaş döneminde önderlik görevini üstlenirken barış döneminde ise kabilenin yargıçlık görevini üstlenmiştir. Ayrıca Zulu hukuk sistemi, Afrika toplumlarında ileri derecede tabakalaşma ile oluşan merkezi idarenin gücünün artması sonucu görünür hale gelen merkezi hukuka iyi bir örnek teşkil etmektedir (Zenooz, 2013: 57; Britannica, 2021).

Zulu halkı, başlarına gelen kötü olayların akraba ya da yabancı olan kadınların yaptığı büyüler sonucu olduğuna inanmaktadır. Bu kapsamda büyü yaptığına inanılan ailelere kabileden uzaklaştırma cezası verilebilmektedir. Bu kapsamda büyücülüğün toplumda bir çatışma sebebi olduğu düşünülebilmektedir (Zenooz, 2013: 80).

13. Yönetim Yapısı

Zulu Krallığı, klanlardan oluşan bir topluluk olduğu için siyasi olarak hiçbir zaman monolitik (tek parça) olamamış ve bu yönetim yapısını her zaman korumuştur. Bu klanlardan bazıları Shaka tarafından mağlup edilerek krallığa zorla katılmış; bazıları ise müttefik ya da yerel özerklik olarak katılmayı tercih etmiştir. “İzikhulu” ya da ulusun büyükleri olarak da bilinen bölgesel şeflerin, “ibandla” (kabile konseyi/meclis) veya ulusal konseyde krala tavsiyede bulunma yetkisi vardır. Ancak bölgesel şeflerin bazen kralın düşüncelerinin aksine tavsiyede buldukları zaman; dış politikada bölge şeflerinin desteğinden uzaklaşma ihtimaline rağmen kralın, doğrudan harekete geçme yetkisi de bulunmuştur (Knight & McBride, 1995: 4).

Ayrıca yerel mahkemeye başkanlık yapmak, büyücülerin yağmur duasını yerine getirmek, salgın hastalıklar ile mücadele etmek ve savaşlar için zafer istemek şefin görevi olmuştur. Bu süreçte subaylar ve köy muhtarları da şefe yardım etmekle görevlendirilmiştir. Ancak muhtarlar kabilenin çıkarları tehlikeye

girdiği zaman ayaklanmalara öncülük etmiştir (Zenoos, 2013: 68).

Kendilerini "göklerin halkı" olarak isimlendirmiş olan Zulularda yerel halk, doğaüstü güçlere inanarak krallık ailesini kutsal saymış; insanlar ve hayvanlar arasında toplumda vuku bulan salgın hastalıklardan, doğal afetlerden, tarlalarda ürünün az olmasından kralı sorumlu tutmuştur. Yeni kral, şef ve köy muhtarı seçimi süresince halk sükunet içinde olmamıştır. Kral, şef ve köy muhtarı adayları her ne kadar halk tarafından desteklenerek seçilse de seçilen bu yöneticileri yine halk, istediği zaman isyan ve karışıklık çıkararak iktidardan düşürebilmiştir (Zenoos, 2013: 68-69).

14. Askeri Sistem

Merkezileşme için önemli güçlerden biri de ordu sistemidir. Shaka öncesi dönemde genç erkekler evlenip sorumluluk sahibi olana kadar yerel şeflere hizmet vermek zorundayken Shaka iktidarı döneminde bölgesel bağlılıklarına bakılmaksızın direk krallığa hizmet verilmesi şeklinde bu yetki genişletmiştir. Hatta genç erkeklerin askerlik dönemi, otuzlu yaşlarına gelene kadar uzatılmış ve askerlik süresince evlenmeleri yasaklanmıştır. Böylece hem ekonomik hem de askeri bakımdan kralın eli güçlendirilmiştir. Bu şekilde hizmet veren gençlere "ibutho" denilirken; ibutholardan oluşan topluluğa da "Amabutho" denilmiştir. Önemli bir devlet kurumu olan Amabutholar: Kraliyet evini korumak ve çiftliklerdeki iş verimini artırmak için askerleri disiplinli bir şekilde eğiten askeri birliklerdir. Genellikle kraliyet evinde tarım işçisi olarak çalışan Amabuthoların 15-20 yıl arası krala hizmet etmeleri istenmiştir. Bu süre sonunda isteyen gençler evlenebilir ya da bu oluşumdan ayrılabilirken; acil durumlarda ise kralın onları çağırma yetkisi bulunmaktadır (Carton & Morrel, 2017: 809; Knight & McBride, 1995: 4). Yani genel olarak Zulu savaşçıları profesyonel yetiştirilmemiştir. Temel savaş teknikleri ile ilgili eğitim almanın yanı sıra kraliyet sığırlarına bakmak, bölgede yapılan tarıma yardım etmek ve krala hizmet etmek ile de görevlendirilmiştir. Kendi kendini düzenleyen sivil bir sistemde tam zamanlı asker olmuşlardır. Ancak "inkwebane" olarak bilinen eğitimli Zulu savaşçıları da vardır.

Zuluların en yaygın kullandıkları savaş aleti, kısa bıçaklı atıcı mızrak olarak bilinen "isijula"dır. 1816 yılında iktidara gelen Shaka, "iklwa" adındaki tehlikeli geniş kanatlı mızrağı icat ederek ve dört farklı taktiğin birleşiminden oluşan "canavarın boynuzları" denilen ölümcül savaş taktiğini geliştirerek; askeri mücadelelerde krallığına büyük ün getiren iki önemli adımı atmıştır. Zulu savaşçıları genelde mızrak kullanmış olsalar da rütbe ve itibar göstergesi olarak çok az da olsa balta da kullanılmıştır (Maj, 2014: 17-20).

Savaş mızrakları uzman demirciler tarafından demir cevherinin yüzey birikintilerinden toplanan demir tortusunun, keçi körükleri ile ısıtılmış kil içerisinde eritilmesi sonucu yapılmıştır. Mızraklar, kişilerin demirci ile olan ticareti sonucu yapılması sebebi ile şahsi mülkiyet olarak görülmüştür. Bu mızraklar savaşın yanı sıra avcılıkta ve kişilerin kendisini koruması için de kullanılmıştır (Knight & McBride, 1995: 20). Geleneksel mızrağın yanı sıra çok az savaşçı tarafından kullanılabilen "club" denilen silahlarda vardır. Kullanımları yeterince basit olan clupler tek bir tahta parçasından kesilen; düz bir shaft ve yuvarlak soğanlı bir ucu alan silahlardır. Bir diğer önemli savaş aleti de kalkanlardır. Savaşın yanı sıra danslar, mahkemeler gibi günlük kullanım için kişilerin evlerinde bulunan kalkanların yanı sıra mızrakların aksine amaklarda da tutulan ve sadece amabuthoya verilen savaş kalkanları da mevcuttur (Knight & McBride, 1995: 24-25).

Shaka döneminde geleneksel uzun ve büyük savaş kalkanı olan 3,5 metre uzunluğundaki "isihlangu"lar da sıkça kullanılmıştır. Cetshwayo döneminde ise isihlanguların kullanımına devam edilmiş olmakla birlikte; omuzdan bileğe kadar uzanan ve öncekilere göre daha kısa olan "umbhumbuzo" da sıkça kullanılmıştır. Ayrıca kalkanlar, evlilik ve rütbe gibi farklı konuları göstermek için de çeşitli renklerde kullanılmıştır (Boddy-Alistair, 2020).

İlk zamanlarda Zulu savaşçıları krallığın sınırlarını genişletmek ve yağmacılık yapmak için sefere çıkmıştır. Özellikle krallık için önemli bir servet kaynağı olan sığırları artırmak için sefer düzenlenmiştir. Yakalanan sığırlar kabileye aittir ve kralın evinde tutulmuştur. Bu sığırlardan hediye olarak kralın bireylere dağıtma hakkı vardır (Knight & McBride, 1995: 56).

Ordu savaştan döndüğünde krala rapor vermek zorundadır. Savaşta cesaret ve başarı sergileyenler kral ya da yerel şef tarafından savaşçı grupların başına "izunduna" denilen ordu komutanları atanmıştır. Bazı savaşçılara ise "ingxotha" olarak bilinen ve üstün hizmet veya cesaret için bir başarı simgesi olan ağır pirinç kol bandı verilmiştir. Bazılarına ise ahşap boncuklardan yapılmış "iziqu" denilen bileklikler verilmiştir. Zulu savaşçıları arasında cesaret ve hizmetinden dolayı yüksek rütbeli olan ve aynı zamanda yaşlılar meclisinin de üyesi olarak Zulu hiyerarşisinde önemli bir yere sahip olan kişiye "isikhulu" denilmiştir. 1850'li yıllardan sonra ise ateşli silahların ordu içinde kullanımı büyük oranda artmıştır. Ateşli silahların ilk olarak kullanıldığı dönem ise Shaka'nın krallığı dönemidir (Boddy-Alistair, 2020).

Shaka'nın ordusu, hızlı hareket etme ve savaş alanında düşmana fark ettirmeden hızla kitle oluşturma yeteneğine sahipti. Bu hız ve manevra kabiliyetini kolaylaştıran ise Shaka'nın ordusunda kurduğu güçlü organizasyon yapısıdır. Böylece Shaka ordusunun sayıca azlığını, ordusunun hızıyla telafi etmiş ve rakipleri karşısında sayıca az olsa bile birçok savaşın kazanılmasını sağlamıştır. Shaka döneminde kurulan bu güçlü askeri yapı ile Zulular, Shaka'nın ölümünden elli yıl sonra İngilizlere karşı Isandlwana Savaşı'nda en büyük zaferini kazanmıştır (Maj, 2014: 30-31).

15. Tıbbi Tedavi

Zulu kabilesinde savaşta ya da çeşitli sebeplerle yaralananlar için uzman bir şekilde müdahale edecek kimse yoktu. Anestezi yapmayı bilmedikleri için ciddi yaralanmalarda hayatta kalma şansları düşüktür. Ancak yaraları ve kırıkları iyileştirmek için kullandıkları teknikler bulunmuştur. Açık yaralar tedavi edilene kadar çimlerle bağlanmıştır. Yaralanmalar sonucu oluşan kırık tedavisi için ise ahşap ateller kullanılmıştır. Yaraların tedavi sürecini hızlandırmak ve mikrop kapmamasını önlemek için sık sık yaralar yıkanmış ve çeşitli bitkisel ilaçlar kullanılmıştır. Yine bazı ciddi yaralanmalarda yaranın hızla kapanması için dikiş atılmıştır (Knight & McBride, 1995: 503-54-55). Genellikle erkek olan ve bu tür geleneksel ve bitkisel yöntemlerle amatör olarak tedavi yapan doktorlara "izinyanga" denilmiştir (Edwards, 1986: 1273).

Zulu halkında ev halkından biri hastalandığı zaman hastalığının hafif seyretmesi durumunda ev ilaçları kullanılmaktadır. Hastalığın ciddi olduğu durumlarda ise tedavi için falcılara ve bitkiler ile tedavi eden şifacılarla gidilmektedir. Ayrıca Zulularda bazı hastalıkların Batılı tedavi yöntemlerine uygun olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda yaralanmalar, zührevi hastalıklar ve çocuk hastalıkları Batılı tedavi yöntemleri ile tedavi süreci için uygun görülürken; akciğer tüberkülozu gibi hastalıklar ile psikojenik ve nörolojik bozuklukların ise modern tedavi yöntemleri ile iyileşme sürecine uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu tür hastalıklarda ise bir kehanetin tedavi için daha uygun olacağı düşünülmektedir (Loudon, 1957: 97-98).

Sonuç

Kendilerini "göklerin halkı" olarak tanımlayan Zulu halkı, renkli ve geleneklere bağlı yaşamları ile bugün bile konuşulan Afrika'nın en başarılı ve en eski savaşçı kabilelerinden birisidir. Ayrıca Zulular, geçmişten günümüze kadar gelen kendilerine özgü gelenekleri ve yaşam tarzları ile geleneksel Afrika'nın bir sembolü haline gelmiş ve aynı zamanda Afrikalı topluluklar arasında da büyük bir toplum olarak kabul gören bir kabile olmuştur.

Zulular, Afrika'nın diğer kabileleri gibi geçmişte bir dönem sömürgecilik düzenine maruz kalmış olsa

da; güçlü toplumsal yapısı sayesinde öz benliklerini ve geleneksel yaşam biçimlerini korumayı büyük oranda başarmışlardır. Bu başarılı sürece en büyük katkıyı ise Zuluların efsane lideri Shaka Zulu sunmuştur.

Güney Afrika'nın içindeki ve dışındaki birçok insan için de gücün sembolü hâline gelen Zulu kabilesinin efsanevi lideri Shaka Zulu, yaptığı reformlar ile bugün bile konuşulan başarılı bir kral olmuştur. Shaka Zulu başarılı bir devlet kurucusu, büyük bir kral ve lider, askeri bir deha ve başarılı bir general olarak anılmasının yanı sıra; kimilerine göre de acımasız psikopat bir lider ve soykırımcıydı. Bu gibi özellikleri sayesinde hakkında filmler ve diziler çekilmiş, kitaplar yazılmış ve kimi reklamların da konusu olmuştur.

Shaka Zulu, etkili savaş ve yönetim taktikleri sayesinde geliştirdiği krallık ile günümüzde bile; Güney Afrika'nın en büyük ve en kalabalık kabilelerinden biri olan Zuluların bir arada kalmalarını sağlamayı başarmıştır. İngiliz sömürgeciliğinden sonra üçüncü sınıf vatandaş görülerek devlet ayrımcılığına uğrayan ve büyük mücadeleler sonunda, beyazlarla eşit haklara sahip olmayı başaran Güney Afrika Cumhuriyet'inde bugün bile birçok devlet adamı bu kabileden çıkmaktadır.

Günümüzde Zulu halkı, ülke genelindeki hem kentsel hem de kırsal alanlara dağılmış bir şekilde; kendi yaşam tarzlarını seçerek istedikleri gibi yaşamaktadır. Ve hâlâ bugünün Zuluları, Güney Afrika'nın geleneklerini, kültürünü, siyasetini ve ulusal kimliğini tanımlama noktasında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu kapsamda çalışma boyunca incelenen Zulu kültürünün metalaştırılma sürecinde cinsiyet, gelenek ve değişim ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca şehirleşme ve küreselleşme sebebi ile yaşanan değişim sürecinde artık Zulular, kimliklerini sadece Zulu olma etrafında odaklayamamakta; çok kültürlü olmayı da göz önünde bulundurmamak zorunda kalmaktadır. Sonuç olarak Zulu halkının köklü kültürü, günümüzde yalnızca geçmişle bağ kurmanın yolu olarak değil; Zuluların geleceğini şekillendirmenin de bir aracı olarak görülmelidir. Böylece Zulu kültürü, köklerine bağlı kalarak gelişim sürecine devam edebilir ve küreselleşme döneminde Zulu Krallığı'nın yörüngesini, Zuluların geçmişine bağlı tutarak değiştirebilir. Gelecekte bu konu ile ilgili çalışacak araştırmacıların, bu bağı odaklanarak çalışma yürütmeleri doğru bir yaklaşım olacaktır.

Kaynakça

- Aras, O. N. (2004). Akıyla Karasıyla Güney Afrika. 17 Mayıs 2020 tarihinde <http://works.bepress.com/osmannuri-aras/10/>.
- Arif, M. (2005). Zulular ve Shaka Zulu-Afrikalı İmparator. Tufeyli.Com. 6 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.tufeyli.com/zulular-ve-shaka-zulu-afrikali-impator/>.
- Bayram, T. (2017). Sömürgecilerin Karşısında Afrika'nın Savaşçı İnsanları Zulular. Arkeofili. 6 Mayıs 2020 tarihinde <https://arkeofili.com/somurgecilerin-karsisinda-afrikanin-savasci-insanlari-zulular/>.
- Beyaz Tarih. (2020, 5 Mayıs). Shaka Zulu. 5 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/shaka-zulu>.
- Brindley, M. (1985). Old Women in Zulu Culture: The Old Woman and Childbirth, S.-Afr. Tydskr. Etnal. 8, 98 -108.
- Britannica. (2021, 13 Haziran). Zulu. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/Zulu>.
- Britannica. (2013, 26 Ağustos). Zulu Language. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/Zulu-language>.
- Boddy-Alastair, E. (2020, 14 Mayıs). Zulu Savaşı Kelime Bilgisi. Eferit. 14 Mayıs 2020 tarihinde <https://tr.eferit.com/zulu-savasi-kelime-bilgisi/>.
- Carton, B., & Morrel, R. (2017). Güney Afrika'da Çubuk Dövüşü. A. S. Akçay (Ed.). Afrika 500 Yıllık Serencamın Hikâyesi. Hece Yayıncılık.
- Cohen, D. B. (2006). "Family constellations": an Innovative Systemic Phenomenological Group Process From Germany. ResearchGate, 14(3), 226-233. DOI: 10.1177/1066480706287279.
- Cope, A. T. (1981). The Zulu War in Zulu Perspevtive. JSTOR, 56, 41-50. <https://www.jstor.org/stable/41801671>.
- Deflem, M. (1999). Warfare, Political Leadership, and State Formation: The Case of the Zulu Kingdom, 1808-1879. JSTOR, 38(4), 371–391. URL: <https://www.jstor.org/stable/377391>.
- Demand Africa. (2021, 13 Aralık). A Guide to Zulu Culture, Traditions, and Cuisine. 13 Aralık 2021 tarihinde <https://www.demandafrica.com/travel/culture/a-guide-to-zulu-culture-traditions-and-cuisine/>.
- Duman, N. (2020). Bert Hellinger ve Aile Dizimi Terapisi. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 2(2), 114-9. DOI:10.35365/ctjpp.20.02.16.
- Edwards, S. D. (1986). Traditional and Modern Medicine in South Africa: a Research Study. ResearchGate, 22(11), 1273-1276. DOI: 10.1016/0277-9536(86)90194-2.
- Eshowe. (2021, 10 Aralık). Social Structure within a Zulu Family & Kraal. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://eshowe.com/social-structure-within-a-zulu-family-kraal/>.
- Eshowe. (2022, 10 Ocak). Traditional Zulu Clothing. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://eshowe.com/traditional-zulu-clothing/>.
- Everyculture.com (Countries and Their Cultures). (2021, 10 Aralık). Zulu. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.everyculture.com/wc/Rwanda-to-Syria/Zulu.html>.

Fitzgerald, D. (2007). Zulu Inspired Beadwork. Interweave Press.

How Southafrica. (2017, 21 Ağustos). Zulu Tribe. 15 Aralık 2021 tarihinde <https://howsouthafrica.com/historical-facts-zulu-tribe/>.

Gilbert, E., & Reynolds, J. T. (2019). Dünya Tarihinde Afrika Tarih Öncesinden Günümüze. M. Demirkaya (Çev.). Küre Yayınları.

Golan, D. (2020). The Life Story of King Shaka and Sender Tensions in the Zulu State. Cambridge University Press, 17(1990), 95-111. URL:<https://www.jstor.org/stable/3171808>.

Günarşlan, H. (2020). İngiliz ordusunun Boerler ile mücadelesi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(10), 549-569.

Knight, I., & McBride, A. (1995). Zulu 1816-1906. Osprey Military Warrior Series 14.

Karen, Carol. (2019, 9 Mayıs). Zulu Traditional Food with Pictures. Briefly. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://briefly.co.za/29383-zulu-traditional-food-pictures.html>.

Koşar, O. (2014). Güney Afrika Cumhuriyeti. Acedemia. 13 Mayıs 2020 tarihinde https://www.academia.edu/7356939/G%C3%BCney_Afrika_Cumhuriyeti.

Loudon, B. J. (1957). Social Structure and Health Concepts among the Zulu. Health Education Journal, 2(15), 90-98. <https://doi.org/10.1177/001789695701500206>.

Magubane, Peter. (2022, 10 Ocak). Zulu Traditional Homesteads. Southafrica.co.za. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://southafrica.co.za/zulu-traditional-homesteads.html>.

Mahoney, M. R. (2003). The Zulu Kingdom as a Genocidal and Post-genocidal Society, c. 1810 to the present 1. Journal of Genocide Research, 5(2), 251-268.

Mayer, C. H., & Viviers, R. (2016). Constellation Work and Zulu Culture: Theoretical Reflections on Therapeutic and Cultural Concepts, Kamlaraj. J Sociology Soc Anth, 7(2), 101-110.

Maj, C. R. A. (2014). Shaka Zulu's Linkage of Strategy and Tactics: An Early form of Operational Art?. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth. Kansas.

Mbeje, M. C. (2017). The Zulu Identity (South African Ingenious Tribes). ResearchGate.

Mirriahi, Maryam. (2017, 31 Ağustos). List of Traditional Zulu Foods. Classroom. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://classroom.synonym.com/peruvian-breakfast-foods-12317463.html>.

Monteiro-Ferreira, A. M. (2005). Reevaluating Zulu Religion: an Afrocentric Analysis. Sage Publications, 35(3), 347-363. URL: <https://www.jstor.org/stable/40034764>.

SAHO (South African History Online). (2011, 17 Şubat). Shaka Zulu. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.sahistory.org.za/people/shaka-zulu>.

SAHO (South African History Online). (2011). Zulu. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.sahistory.org.za/article/zulu>.

SAHO (South African History Online). (2012, 4 Eylül). Zulu. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.sahistory.org.za/article/zulu-family-history>.

SA-V. (2021, 13 Aralık). Zulu Language. 13 Aralık 2021 tarihinde <https://www.sa-venues.com/language-zulu.htm>.

SA-V. (2021, 13 Aralık). Zulu Cuisine and Food. 13 Aralık 2021 tarihinde <https://www.sa-venues.com/cuisine-african-zulu.php>.

Siyabona Africa. (2022, 10 Ocak). Zulu. 10 Ocak 2022 tarihinde https://www.krugerpark.co.za/africa_zulu.html.

South Africa. (2021, 10 Aralık). Zulu Cuisine: the Dishes and Traditions. 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.southafrica.net/za/en/travel/article/zulu-cuisine-the-dishes-and-traditions>.

Thabede, N. (2020). Rituvals as Cultural Coffins? Towards Reintegrating Divorced Women into Society: a Pastoral Theological Study. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Stellenbosch Üniversitesi.

Vuk'uzenzele. (2007, Eylül). Celebrating our Heritage. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://www.vukuzenzele.gov.za/celebrating-our-heritage>.

Zenooz, S. S. J. (2013). Güney Afrika'daki Topluluklarda Bir Çatışma Çözme Mekanizması Olarak Kabile Mahkemesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Xulu, S. C. B. (2005). Gender, Tradition and Change: The Role of Rural Women in The Commoditization of Zulu Culture at Selected Tourist Attractions in Zululand. Yayınlanmış Doktora Tezi. Zululand Üniversitesi. Isizulu Namagugu Anabilim Dalı Felsefe Doktorası.

ETİYOPYA'NIN KİMLİK POLİTİKALARININ TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ VE TİGRAY KRİZİNE GİDEN SÜREÇ

THE HISTORICAL TRANSFORMATION OF ETHIOPIA'S IDENTITY POLICIES AND THE PROCESS LEADING TO THE TIGRAY CRISIS

Yıl 2, Sayı 1, ss.84-101.

Year 2, Issue 1, pp.84-101.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 15.12.2021

Submitted: 15.12.2021

Kabul Tarihi: 26.01.2022

Accepted: 26.01.2022

Atıf Bilgisi / Reference Information

Gün, B. & Özyurt, N. B. (2022). Etiyopya'nın Kimlik Politikalarının Tarihsel Dönüşümü ve Tigray Krizine Giden Süreç, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 84-101.

Begüm GÜN

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Afrika Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi,
begum.gun95@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4657-6665

Necdet Burak ÖZYURT

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Afrika Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi,
necdetburak@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9065-358X

Öz

Afrika kıtasında etnik ve dini olarak homojen bir devlet bulmak neredeyse imkânsızdır. Bu durumdan mütevellit kıta ülkeleri zaman zaman kimliksel krizler yaşamakta, ülke içindeki etnik ayrışmalar ülkeleri iç savaşa kadar sürükleyebilmektedir. Etiyopya da homojen bir devlet olmamakla beraber uzun yıllar bu etnik grupları bir arada tutarak ekseriyetle barış içinde yaşamayı başarmış; kıtanın tarihi en eskiye dayanan ülkesi olarak hem bölgesinde hem de kıtada güçlü bir aktör olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak ülkenin sürekli değişen yapısı ve iktidara göre şekillenen kimlik politikaları ülkeyi zaman zaman iç karışıklığa sürüklemiştir. Derg rejiminin "Önce Etiyopya" sloganıyla ulus devlet inşa etme politikası, Derg rejimini şovnist olarak gören Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi tarafından etnik federal yapıya dönüştürülmüştür. EPRDF'nin zaman içinde değişen dost-düşman algısı neticesinde parti etnik federal yapıyı tekrar uluslaştırma çabası gösterse de, Addis Ababa'nın genişletilmesi için çıkarılan bir kamulaştırma kanunu neticesinde Oromoların protestoları ile karşılaşmıştır. İktidar değişikliğine neden olan bu protestolar ilk kez bir Oromo'nun başbakanlık koltuğuna oturması ile sonuçlanmış, ancak bu değişiklik sonucunda uzun zamandır yönetimde söz sahibi olan Tigrayların yönetimden uzaklaştırılarak saf dışı bırakılması ülkeyi iç karışıklığı sürüklemiştir. Bugün "Tigray Krizi" olarak adlandırılan sorunu ortaya çıkaran unsurlardan birini kimlik teşkil etmektedir. Bu çalışma, Etiyopya'nın kimlik politikalarını realist ve sosyal inşacı teoriler üzerinden ele alarak ülkenin kimlik politikalarındaki değişimin Tigray krizine nasıl yol açtığını anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etiyopya, Tigray, Kimlik, Realizm, Sosyal İnşacılık

Abstract

It is almost impossible to find a homogeneous state on the African continent. As a result of this situation, continental countries experience identity crises from time to time, and ethnic divisions within the country can drag countries to a civil war. Although Ethiopia is not a homogeneous state, it has managed to live in peace by keeping these ethnic groups together for

many years; As the continent's oldest country, it continues to exist as a strong actor both in its region and in the continent. However, the ever-changing structure of the country and the identity policies shaped according to the power have dragged the country into internal turmoil from time to time. The nation-state building policy of the Derg regime with the slogan of "Ethiopia First" was transformed into an ethnic federal structure by the EPRDF, which saw the Derg regime as chauvinist. Although the party tried to re-nationalize the ethnic federal structure as a result of the EPRDF's changing friend-enemy perception over time, it faced protests from the Oromo as a result of an expropriation law enacted for the expansion of Addis Ababa. These protests, which led to the change in power, resulted in an Oromo sitting in the prime minister's seat for the first time, but as a result of this change, the removal of the Tigrays, who had a say in the administration for a long time, and the elimination of the country, dragged the country into internal turmoil. Identity is one of the elements that reveal the problem called the "Tigray Crisis" today. This study tries to make sense of how the change in the identity politics of the country led to the Tigray crisis by focusing Ethiopia's identity politics through realist and social constructivist theories.

Keywords: Ethiopia, Tigray, Identity, Realism, Social Constructivism

Structured Abstract

Ethiopia, which is located in the horn of Africa as the most populous country of the continent after Nigeria with a population of 119 million, contains various ethnic groups. These ethnic groups consist of Oromo, Amhara, Somali, Tigray, Sidama, Gurage, Welaita, Hadiya, Afar, Gamo, Gedeo, Silte, Kefficho and 8.8% other peoples, respectively, according to their density within the country. Although the official language of the country is Amharic, the official working languages vary by state. Among them it is Oromo for in the state of Oromiya.

Identity, which is used as a tool to consolidate power, has also taken a place in Ethiopian politics. Ethiopia frequently changes its state policy in order to avoid problems with its ethnic groups. Ethiopian peoples, who were respected during the empire and lived in harmony with each other, were exposed to a policy of unification after the Derg regime took power, and local identities were tried to be destroyed in the regime's nation-state building process. The Derg regime, which tried to melt these respected identities in the imperial period with the slogan "Ethiopia first", was overthrown by the Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF), which was founded by many ethnic groups.

EPRDF, which came to power after the Derg regime, initially found these policies of the Derg regime to be chauvinistic and tried to divide the country into ethnic states in order to show its respect for each ethnic group. The addition of the article 39 to the Constitutions saying that "In Ethiopia, every nation, nationality and people have the right to self-determination, including unconditional independence", is one of the most concrete proofs of this policy of the EPRDF regime. Ethnicity became the main criterion used to draw borders when the ethnic federation was adopted. Ethiopians were registered according to their ethnic group.

However, after an unexpected war between the EPRDF, the Tigray People's Liberation Front (TPLF) and the Eritrean People's Liberation Front (EPLF), which lasted for 2 years (1998-2000), had turned into a nationwide war, perception of the enemy underwent a change and some ethnic groups within it demanded independent. The ruling party was worried about the possibility of Oromo leaving Ethiopia, especially since the Oromo ethnic province has all the wealth and capital of the country. As a result of these concerns, the ruling party gave up this policy with the concern of the country's disintegration and started to follow nation building policies again with the motto of "unity in diversity".

However, Desalegn resigned as both party chairman and prime minister, as the EPRDF regime began to be protested by the Oromo as a result of his plan to expand the capital Addis Ababa. Abiy Ahmed took the prime minister's seat on April 2, 2018, with the alliance of the parties of Oromo and Amhara regions, which are disturbed by the weight of the TPLF within the government coalition EPRDF and constitute more than half of the population. He is the child of a Muslim father from the Oromo ethnic group, which makes up 35 percent of the country's population, and an Orthodox Christian mother, who is also a member of the Amhara ethnic group, which makes up 28 percent of the population. Breaking new ground in Ethiopian history, Ahmed became the first Oromo to hold the position of prime minister. With his appointment, there was an expectation that the tension between the Oromos and the government, which has increased since 2015, will be eased.

Although he followed liberal policies in the first years of his rule, Ahmed removed the Tigrays from the administration, causing the federal government to be defined as the enemy by the Tigrays. Due to the postponement of the elections due to the Covid-19 epidemic, the Tigray state's holding the elections independently from the federal government and challenging the federal government also caused an enemy perception on the side of the federal government. This definition of the enemy turned into a conflict between the two sides and the intensity of the conflict increased with the mutual demonstrations of power. With a move that can be defined as a show of power defined over national interest, the Prime Minister's transfer of duty by proxy and his taking over the army as the commander-in-chief and his rejection of dialogue and ceasefire calls showed that Abiy Ahmed was a rational leader, but it led to the emergence of discussions that the leader was authoritarian. The declaration of the 11th State by Abiy Ahmed, who was alleged by the TPLF to try to turn the federal structure into a unitary one, enabled him to eliminate the arrows directed at him. In addition, the legitimacy of Ahmed, who won the election again after the postponement of the elections, was proven once again and resulted in reinforcing his power.

Giriş

Afrika Boynuzu'nda bulunan ve 110 milyon nüfusu ile Nijerya'nın ardından kıtanın en kalabalık nüfusuna sahip olan Etiyopya, içerisinde çeşitli etnik grupları barındırmaktadır. Bu etnik gruplar ülke içindeki yoğunluğuna göre sırasıyla; Oromo, Amhara, Somali, Tigray, Sidama, Gurage, Welaita, Hadiya, Afar, Gamo, Gedeo, Silte, Kefficho ve %8,8 diğer halklardan oluşmaktadır. Ülkenin resmi dili Amharca olsa da eyaletlere göre resmi çalışma dilleri çeşitlilik göstermektedir. Örneğin; Oromiya eyaletinde resmi çalışma dili Oromo'dur. (The World Factbook, 2021).

İktidar sağlama sürecinde bir araç olarak kullanılan kimlik Etiyopya siyasetinde de kendine yer edinmiştir. Etiyopya, içerisindeki etnik gruplarla sorun yaşamamak adına sık sık devlet politikası değiştirmektedir. İmparatorluk döneminde saygı duyulan ve birbirleriyle uyum içinde yaşayan Etiyopya halkları, Derg rejiminin iktidarı ele geçmesiyle tekleştirme politikasına maruz kalmış, rejimin ulus devlet inşa etme sürecinde yerel kimlikler yok edilmeye çalışılmıştır. Derg rejiminden sonra iktidara gelen Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF) önceleri Derg rejiminin bu politikalarını şovenist bularak, her etnik gruba duyduğu saygıyı göstermek adına ülkeyi etnik eyaletlere bölmeye

çalışmış, düşman algısında yaşadığı değişiklik ve içerisindeki bazı etnik grupların bağımsızlık talebinde bulunması sonucunda; ülkenin parçalanmasından duyduğu endişe ile bu politikadan vazgeçmiş, ‘çeşitlilikte birlik’ mottosu ile tekrar ulus inşası politikaları izlemeye başlamıştır. Abiy Ahmed’in iktidara gelmesiyle devlet politikası üniterleşme yoluna gitse de on birinci eyaletin kurulması Ahmed’in aksini iddia etmesi olarak yorumlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Etiyopya’nın tarihsel özelliklerini ve etnik yapısını inceleyerek ulus inşası süreci ve etnik federasyon sisteminin ülkeyi Tigray Krizi’ne nasıl sürüklediğini realist ve sosyal inşacı perspektiften analiz etmektir. Ülkede kimlik inşası süreci sosyal inşacı teori ile incelenirken, bu kimlik inşasının ortaya çıkarttığı güç mücadelesi realist teori ile ele alınacaktır. Bu amaçla, ülkenin kimlik politikalarını dönemsel olarak karşılaştırmak adına tarihsel karşılaştırmalı yöntem ile betimsel analiz yöntemine başvurulacak, özellikle güncel olayların takibi için basın açıklaması gibi ikincil kaynaklardan istifade edilecektir. Çalışmada; Tigray Krizi’ne Etiyopya’nın kimlik inşası politikaları mı yol açtı? ve Abiy Ahmed’in bu krizin çıkmasındaki rolü nedir? sorularına yanıt aranacaktır.

Teorik Çerçeve

Realizm

Realizm birçok alanda farklı anlamlarda ve farklı kapsamlarda kullanılan bir terimdir. Bu çalışmada uluslararası ilişkiler alanında kullanımı temel alınır, bu alandaki anlamı ile kullanılacaktır. Uluslararası ilişkiler alanında realizm, devletlerin bir zorlukla karşılaştığında ulusal çıkarları yararına bir güç politikası uygulamaları gerektiği düşüncesine dayanan bir analiz geleneğidir. Uluslararası ilişkilerin en eski ve en sık kullanılan teorilerinden birisi olan realizm, sınırlı olduğu kadar güçlü ve önemli yaklaşımları ve iç görüleri kapsamaktadır (Donnelly, 2005, s. 29).

Realizm ayrıntılı olarak tanımlandığında farklılıklar göstermekle beraber, yapılan tanımlar genel olarak benzer özellikleri taşıyan bir konsepti işaret etmektedir. Realistler insan doğasını ele alırken bencillik (egoizm) vurgusu yapmaktadırlar. Bu bencilliğin siyaset üzerinde dayattığı kısıtlamalara, güç ve güvenliğin politikalarda öncelik olarak benimsendiği sistemde uluslararası hükümetin yokluğuna (anarşi) dikkat çekmektedirler. Realizm, devleti merkeze koymaktadır ve devletlerin rasyonel varlıklar olduğunu savunmaktadır. Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, George Kennan, Hans Morgenthau, Reinhold Niebuhr, Kenneth Waltz ve E. H. Carr realizmin savunucularından önde gelen isimleri oluşturmaktadır (Donnelly, 2005, s. 30).

Realist teori geleneği, sorduğu sorular ve verdiği cevaplar açısından, dünya siyasetinde karşılık bulan konulara değinmesi sebebiyle bir akademik cazibe taşımaktadır. Üç farklı realist akım, klasik realizm, neo realizm ve neo klasik realizm, analiz seviyesi de dahil olmaz üzere birçok konuda farklı içerikler taşısalar da realizmin sorduğu sorulara müşterek cevaplar vermektedirler (Ersoy, 2019, s. 165-167).

Realizmde en çok üzerinde durulan kavramlar güç, güç dengesi, güvenlik, ulusal çıkar, egemenlik ve anarşidir. E. H. Carr, realizmi eleştiren idealizmin barış projelerini ütopyik olarak ele alarak uluslararası ilişkilerin olması gerekene değil var olana odaklanması gerektiğini savunmuştur. Var olanı ele alırken güç

ilişkilerini dönüştürmeden önce güç kavramını anlamak gerektiğine dikkat çekmektedir. Hans Morgenthau “Uluslararası Siyaset: Güç ve Barış Mücadelesi” kitabında realizmi altı temel ilke çerçevesinde ele almıştır. İlk ilkeye göre, realizmin görevi ‘kökleri insan doğasında bulunan objektif yasaları’ tespit ederek siyaseti anlaşılır hale getirmek ve yönlendirmektir. İkinci ilke ulusal çıkarlarla ilgilidir ve devlet adamının davranışları ‘güç olarak tanımlanan ulusal çıkar’ tarafından belirlendiğinde rasyonel davranmış olmaktadır. Üçüncü ilkeye göre ise, sonsuz güç arzusunun barındıran insan doğasının temel dürtüsü nedeni ile güç ve çıkar evrenselidir ve hiçbir koşula göre değişiklik göstermemektedir. Devletler ulusal çıkarları peşinde koştukları için evrensel ahlaki değerlerin onların davranışlarını belirleyememesi ise dördüncü ilkeyi oluşturmaktadır. Beşinci ilke de benzer olarak, bir devletin ahlaki kaygılarının evrensel ahlak yasalarını belirleyemeyeceği vurgusunu taşımaktadır. Altıncı ve son ilkeye göre ise, siyaset diğer tüm alanlar gibi kendi ilkelerine sahip bağımsız bir alandır ve siyaseti incelerken onu ahlak gibi diğer unsurlardan ayrı olarak incelemek gerekmektedir (Balci, 2017, s. 124-131).

Morgenthau’ya benzer şekilde, Machiavelli de devletin bekası uğruna genel ahlak anlayışının görmezden gelinebileceğini savunmuştur. Bu kapsamda, “Prens” adlı eserinde yöneticinin motivasyonunu dinsel ve ahlaki ideallere değil, tarihi değerlendirmesine ve somut gözlemlere dayandırır. Bu durumda, Prens’in erdemi bir amaç olarak değil, amacı için bir araç olarak kullanılmalı düşüncesinden hareketle amaca giden her yolun yasal ve ahlaki olduğunu savunmaktadır (Machiavelli, 2012).

Çalışma ekseriyetle kimlik politikaları üzerinden ilerleyecek olmak ile beraber, devlet politikası, lider ve devlet çıkarları mevzubahis olan durumları değerlendirmek adına realist teori kullanılacaktır. Bu değerlendirmeler için realist teorinin seçilmesi ulus devletin kutsal, devlet adamının rasyonel ve devlet çıkarları için uygulanan her politikanın mübah olarak görülmesidir. Zira kimlik politikalarının değişimi sosyal inşacı teorinin araştırma alanına girmekle beraber, Etiyopya’da kimlik politikaları devlet bekası ve çıkarı için kullanılmış, kim politikaları neticesinde bir güç mücadelesi ortaya çıkmıştır. Söz konusu kavramları değerlendirmek için realist teori uygun görülmüştür.

Sosyal İnşacılık

Uluslararası ilişkilerin bir ‘sosyal inşa’ olduğunu iddia eden Sosyal inşacılık, uluslararası ilişkileri bir toplumsal gerçeklik olarak ele almakta ve toplumsal gerçekliklerin sosyal olarak inşa edildiğini savunmaktadır. Bu açıdan uluslararası ilişkiler toplumsal dünyanın bir parçasıdır ve kolektif bilinç, ortak anlayışlar ve beklentiler, özneler arası anlamlar, sosyal etkileşimler ve pratikler gibi kavramlardan ayrı düşünülemez. Kuralların ve normların, kimliklerin ve söylemlerin en temel belirleyici unsurları olduğu uluslararası ilişkiler, ancak bu şekilde bir varlık ve süreklilik kazanmaktadır (Küçük M. , 2019, s. 361).

Sosyal inşacılığın en temel inceleme konusu insan bilincinin uluslararası ilişkilerdeki yeri ve etkisidir. Genel kabulün önceden verili ve sabit olduğu ve sorgulamadığı egemenlik, güvenlik, anarşi ve çıkar gibi kavramları sosyal inşacı yaklaşım sosyal olgular olarak ele almaktadır. Bu sosyal olgular araştırılması ve açıklanması gereken olgulardır. Bu bağlamda, sosyal olgular, sosyal inşa süreçleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Sosyal ilişkiler ve anlamlar çerçevesinde gerçeklik ve doğallık kazanarak uluslararası ilişkileri etkilemiştir. Sosyal inşacılar değişim konusundan hareketle, uluslararası ilişkilerin nesnel ve değişmez bir

gerçeklik olduğunu reddetmektedirler. Uluslararası ilişkiler sosyal ve tarihsel bağlama göre şekillenebilmektedir (Küçük M. , 2019, s. 362).

Sosyal inşacılıkta kimlik kavramı önemli bir kavramdır. Bu kavram kişilerin sosyal ilişkilerinde özdeşleşme, ayırıştırma ve karşılaştırma yapmalarını sağlayan önemli bir aracı teşkil etmektedir. 'Bireysel kimlik' kişinin kendini tanımlaması iken, 'kolektif kimlik' biz kimiz sorusunun cevabı olarak bir grubu tanımlamaktadır. Kimlik kavramı; sosyal olgular, sosyal varoluş ve sosyal ilişkilerin katmanlarını ve sosyal işleyişin dinamiklerini açıklamanın bir yolu olarak ele alınmaktadır (Alpman, 2018, s. 3).

Kimlik bir sosyal analiz birimi olarak ele alınmaktadır. Kimlik kavramı, sosyal gruplar içerisindeki aidiyetleri, grupların oluşma ve çözülme süreçlerini ve birden fazla grubun arasındaki ilişkileri belirleyen esas faktördür. Kimlik kişinin eylemlerini anlamlı kılmakta ve kalıcı hale getirmektedir. Sosyal inşacılık, kimliği sembolik etkileşimcilik yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır. Bu bağlamda kimlik, kişinin kendisine göre kim olduğu ve başkalarına göre kim olduğu temelinde; kişinin kendisiyle ve başkalarıyla kurduğu ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Mead'e göre diğerlerini tanımak kendini tanıtmaktır. Diğer bir deyişle, kişinin kendini tanıması, ilişki ve etkileşim içinde olduğu diğerlerini tanımasına bağlıdır. Kişinin kendisine göre kim olduğunu belirlemesi yani bir benlik oluşmasıyla diğerlerine karşı takındığı tutum belirlenmektedir. Sosyal inşacılara göre sosyal eylemin modelleri kimliklerdir. Diğer bir deyişle, kimlik toplum tarafından gerçekleştirilen bir inşadır. Kimlik, kişinin içinde yaşadığı toplum ile kurduğu ilişkinin bir temsilidir. Sosyal gerçekliğin inşasında öznel gerçekliğin temel unsuru kimliktir. Kimlik, sosyal ilişkileri yönlendirir ve biçimlendirir (Alpman, 2018, s. 9-18).

Etiyopya, her hükümetin etnik grupları algılama biçimine göre değişen bir kimlik politikasına sahiptir. Bazı hükümetler etnik çeşitliliğin önemini vurgulayarak daha özgürlükçü politikalar benimserken, bazıları etnik çeşitliliği tehlike olarak görerek ulusal bir kimlik oluşturmak istemiştir. Her iki politikada da karşılıklı bir kimlik inşası mevzubahis olmuştur. Kimlikleri karşılıklı algılama biçimleri ve bu algıların toplum içinde yarattığı değişim ve dönüşümü anlamlandırmak için en uygun teori sosyal inşacılık olarak belirlenmiştir.

Etiyopya'da Kimlik İnşası Politikaları

İmparatorluk Dönemi

İtalyan işgaline direnerek Afrika'da sömürgeleştirilmeyen tek ülke olarak anılan Etiyopya'nın kimlik inşası politikaları neredeyse ülkenin tarihi kadar geçmişe dayanmaktadır. Ülkenin modern tarihinin ilk hükümdarı olarak kabul edilen II.Tewodros'un kimlik algısı din üzerinden ilerlemiştir. Öncelikle kilise arazilerini askeri ve laik mülkiyetlere dönüştürerek kilise içerisinde reforma girişen İmparator, ülke içindeki aristokratların isyan etmesi üzerine iktidarını güçlendirebilmek için Büyük Britanya Kraliçesi Victoria'ya ittifak teklifinde bulunmuştur. İslam'ı yok etmeyi teklif ettiği Kraliçe'den yanıt alamayan İmparator, ülkesindeki İngiliz elçisini ve Avrupalıları tutuklamıştır. İmparator belirlediği iç politikasının yansıması olan bu dış politika hamlesi neticesinde tahtından olmuş, İngiliz kuvvetlerinin ülkeye saldırı düzenlemesi üzerine yakalanmamak için intihar etmiştir. II. Tewodros'un intiharından sonra iktidara gelen IV. Yohannes döneminde ülkenin sınırları genişlemiş, İmparator II. Menilek dönemine gelindiğinde ise İtalyanların ülkeyi

işgal girişimleri başlamıştır. İtalya ile imzalanan Wichale anlaşmasının Amharca ve İtalyanca metinleri arasındaki farklılıktan ortaya çıkan sorun neticesinde Etiyopya İtalya'nın bu anlaşmayı ülke üzerinde bir "koruma" iddia etmek için kullandığını anlamıştır. Bunun neticesinde İtalyanlar ve Etiyopyalılar arasında ilk savaşa (Adwa Savaşı) neden olan bu olay Etiyopyalıların galibiyetiyle sonuçlanmıştır (Ethiopia).

II. Menilek'ten sonra iktidara gelen İmparator Iyasu, II. Tewodros'un hatalı politikalarının farkına varmış, dini ve etnik bölünmelerden uzak bir toplum kurmak adına II. Menilek'in valilerinin çoğunu görevden almış ve yönetime Müslümanları da dahil etmiştir. "Yıkım" ve "dinden dönmekle" suçlanan İmparator Iyasu, 27 Eylül 1916 tarihinde görevden alınmıştır. II. Iyasu'nun görevden alınmasıyla II Menilek'in kızı Zauditu tahta geçmiştir. Bir kadının ülke yönettiği daha önce görülmemeyen bir şey olduğu için imparatorluğu II. Menilek'in kuzeni Ras Tafari imparatorluğu saltanat vekili olarak yönetmiştir. İmparatorlukta modern bürokrasinin ilkelerini geliştiren vekil, 1923'te Etiyopya'nın Milletler Cemiyeti'ne girmesini tasarlamış ve kolektif güvenliğin ülkesini saldırganlıktan koruyacağını düşünmüştür (Ethiopia, tarih yok). Zauditu'nun ölmesi üzerine kendini imparator ilan eden Ras Tafari, I. Haile Selassie adıyla tahta çıkmıştır. İktidarı boyunca merkezi yönetimi güçlendiren Haile Selassie, Benito Mussolini'nin Etiyopya'yı işgal girişimine direnmiştir. 1962'de Eritre'yi Etiyopya'ya çekmeyi başaran İmparator, 1974 yılında yapılan bir darbe ile tahttan indirilmiş, darbe sonucunda Sosyalist rejim iktidara gelmiştir (South African History Online).

Derg Rejimi

Etiyopya'nın parçalanmasına çözüm olarak görülen sosyalizm; darbe ile iktidara gelen askeri rejimin (Derg rejimi olarak da bilinir) ideolojisini oluşturmuştur. Garnizon Sosyalizmi kuran Derg rejimi, 'jakoben' olarak adlandırılabilir bir politika geliştirmiştir. Her şeye gücü yeten bir ulus devlet kurma ideolojisini benimseyen rejim, merkezi bir devlet kurma çabasına girmiştir. Ulus devlet kurma ideolojisi için 'kültürel devrim (zemecha)' başlatan sosyalist rejim 'iş birliği ile gelişim kampanyası' geliştirmiştir. Bu ideoloji ve amaçlar çerçevesinde rejimin ilk politik önlemi geleneksel liderlerin alternatif formlarını yok etmek olmuştur. Yerel kültürleri 'geri' kültürel uygulamalar olarak tanımlayan rejim, bunları yok etme çabasına girişmiş, örneğin; yerel grupları para birimlerini değiştirmeye zorlamıştır. Yerel toplulukların etnik kimliğinin sembolü olan inanç ve kültürel uygulamaları yasaklamıştır. Bu bağlamda politik olarak göze çarpan ve göreceli merkezleştirilmiş politik sistemleri olan Anywaa toplumu ve imtiyazlı geleneksel liderleri, rejimin hedefi olmuştur. Tüm kültürlerin eşitliğini belirten Derg rejimi, toplumu homojenleştirmeye çalışmış, çatışmaya neden olabilecek kabile ve sınıf ayrımını ortadan kaldırmaya çabalamıştır. Yeniden yerleştirme programı uygulanan rejim, "ulusal birliği güçlendirme" mottosuyla sınır bölgelerini korumayı ve güvenlik düzenlemelerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Kendisini 'gerici' değil "ilerici" olarak gören Derg rejimi, radikal bir şekilde merkezleşmiş federal bir devlet şekillendirmiştir. Milliyetçi politikalar uygulayan rejimin sloganı "Önce Etiyopya (İtyopiya Tikdem)" olmuş, devletin ulusal dokusuna girmiştir (Feyissa, 2008).

Milliyetçi politikalar direniş hareketlerinin baş göstermesine neden olmuştur. Habeş ailesinin genç kollarından biri olan Tigraylar, Etiyopya'nın en fakir eyaletini oluşturmaktadır. Ülkenin baskın etnik sınıfı

olan Amharalar ile farkı bir dil konuşan ve tarihi bir rekabet içinde olan Tigraylar için maddi durum da tetikleyici olunca, eyaletin kontrolünü ele geçirmek adına silahlanan Tigraylar, Tigray Halkları Kurtuluş Cephesi'ni (TPLF) kurmuştur (Markakis, 1989, s. 124-125).

Realist açıdan devlet politikasına bakıldığında, gücü elinde toplamak isteyen bir anlayış görülmektedir. İçerisinde etnik çeşitlilik olan bir devlet hem gücünü paylaşmakta hem de dış müdahalelere açık hale gelmektedir. Rejimin gücü elinde toplamak istemesi realist açıdan rasyonalist bir harekettir. Çünkü klasik realizme göre, devlet rasyonel bir aktör olarak gücünü maksimize etmelidir. Güç ise, devletler için bir amaçtır. Bu minvalde Morgenthau ve Machiavelli'nin vurguladığı üzere, Derg rejiminin tüm etnik kimlikleri tek bir potada eriterek "Etiyopyalı" kimliği inşa etmek için milliyetçi politikalar uygulaması ve yerel kültürleri yok ederek toplumu homojenleştirmeye çalışmasının ahlaki boyutunun sorgulanması lüzum yoktur. Önemli olan devlet bekası ve devletin ulusal çıkarları olduğu için uygulanan politikalar mubahtır.

Realizme göre, uluslararası ilişkilerin temel aktörü 'ulus devlettir.' Derg rejiminin tüm etnik grupları bir ulus çatısı altında birleştirerek Etiyopya'yı bir ulus devlet haline dönüştürmek istemesi oldukça realist bir politikadır. Tüm bu etkenler düşünüldüğünde; Derg rejimi burada realist bir politika izlemiş ve hayatta kalmak için realizmin neredeyse kutsal kabul ettiği ulus devlet kurma çabasına girerek gücünü maksimize etmeye çalışmıştır.

İnşacı teori açısından bakıldığında ise; devlet içerisindeki etnik kimleri bir potada eritip yeni bir 'ulusal kimlik' inşa etme çabasıdır. İmparatorluk döneminde saygı duyulan bu kimlikler, Derg rejimi döneminde 'düşman olarak tanımlanmış' ve yok edilmeye çalışılmıştır. Devletin inşa etmeye çalıştığı bu yeni kimlik 'Önce Etiyopya' sloganı ile desteklenmiş, kimlik inşası sürecinde devlet içerisindeki farklı kimlikleri yok etmek için çeşitli politikalar uygulanmıştır. Sosyalist kimliği ön plana çıkaran Derg rejimi, etnik gruplar arasındaki farklılıkları yok ederek toplumdaki sınıf ayrımını ortadan kaldırma amacı da gütmüştür. Öte yandan Tigraylar, tarihten beri düşmanlık besledikleri Amharaların, kimliklerini yok etmeye çalışması üzerine silahlı eyleme başlayarak, kimlik temelli bir harekete yönelmişlerdir.

TPLF Dönemi ve Etiyopya'da Etnik Federal Yapının Kurulması

1991 yılında askeri rejimin (Derg rejimi) devrilmesi ile TPLF liderliğindeki EPRDF iktidara gelmiştir. TPLF, Etiyopya'nın imparatorluk döneminin diğer rakip yorumlarının aksine, Stalinist milliyetler teorisinden türetilen "ulusal baskı tezi (national oppression thesis)" üzerinden milliyetçi söylemini şekillendirmişti. 1995 yılında hazırlanan yeni anayasa 'Rights of Nations, Nationalities and Peoples (NNPs)¹'ni tanıdı ve ademi merkeziyetçi politikalar benimseyerek özerk NPPs'ler kurulmasını destekledi. Derg rejimini şiddetle kınayan Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi, parti programında önceki rejimi şöyle ifade etmektedir;

¹ NPP ile Etiyopya'da yaşayan her ulus, halk ve millete kendi kaderini tayin etme ve ayrılma hakkı verilmiştir. Ayrıca mevzubahis her unsur için tarihi, kültürünü, dilini geliştirme, sürdürme ve tanıma hakkı tanıtılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia 1994, Madde 39. (https://www.constituteproject.org/constitution/Ethiopia_1994.pdf).

“Şovenist yönetici sınıflar, milliyete dayalı kimliği öldüren “Itiopiawinnet” (Etiyopyalılık) ilkesine bağlı kalmaktadır. Dolayısıyla, milliyet temelli örgütlerin birliği aracılığıyla ülke çapında bir örgütlenme ilkesini takip etmemektedirler. Çeşitli milletlerden ve halklarının amaçlarına ihanet eden ve bu şovenistlere boyun eğen etnik örgütlerden oluşan baskın çok uluslu bir örgüt kurmayı hedeflemektedirler. Ayrılıkçılar ve dar milliyetçi örgütler halkların ortak çıkarlarının yerine getirilmesini istememektedirler. Bu yüzden onlar da diğer milliyet temelli örgütlerle birlikte ülke çapında bir örgüt oluşturmak niyetinde değildirler (Bach, 2014).”

EPRDF'nin etnik olarak tanımlanmış bölgesel devletlere siyasi, idari ve ekonomik gücü parçalayan, ayrılma da dahil olmak üzere 'milletlerin kendi kaderini tayin etmesi' fikrini ortaya atması, etnik federal yapının kurulmasının temellerini atmıştır (Aalen, 2002). Yeni yapılan Anayasa'nın 39. maddesinde 'Etiyopya'da her millet, milliyet ve halkın, şartsız kayıtsız bağımsızlık dahil olmak üzere kaderini tayin etme hakkına sahip' ifadesine yer verilmiştir (Karakurt, 2021). Etnik federasyon fikrinin ortaya çıkmasında EPRDF'nin dört etnik temelli partiden oluşan bir koalisyon olması önemli bir faktördür (Aalen, 2006).

Etnik federasyona geçildiğinde, etnik köken, sınırların çizilmesinde kullanılan başlıca kriter olmuştur. Etiyopyalılar etnik gruplarına göre kayıt altına alınmıştır. Etnik kökenlerin tanımlanması Etiyopya hukukunda tam olarak açıklanmadığı için grupları ayırt etmek için kullanılan ana faktör dil olmuştur. Yeni anayasa altında ülkenin resmi dili Amharca'dır ancak tüm Etiyopya dilleri eşit bir şekilde tanınmış, her eyalet kendi resmi dilini belirleme hakkına sahip olmuştur (Cohen, 1995). Etnik federasyonu uygulamaya geçirmek adına, öncelikle toplumda diğer etnik gruplarca ortak kabul edilmeyen sembollerini yok etmeye başlayan EPRDF, imparatorluk tarihine ait kahramanların ve efsanelerin izlerini yok etmeye başlamıştır. Örneğin; İmparatorluk bayrağı 'bez parçası' olarak nitelendirilmiş, Adwa savaşı hala Avrupa sömürgeciliğine karşı bir zafer olarak kutlanırken o zamana kadar 'kralların kralı olarak anılan II.Menilek, artık ulusal kahraman olarak görülmemeye başlanmış hatta parti tarafından 'soykırım' ile suçlanmıştır. II.Menilek'in kınanmasının aksine, Oromo ve Tigrayan şehitleri 'emperyal açılımın kurbanları' olarak anılmış, Haile Selassie'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki rejimi "yayılmacı", "şiddetli" ve "zalim" olduğu için kınanmıştır. Oromo ve Tigraylılara, II.Menilek'in genişlemeci politikaları yüzünden hayatlarını kaybettikleri için devlet özür mahiyetinde para ödemiştir. Etiyopya'nın tarihini yeniden gözden geçiren EPRDF, Aksum İmparatorluğu'nu Etiyopya'nın özü olarak görmeye başlamıştır (Bach, 2014).

EPRDF'nin politikaları sonucunda 'Etiyopyalılık' ikincil kimlik haline gelmiştir. Parti başkanı Meles Zenawi: "“Etiyopyalılık' bir zorunluluk değil, bir hak olarak düşünülmelidir” demiştir. Daha sonra Eylül 1992'de yapılan bir basın toplantısında, dönemin geçici hükümet (1991-1995) Başkanı ve TPLF / EPRDF lideri Meles Zenawi, inşa edilecek yeni Etiyopya ülkesinin vizyonunu ortaya koymuş, yeni hükümetin, Etiyopya halklarının ilk ve gerçek kimliklerinden, yani "etnik" aidiyetlerinden ortaya çıkacak yeni bir Etiyopya kimliğini nasıl inşa etmeyi amaçladığını açıklamıştır. 'Her Oromo'nun, Tigraylının veya Kembatanın kendisini ilk olarak Oromo, Tigraylı veya Kembata olarak, ondan sonra Etiyopyalı olarak kabul edeceğini' ifade etmiştir. 1992 yılında gazetecilere verdiği bir başka röportajda ise:

“Önceki yaklaşım [Derg] Etiyopyalı olmak için ulusunu, milliyet kimliğini reddetmekti. [...] Birlik için en büyük tehlike, Etiyopya kimliğimizi ortaklaşa koruyabildiğimizi ve belirleyebildiğimizi kabul ederken aynı zamanda kendi dillerimizi konuştuğumuzda, etnik

kostümlerimizi giyerek kendi bölgelerimizi yönettiğimiz gerçeğini kabul etmemek [...] Tehlike ortadan kaldırılsa, federalizm Etiyopya'nın birliğini daha da güçlendirecek ve dağılmaya yol açmayacak, neden milliyetler temelinde örgütlendiğini ve uluslara ve milliyete saygının Etiyopyalı olma kavramıyla çelişmesi gerektiğini anlayamıyorum. [...] Hem Etiyopyalı olup hem de kendi etnik kökenimize sahip olmak mümkündür, neden ikisinden birini seçmek konusunda ısrar ediyoruz? [...]. Neden ikisi birden olamıyoruz? Her iki kimliği de koruduğumuzda aynı zamanda bir Kembata ve Etiyopyalı, Oromo ve Etiyopyalı, bir Tigraylı ve Etiyopyalı olabiliriz [...]. Çoğu zaman hiç kimse kimliğini kaybetmek istemez.” demiştir (Bach, 2014).

Realist teori açısından değerlendirildiğinde; ülkenin “etnik eyaletlere” bölünmesi, devletin gücünü ve yönetme kapasitesini tehdit eder. Realist perspektiften bakıldığında, devlet kutsaldır ve devletin amacı hayatta kalmaktır. Ancak etnik eyalet sistemi zaman içinde ayrılıkçı hareketlerin güçlenmesine ve ardından ülkenin bölünmesine yol açabilir. Bu da realizmin devletin rasyonel bir aktör olduğu düşüncesine aykırı bir durumdur. Makyavelist düşünceye göre devlet kendi için “iyi” olanı önemsemelidir. Devlet için temel amaç gücü arttırmaktır. Etnik eyalet sistemi devleti zayıflatmakta ve devlet adına iyi olandan çok etnik gruplar adına iyi olanı temel almaktadır. Tüm bu durumlar devleti anarşik uluslararası sistemde ‘zayıf’ düşürürken, açık bir hedef haline getirmektedir. Başbakan Meles Zenawi, yapmaya çalıştıkları tek şeyin savaşı durdurmak ve yeni bir patlamayı önlemek olduğunu iddia etmiş, etnik federalizmin ülkeyi demokratik bir şekilde yeniden yapılandırmanın, Etiyopya nüfusunun siyasi katılımını artırmanın ve daha önce ezilen halklara veya milliyetlere etno-bölgesel haklar vermenin tek yol olduğunu savunmuştur. Ancak birçok federalizm araştırmacısına göre etnik federasyon riskler taşımaktadır. Öncelikle ortak vatandaşlık fikri olmadan, etnik gruplar için kendi kaderini tayin etme kararı büyük olasılıkla ayrılık iddiasına dönüşebilmekte ve son olarak federal devletlerin dağılmasına yol açabilmektedir (Aalen, 2006). Tigraylıların tarihsel olarak diğer etnik unsurlarla rekabet içinde olduğu, etnik ayrılıkların etnik çatışmalara dönüşme ihtimali olan bir ülkede etnik federasyon kurmak rasyonel bir hamle değildir. Etiyopya’nın daha önce Eritre örneğinde olduğu gibi bir parçalanma yaşadığı göz önünde bulundurulursa; ikincil kimlik olarak ‘Etiyopyalılığı’ tanımlamak devletin bekasını korumak için yeterli değildir.

Sosyal inşacı perspektiften bakıldığında ise; devlet bu durumda kendi kimliğini ikinci plana atarak, devlet içindeki etnik grupları “düşman” olarak tanımlamak yerine onların kimliklerine saygı duyarak iç politikasını bu bağlamda inşa etmiştir. Etiyopyalı kimliğini dayatmak yerine her etnik grubun kimliğine saygı duymuş, ayrılıkçı hareketler oluşmaması adına etnik grupların kimliklerini korumasına müsaade etmiştir. İmparatorluğa ait tarihi ve simgeleri yok ederek, kendisine yeni bir devlet kimliği inşa etmiştir.

1990’ların ortalarından itibaren çeşitli sorunlar iktidar partisi olan Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi’nin politika değiştirmesine sebep olmuştur. Eritre, Etiyopya’dan ayrıldığından beri iktidarda olan EPRDF, TPLF ve Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF) arasında çıkan ve 2 yıl (1998-2000) süren beklenmedik bir savaşın ülke çapında büyük bir savaş haline dönüşmesi üzerine önceki rejimler tarafından kullanılan ve 1991’den bu yana nispeten zayıflatılmış sembol ve mitleri kullanarak “yenilenmiş bir Etiyopyalılık” söylemini yeniden başlatmıştır. Düşmanların yeniden tanımlanması, EFRDF tarafından reddedilen ulusal sembollerin savaş sırasında yeniden kullanılmaya başlanmasına sebep olmuştur. Bu amaçla ‘Adwa Savaşı’ ön plana çıkarılmış, Etiyopyalıların ‘dış güçlere’ karşı birleşmesini sembolize etmiş,

'Etiyopyalılık' kimliği yavaş yavaş aktif hale gelmeye başlamıştır. EFRDF'nin Etiyopyalılık kimliğini tekrar inşa etmeye çalışmasının bir diğer sebebi de Somali'de yaşanan kaostan, Etiyopya içindeki etnik grupları ayrılıkçı hareketlere sürükleyeceği korkusu olmuştur. Oromo etnik eyaletinin ülkenin bütün zenginliği ile sermayesinin burada bulunması sebebiyle, Oromo'nun Etiyopya'dan ayrılma ihtimali iktidar partisini endişelendirmiştir. Üçüncü sebebi ise muhalefet partilerinin artan 'Bir Ulus, Bir Ülke' söylemleri olmuştur. EFRDF bu söylemlerden sonra iktidarı kaybetme korkusu yaşamaya başlamış, çıkarları gereği ulus devlet inşa etme girişimine başlamak zorunda kalmıştır. Etiyopya bayrağını yeniden dalgalandırmaya başlayan iktidar, ulus bilincini oluşturmak adına "Çeşitlilikte Birlik (Unity in Diversity)" sloganını kullanmıştır. İmparator II. Menilek tekrar anılmaya başlanmış, Etiyopyalılık ve etnik temelli eyaletler arasında denge kurulmaya çalışılmıştır (Bach, 2014).

Realist açıdan bakıldığında; ülkede artan bağımsızlık talepleri ve sınır komşuları ile olan sorunlar devleti beka kaygısına yöneltmiş, bunun sonucunda devlet, rasyonel bir aktör olarak, mevcudiyetini sürdürmek adına politika değişikliğine yönelmiştir. Muhalefette artan 'Etiyopyalı' kimliği vurgusu ile iktidar kendi çıkarlarını ve gücünü korumak adına birleştirici bir politika izlemeye başlamıştır.

Sosyal inşacı perspektife göre ise; devletin politika değişikliği hem yeni düşman ve dost tanımlaması hem de çevresel faktörler bazında ele alınabilir. Devlet dış politikada edindiği yeni düşman Eritre karşısında kendi kimliğini ve çıkarlarını yeniden tanımlamış, çevre ülkelerdeki ayrılıkçı hareketlerden etkilenmemek adına tanımladığı bu kimliği kullanmıştır. Yeni kimliği ortak bir tarih ve seçilmiş zafer üzerinden inşa etmeye çalışmıştır.

Ülkenin ilk çok partili seçiminden zaferle çıkan Meles Zenawi'nin 2012 yılında hayatını kaybetmesiyle 21 yıllık iktidarı sona ermiş, yerine Başbakan yardımcısı ve dışişleri bakanı Hailemariam Desalegn geçmiştir. Etnik kökeni güney halklarına dayanan Desalegn; EPRDF içerisinde yer alan SEPDM üyesiydi. 2015 yılındaki seçimlerde tekrar iktidar olan Desalegn yönetimindeki EPRDF, aynı yılın sonunda büyük bir protesto ile karşı karşıya kalmıştır. Protestolara neden olan durum; hükümetin başkent Addis Ababa'yı genişletmek için şehrin kenar bölgelerini kamulaştırma isteği olmuştur. Bu toprakların çoğunluğunu ise Oromoların yaşadığı Oromiya bölgesi oluşturmaktadır. Gösteriler en az 700 kişinin hayatını kaybetmesine neden olurken 23 bin kişi de gözaltına alınmıştır. 2016 yılında kamulaştırma planı rafa kaldırılrsa da protestolar devam etmiş, protestoların şiddetinin artması ile birlikte hükümet polis şiddetini artırmış ve olağanüstü hal ilan etmiştir. Hükümet, muhalefet liderleri ile görüşerek tansiyonu düşürmeye çalışsa da netice elde edememiş, protestoların sembolü haline gelen Oromo Gençlik Hareketi öncülüğünde protestolar iyice alevlenmiştir. Desalegn, herkesi şaşırtan bir karar ile "siyasi değişime yer açmak için" istifa ettiğini duyurmuş, hem başbakanlıktan hem de EPRDF genel başkanlığından 15 Şubat 2018 tarihinde ayrılmıştır (Weber, 2018). Bu istifa Etiyopya'nın etnik ve dinsel çeşitliliğini en olabilecek şekilde yansıtan Abiy Ahmed'in başbakanlık yolunu açmıştır (Küçük Y. K., 2020).

Ülkede var olan etnik federal yapı, realizmin vurguladığı egemen devlet kavramını sarsmakla beraber, federal birimlerden biri olan Oromo eyaletinin "egemenlik" güdüsünü tetikleyerek bir krize neden olmuş, bu kriz beraberinde bir kimlik krizini de ortaya çıkartmıştır. Addis Ababa ile Oromo Eyaleti arasında bir

mücadele baş göstermiştir. İktidarın halk nezdinde meşruiyetine zeval getiren bu mücadele hükümetin istifasına neden olmuştur. Krizin çözümü için uygun görülen yöntem birden fazla etnik ve dini grubu kimliğinde barından ve halkı temsil ihtimali daha güçlü bir lider olarak görülmüştür.

Abiy Ahmed Dönemi ve Tigray Krizi'ne Giden Yol

Hükümet koalisyonu EPRDF içerisinde TPLF'nin ağırlığından rahatsız olan ve nüfusun yarısından fazlasını oluşturan Oromo ve Amhara bölgeleri partileri ittifakıyla 2 Nisan 2018 tarihinde başbakanlık koltuğuna oturan Abiy Ahmed, ülke nüfusunun yüzde 35'ini oluşturan Oromo etnik grubundan Müslüman bir baba ile yine nüfusun yüzde 28'ini oluşturan Amhara etnik grubu mensubu Ortodoks Hristiyan bir annenin çocuğudur. Etiyopya tarihinde de bir ilki gerçekleştiren Ahmed, başbakanlık pozisyonunu elinde bulunduran ilk Oromo olmuştur. Göreve gelmesiyle Oromolar ile hükümet arasında 2015'ten bu yana şiddetini artıran gerginliğin yatışacağı beklentisi oluşmuştur (Küçük Y. K., 2020).

Abiy Ahmed, göreve başladıktan kısa bir süre sonra bakanlar kurulunu yeniden oluşturmuş, ilk olarak 28 olan bakan sayısını 20'ye düşürmüştür. Ancak Ahmed'in değişim politikasında asıl göze çarpan iki nokta bulunmaktadır. İlki kabinedeki TPLF üyesi bakanların sayısı azaltılırken Oromo bakanların sayısının artırılmasıdır. Kabine değişikliklerinin ardından hükümet içerisinde TPLF ile iltisaklı sadece iki bakan bırakılmıştır. İkincisi ise kabineyi oluşturan bakanların yarısının kadınlardan oluşmasıdır. Kabinedeki cinsiyet eşitliği çabasına ek olarak ekim ayında düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilk kez bir kadın, Sahle-Work Zewde Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu gelişmeleri bürokraside yapılan benzer yönde değişiklikler takip etmiştir. İstihbarat servisi, ordu ve ekonomi yönetimindeki müesses nizamın tüm etkili aktörleri Ahmed tarafından değiştirilmiştir (Ylönen, 2019).

İktidarının ilk yıllarında oldukça liberal politikalar izleyen Abiy Ahmed, demokratik süreci güçlendirmek, ekonomiyi iyileştirmek, Eritre ile sınır anlaşmazlığını çözmek, binlerce siyasi mahkûmu ve gazeteciyi serbest bırakmak ve çeşitli hükümet muhalefet gruplarından terörist ilan edilenleri siyasi süreç katmak için birçok değişiklik yapmıştır. Ayrıca, Ogaden bölgesinde 30 yılı aşkın süredir devam eden çatışmayı sona erdirmek için tasarlanmış bir barış anlaşmasının imzalanmasıyla başlayarak, ülkedeki birçok etnik grupla barış yapma çabası göstermiştir. En önemli başarısı ise 1998'de başlayan Eritre ile sınır savaşını sona erdirmede kaydettiği ilerleme olarak görülmektedir. Hatta Eritre ile sağlanan barışa sunduğu katkıdan dolayı 2019'da Nobel Barış Ödülü'nün sahibi olmuştur. Ancak Ahmed'in ılımlı tavrı çok uzun sürmemiştir. Zaman ilerledikçe daha otoriter bir çizgiye kaymıştır. Takvimler 4 Kasım 2020'yi gösterdiğinde merkezi hükümet, TPLF yönetiminde bulunan Tigray bölgesine askeri bir operasyon başlatılması kararı almıştır. Bu harekate gerekçe olarak TPLF'ye ait yapıların bölgede bulunan Etiyopya Milli Savunma Güçleri (ENDF) üssüne düzenlediği saldırı gösterilmiş, harekatta hedefin devlet otoritesinin yeniden kurulması olduğu belirtilmiştir. TPLF ile EPRDF koalisyonu arasındaki sorunun esasında 27 yıldır ülke yönetiminde merkezi konumda bulunan, devlet içerisinde kilit noktadaki kurumları kontrol eden TPLF'nin tasfiye edilmek istenmesi yatmaktadır. Bu bağlamda Ahmed ilk olarak, yolsuzluk gerekçesiyle güvenlik bürokrasisi içerisindeki Tigray üst düzey görevlileri tasfiye etmeye başlamıştır. Daha sonra TPLF'nin de bir bileşeni olduğu iktidar koalisyonu EPRDF'yi Aralık 2019'da feshetmiş; TPLF hariç diğer partilerle Refah Partisi'ni

kurmuştur. Bu değişimi kabul etmeyen TPLF, yeni kurulan partiye entegre olmamıştır. Ancak asıl kırılma 2020 Ağustos ayında yapılması planlanan seçimlerin Addis Ababa tarafından Covid-19 virüs salgını sebep gösterilerek ileri bir tarihe ertelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. TPLF yönetimi bunun anayasayı ihlal ettiğini ve bu kararlar Ahmed başbakanlığındaki hükümetin meşruiyetini kaybettiğini iddia etmiştir. İnisiyatif alan TPLF ertelenen seçimleri planlanan tarihte kendi yönetimi altındaki Tigray bölgesinde gerçekleştirmiş ancak Ahmed yönetimindeki federal hükümet seçim ve sonuçlarının hükümsüz, Tigray bölgesel yönetiminin de yasadışı olduğunu duyurmuştur (Küçük Y. K., 2020).

Oromolar ile krizin çözüleceğine inanarak iktidara gelen Abiy Ahmed, liberal politikalarıyla bu ve birçok krizin çözülmesinde etkin rol oynasa da., en nihayetinde ülkede başka bir etnik kimlik krizinin çıkmasına neden olmuştur. Hem Oromo hem Amhara etnik kimliğine sahip olan Başbakan Ahmed, öncelikle uzun yıllar hükümetin kilit pozisyonlarında görev alan Tigrayları yönetimden uzaklaştırarak iktidarını sağlamlaştırırken, bu etnik grubu karşısına alarak ülkeyi krize taşıyan adımları atmaya başlamıştır. Özellikle seçimlerin salgın sebebiyle ertelenmesi yönetimden dışlanan Tigrayların iktidarını meşruiyetini sorgulayarak, merkezi hükümeti düşman olarak tanımlaması ile sonuçlanmıştır.

Operasyon süresince uluslararası kurumların diyalog ve ateşkes önerilerini reddeden Abiy Ahmed, 28 Kasım'da yani operasyonun başlamasından 24 gün sonra hareketin başarıyla sonuçlandığı ve Tigray bölgesinin başkenti Mekelle'nin kontrol altına alındığını duyurmuştur (Abu-bashal, 2020). Operasyonun ardından açıklamalarda bulunan Ahmed, meşru hükümet içerisindeki 'sözde hükümetleri' ortadan kaldırmak için zor bir karar aldıklarını dile getirmiştir. Başbakan olmasının ardından TPLF'nin ülkenin yönetiminde kendisine sorunlar çıkardığını ve devlet içerisinde devlet oluşturduğunu belirtmiştir (Aktaş, 2020)

TPLF'nin federal hükümetten bağımsız bir şekilde bölgesel seçimler yaparak kırmızı çizgiyi aştığını söyleyen Abiy Ahmed, "Ülkeyi yönet ya da mahvet (ruin or rule the country)" sloganı üzerinden TPLF'yi eleştirmiştir. Federal sistemi üniter bir hükümet sistemine dönüştürmek isteyen Abiy Ahmed'in güç tabanını Amhara siyasi elitleri oluşturmaktadır. Ancak Etiyopya'nın iyi silahlanmış ve politik bilince sahip çeşitli grupları kendi iradeleri dışında yönetilemeyeceklerini açıkça belirtmişlerdir (Waal, 2020).

Başbakan Ahmed'in yönetimden dışladığı Tigray etnik grubunun eyalet seçimlerini merkezi hükümetten bağımsız olarak gerçekleştirmesi merkezi hükümetin egemenliğinin ciddi anlamda sarsılmasına neden olmuştur. Kontrolü tekrar ele almak için operasyonların düzenlenmesi realizmin vurguladığı devlet egemenliği kavramının somut bir kanıtıdır. Devlet bekası için her yolun mubah olduğunu belirten realist bakış açısına göre Başbakanın diyalog ve ateşkes önerilerini reddedip, sert gücünü kanıtlayarak eyalet üzerinde merkezi hükümetin varlığının altını çizmesi oldukça uygun bir hamle olmuştur. Bu noktada Abiy Ahmed'in Etiyopya'da uygulanan kimlik politikasındaki dönüşüm sinyalleri de dikkate değerdir. Sosyalist Derg rejiminin uyguladığı "Önce Etiyopya" politikasına benzer bir hareket ile etnik federal yapıyı merkezi hükümet açısından tehlikeli gören Ahmed, federal yapıyı üniter bir yapıya çevirmeye çalışarak merkeziyetçi yönetim prensibi benimsemiştir.

Etiyopya Federal Ordusu'nun Tigray bölgesinin başkenti Mekelle'yi kontrol altına almasının

ardından silahlı çatışmalar sonuçlanmamış; daha da büyümüştür. TPLF yönetimi ve militanlar Mekelle'nin kaybedilmesinin ardından dağlık kırsal araziye çekilmiş; silahlı mücadeleyi sürdürmüştür. Savaş öncesi 500 bin kişinin yaşadığı Mekelle ve savaştan etkilenen bölgelerden 1 milyondan fazla kişi yerinden olmuş ve komşu ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır. 7 ay bölgede kalan ordu tek taraflı ateşkes ilan etmiş; bölgedeki insani durumun kötüleşmesini sebep göstererek 28 Haziran 2021'de Tigray'dan ayrılmıştır. TPLF ise federal orduyu yendiklerini ve büyük bir yenilgi yaşayan merkezi ordunun çekilmek zorunda kaldığını duyurmuştur (Abu-bashal, 2021).

Koronavirüs salgını sebebiyle ertelenen seçimler 21 Haziran 2021'de gerçekleştirilmiş; Başbakan Abiy Ahmed'in liderliğini yaptığı Refah Partisi meclisteki 436 sandalyeden 410'unu kazanmaya başarmıştır (Abu-bashal, 2021).

Ordunun Mekelle'den ayrılmasının ardından bölgede tekrar kontrolü ele alan TLPPF, federal ordu üzerine yeni bir harekât başlatmıştır. Silahlı çatışmaları Afar ve Amhara eyaletlerine de yaymayı başaran TPLF sahada önemli kazanımlar etmiş; başkent Addis Ababa'ya sadece 130 kilometre uzaklıkta olduğunu duyurmuştur (Egypt Today, 2021). Bu gelişmenin ardından aralarında Türkiye'nin de olduğu birçok ülke vatandaşlarına ülkeden ayrılmaları için çağrıda bulunmuştur. Çatışmaların şiddetini artırması ve TLPPF'e ait güçlerin başkent Addis Ababa'ya yaklaşmasının ardından Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed, görevlerini yardımcısı Demeke Mekonnen'e devrederek cepheye gitmiş; orduya başkomutanlık yapmıştır. Ahmed'in cepheye gitmesinin ardından ilerleme kaydeden federal ordu; kaybettiği birçok noktayı TPLF'nin elinden geri alarak çatışmaların seyrini değiştirmiştir. Özellikle hava saldırılarını artırmasının federal ordunun başarısının arkasında yatan sebep olduğu belirtilmiştir (Aktaş, 2021).

Merkezi hükümetin gücünü gösterip çekilmesinin ardından TPLF'nin buna karşılık vererek başkente doğru ilerlemesi ülkede bir güç mücadelesini ortaya çıkartmıştır. Abiy Ahmed'in seçimleri tekrar kazanması iktidarına tekrar meşruiyet sağlamakla beraber gerginliğin turmanması üzerine, ordunun başına başkomutan sıfatıyla geçmesi Tigraylıları tamamen düşman olarak algılayıp inşa ettiği algı üzerinden; Morgenthau'nun ifadesiyle ulusal çıkar tarafından tanımlanmış bir güç gösterisi çerçevesinde rasyonel bir davranış olarak yorumlanabilir. Bununla beraber iç çatışmalar sürerken alınan bir kararla Etiyopya'daki eyalet sayısı 10'dan 11'e çıkarılmıştır. Güneybatı Etiyopya ismi verilen yeni bir eyaletin kurulması; TPLF tarafından federalizmi yıkmayı planladığı öne sürülen Başbakan Abiy Ahmed'in siyasi bir cevabı olarak okunmuştur. Ahmed'in bu adımının merkezi yönetimi güçlendirmekle suçlanmasının önüne geçmek için atılmış olduğu belirtilmiştir.

Sonuç

Afrika'nın birden fazla etnik gruba ve en kalabalık nüfusuna sahip olan ülkelerinden biri olan Etiyopya, devlet bütünlüğünü koruyabilmek adına çeşitli politikalar izlemiştir. Bu etnik grupları ekseriyetle barış içinde tutmayı başarabilen Etiyopya'da kimlik politikaları hükümetlere göre şekillenmiştir. Ülkede uygulanan kimlik politikaları zaman zaman ülkeyi etnik olarak ayırıp, her etnik gruba özerklik vererek ülkenin bölünmesinin önüne geçmek amaçlı olsa da, zaman zaman da baskıcı politikalar uygulayarak etnik grupları sindirmeye yönelmiştir.

İmparatorluk döneminde görece özerk yaşayan etnik gruplar, sosyalist Derg rejiminin iktidarı ele geçirmesi ile birlikte, rejimin ulus devlet kurma çabaları kapsamında kimlik inşası politikalarına maruz kalmıştır. Derg rejiminin ardından gelen EFRDF iktidarının ilk yıllarında ‘etnik eyalet’ sistemi uygulayarak ülkedeki etnik grupları bir arada tutmaya çalışmıştır. Ülkeyi etnik bazlı eyaletlere ayırmayı amaçlayan bu sistemi kurmak için ülkenin sembollerini yok etme yoluna giden parti, İmparator II. Menilek’i kınamış, Etiyopya bayrağını ‘bez parçası’ olarak nitelendirmiştir. Gerek komşu ülkelerdeki sorunlar gerekse ülke içerisinde ayrılıkçı hareketlere yönelen gruplar ve ortaya çıkan ‘yeni düşman (Eritre)’ algısı iktidar partisini bu politikayı değiştirmeye yöneltmiştir. Etiyopyalılık kimliğini tekrar canlandırmak için silmeye çalıştığı sembollerini yeniden diriltiren iktidar, özellikle tüm halk için ‘sömürgeci Avrupa’ya karşı seçilmiş bir ortak zafer olan Adwa Savaşı’nı gündeme getirmiştir.

Etiyopya devleti tüm bu süreçte zaman zaman realist politikalar izlemiş, zaman zaman da realist olmaktan çok uzak kalmıştır. Derg rejiminin uyguladığı politikalar Makyavelist düşünceye örnek teşkil eder niteliktedir. Devlet otoritesini sağlamlaştırmak adına, ahlak kaygısı gütmeyen içerisindeki etnik grupları baskı yaparak ve zor kullanarak “uluslaştırmaya” çalışmış, bu amaç için mümkün olan her yola başvurmuştur. Ayrıca Derg rejiminin uyguladığı kimlik inşası, ülke içerisindeki etnik grupları “düşman” olarak tanımlamasıyla başlamış, farklı etnik kimlikleri yok ederek ortak bir ulusal kimlik oluşturma amacı gütmüştür. EPRDF ise, iktidarının ilk yıllarında, bu etnik grupları düşman olarak görüp yok etme çabasına girmek yerine devlete yeni bir kimlik inşa etmeye çalışmış, etnik grupların kimliklerine saygı duymayı tercih etmiştir. Gücü adem-i merkezileştirmesi sebebiyle realist olarak görülemeyecek bu politika, ülke içerisindeki etnik grupların ayrılıkçı hareketlere yönelmesine yol açmıştır. Yeni dost ve düşman tanımlaması ile kimlik inşası politikasını değiştiren iktidar, çıkarlarını yeniden tanımlamış, bu bağlamda ülkeyi bir arada tutabilmek için “çeşitlilikte birlik” sloganı ile bir ulus inşa etmeye çalışmıştır. Ülkede artan bağımsızlık talepleri ve sınır komşularında yaşanan problemler göz önüne alındığında, devlet bekası için bu politika değişikliği realist bir hareket olarak yorumlanabilir.

Başkentini genişletilmesi için ortaya atılan kamulaştırma politikası neticesinde Oromo halkının protestoları ile karşı karşıya kalan EPRDF hükümetinin halk nezdinde meşruiyetini kaybetmesi üzerine Başbakan Desalegn’in hem başbakanlıktan hem de parti başkanlığından istifa etmesi üzerine halkın daha büyük bir kesimini temsil ettiğine inanılan Abiy Ahmed’in iktidara gelmesinden bir süre sonra Oromoların protestoları yatışsa da, uzun süredir yönetimde olan Tigrayların Abiy Ahmed tarafından yönetimden uzaklaştırılması ülke içinde başka bir gerilimin tırmanmasına neden olmuştur. Federal hükümet tarafından Covid-19 sebebiyle seçimlerin ertelenmesi üzerine Tigray Eyaletinin kendi seçimini yapması ülke içindeki gerilimi arttırmış, Federal hükümet ile eyalet arasında çatışma çıkmasına neden olmuştur. Çatışmanın şiddeti artınca ordunun başına başkomutan sıfatıyla Başbakan Ahmed’in geçmesi, ülkeyi üniter bir yapıya çevirme girişimi olarak görülmüştür. Ancak olaylar gelişirken Etiyopya’da 11. eyaletin ilan edilmesi Ahmed’in oluşan otoriter ve merkeziyetçi lider imajının aksini kanıtlama çabası niteliğindedir.

Merkezi hükümetin Tigraylar tarafından düşman olarak algılanması üzerine sergilediği tutum neticesinde, merkezi hükümetin de Tigrayları düşman olarak algılaması ülkede güç mücadelesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Abiy Ahmed’in iktidarını korumak için ortaya koyduğu otoriter tutum onun

rasyonel bir lider olduğunu gösterirken, seçimler yapıldıktan sonra sorgulanan meşruiyetini daha güçlü bir şekilde pekiştirmesine yardımcı olmuştur. TPFL tarafından federalizmi yıkma çabası olduğu ile itham edilen Ahmed'in ülkede 11. eyaletin ilan edilmesi de bu ithamı karşılıksız bırakarak sorunun federal sistemden ziyade Tigray eyaleti olduğunu kanıtlama çabası olarak görülebilir.

Sonuç olarak Derg rejiminin yıkılmasından sonra ülkede uzun yıllar yönetimde söz sahibi olan Tigraylar etnik kimliklerin korunmasına oldukça önem vermiş ancak iktidarı da başka bir etnik grubun ayaklanması üzerine kaybetmiştir. İktidara bir Oromo olan Abiy Ahmed'in gelmesi üzerine yönetimden uzaklaştırılan Tigrayların radikalleşmesinin temelinde etnik olarak dışlanmış hissetmek olmakla beraber bir güç arzusu da yatmaktadır. Bu bağlamda merkezi hükümete sıkça meydan okuyan Tigraylar, bir lider olarak Abiy Ahmed'in de gücünü kaybetmek istememesi üzerine sert güç kullanımına yönelmiş, ülkede TigrayKrizi olarak anılan sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sonuç olarak etnik federal yapının mimarı olan Tigraylar, iktidarı bu yapıdan mütevellit kaybetmiş, Abiy Ahmed'in ise bu yapıyla zayıflayan merkezi hükümetin gücünü yeniden tesis etme isteği ile otoriterleşen tutumu ile birlikte Tigrayların yönetimden uzaklaştırılması neticesinde ülke krize sürüklenmiştir.

Kaynakça

- Aalen, L. (2002). Ethnic Federalism in a Dominant Party State: The Ethiopian Experience 1991-2000. *Michelsen Institute Development Studies and Human Rights*.
- Aalen, L. (2006). Ethnic Federalism and Self-Determination for Nationalities in a Semi-Authoritarian State: the Case of Ethiopia . *International Journal on Minority and Group Rights*, 243-261.
- Abu-bashal, A. (2020, 11 28). *Etiyopya ordusu, Tigray eyaletinin başkenti Mekele'yi ele geçirdi*. <https://www.aa.com.tr:https://www.aa.com.tr/tr/dunya/etiopya-ordusu-tigray-eyaletinin-baskenti-mekeleyi-ele-gecirdi/2059208> adresinden alındı
- Abu-bashal, A. (2021, Haziran 29). *Etiyopya'daki isyancılar hükümet güçlerini yendiğini iddia etti*. Aralık 15, 2021 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/etiopyadaki-isyancilar-hukümet-guclerini-yendigini-iddia-etti/2288338> adresinden alındı
- Abu-bashal, A. (2021, Temmuz 10). *Etiyopya'daki seçimi iktidardaki Refah Partisi kazandı*. Aralık 15, 2021 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/etiopyadaki-secimi-iktidardaki-refah-partisi-kazandi/2300660> adresinden alındı
- Aktaş, T. (2020, 30 11). *Etiyopya Başbakanı Ahmed, TPLF'yi paralel devlet kurmakla suçladı*. Aralık 2, 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr:https://www.aa.com.tr/tr/dunya/etiopya-basbakani-ahmed-tplfy-paralel-devlet-kurmakla-sucladi-/2060603> adresinden alındı
- Aktaş, T. (2021, Aralık 01). *Etiyopya 17 kasabayı isyancıların elinden geri aldığını duyurdu*. Aralık 13, 2021 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/etiopya-17-kasabayi-isyancilarin-elinden-geri-aldigini-duyurdu/2435531> adresinden alındı
- Alpman, P. S. (2018). Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1-28.
- Bach, J.-N. (2014). EPRDF's Nation-building: Tinkering with Convictions and Pragmatism. *Cadernos de Estudos Africanos*, 103-126.
- Balcı, A. (2017). Realizm. A. Balcı, & Ş. Kardaş içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş* (s. 119-146). İstanbul: Küre Yayınları.
- Cohen, J. M. (1995). Ethnic Federalism in Ethiopia. *Northeast African Studies*, 157-188.
- Demirtaş, B. (2017). İnşacılık. A. Balcı, & Ş. Kardaş içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş* (s. 167-185). İstanbul: Küre Yayınları.
- Donnelly, J. (2005). Realizm. J. D. vd. içinde, *Theories of International Relations* (s. 29-52). New York: Palgrave Macmillan.
- Ersoy, E. (2019). Realizm. R. Gözen içinde, *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (s. 165-195). İstanbul: İletişim Yayınlar.
- Ethiopia*. (tarih yok). Aralık 14, 2019 tarihinde Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Ethiopia/> adresinden alındı
- Feyissa, D. (2008). Anywaa Identity Politics. B. Zewde içinde, *Society, State, and Identity in African History* (s. 123-144). Addis Ababa: Forum for Social Studies.

Haile Selassie I. (tarih yok). Aralık 15, 2019 tarihinde South African History Online: <https://www.sahistory.org.za/people/haile-selassie-i> adresinden alındı

Karakurt, O. (2021, Temmuz 14). *Tigray Savaşından Sonra Etiyopya Diken Üstünde*. Aralık 10, 2022 tarihinde TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/tigray-savasindan-sonra-etiyopya-diken-ustunde-595656.html> adresinden alındı

Küçük, M. (2019). Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık. R. Gözen içinde, *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (s. 361-412). İstanbul: İletişim Yayınları.

Küçük, Y. K. (2020, 11 23). *Etiyopya'da iç savaş: Afrika'nın son imparatorluğu dağılma sürecine mi giriyor?* Ocak 18, 2021 tarihinde <https://www.indyurk.com:https://www.indyurk.com/node/275951/t%C3%BCrki%CC%87yeden-sesler/etiopyada-i%C3%A7-sava%C5%9F-afrikan%C4%B1n-son-imparatorlu%C4%9Fu-da%C4%9F%C4%B1lma-s%C3%BCrecine-mi> adresinden alındı

Küçük, Y. K. (23, Kasım 2020). *Etiyopya'da iç savaş: Afrika'nın son imparatorluğu dağılma sürecine mi giriyor?* Kasım 12, 2021 tarihinde Independent Türkçe: <https://www.indyurk.com/node/275951/t%C3%BCrki%CC%87yeden-sesler/etiopyada-i%C3%A7-sava%C5%9F-afrikan%C4%B1n-son-imparatorlu%C4%9Fu-da%C4%9F%C4%B1lma-s%C3%BCrecine-mi> adresinden alındı

Machiavelli, N. (2012). *Prens*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.

Markakis, J. (1989). Nationalitie sand the State in Ethiopia. *Third World Quarterly*, 118-130.

The World Factbook. (2021, Kasım 22). Aralık 12, 2021 tarihinde CIA: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ethiopia/#people-and-society> adresinden alındı

TPLF reportedly 130 KM from Addis Ababa as PM Abiy Ahmed hands duties to deputy. (2021, Kasım 24). Egypt Today: <https://www.egypttoday.com/Article/1/110232/TPLF-reportedly-130-KM-from-Addis-Ababa-as-PM-Abiy> adresinden alındı

Waal, A. D. (2020, Kasım 15). *Tigray crisis viewpoint: Why Ethiopia is spiralling out of control*. Aralık 12, 2021 tarihinde BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-africa-54932333> adresinden alındı

Weber, A. (2018). Abiy Superstar - reformer or revolutionary? Hope for transformation in Ethiopia. *SSOAR*, 1-4.

Ylönen, A. (2019). Is the Horn of Africa's 'Cold War' over? Abiy Ahmed's early reforms and the rapprochement between Ethiopia and Eritrea. *African Security Review*, 27(3-4), 245-252.